AYDINLIK

sosyalist dergi

türkiye işçi partisi

genel olarak sosyal sınıflar
HİKMET KIVILCIMLI

osmanlı devleti ve alman emperyalizmi
ROSA LÜXEMBURG

devrimci teorik eğitim
ŞAHİN ALPAY

Aralık 1968

2

SAYI : 2 AYDINLIK Aylık Sosyalist Dergi ARALIK 1968

İÇİNDEKİLER :

Kurucular Adına Sahibi	Münir Aktolga
Sorumlu Yazı İş. Md.	Vahap Erdoğdu
Teknik Yönetmen	Yavuz Ţarakçıoğlu

İdare Yeri	Kızılırmak Sok. 39/1 Yenişehir — Ankara
Yazışma ve Abone Adresi	P.K. 100, Cebeci — Ankara
İstanbul Temsilcisi	Fuat Fegan Babıali Cad. 29 Cağaloğlu — İstanbul
Abone Şartları	Türkiye / yıllık 50 TL., altı aylık 25 TL., Avrupa ve Ortadoğu / yıllık 75 TL., altı aylık 40 TL.,Diğer ülkeler / yıllık 125 TL., altı aylık 65 TL.
İlân Şartları	Tam sayfa 800 TL. üzerinden hesaplanır. Yayın ilânları indirimlidir.
Dizgi ve Baskı	İş Matbaacılık ve Ticaret Tel.: 11 92 83, Ankara
Genel Dağıtım	GE—DA — Cağaloğlu - İstanbul
Ankara Dağıtımı	Ankara Umum Gazete Bayileri Kooperatifi

AYDINLIK'tan okuyucuya

AYDINLIK, elinizde bulunan sayısıyla, yayınının ikinci ayına girmiş bulunuyor. Bu münasebetle, derginiz okuyucularından olan isteklerine ve okuyucularının istediği bazı hususlara değinmek gereğini duyuyor.

AYDINLIK'ın çıkış amacını, yani bağımsızlık ve demokrasi mücadelesini yürüten sosyalist kadroların eğitilmesi amacını gerçekleştirebilmesi, okuyucuları ile sıkı bir bağ, canlı bir ilişki kurmasına bağlıdır. Bu bağın kurulabilmesinin bizce iki yolu vardır : Birincisi, derginin sol hareketin hem uzun vadeli, hem de kısa vadeli meselelerini ele alması, bunlara doğru çözümler getirmesi ve ikincisi, okuyucuları ile yakın bir fikir alışverişine girmesidir. Birinci hususu gerçekleştirme görevi, dergiyi çıkaranlarındır. İkinci hususun gerçekleşmesi ise AYDINLIK okuyucularının, dergilerini keskin bir gözle eleştirmeleri, eleştirilerini dergiye iletmeleri ile mümkün olacaktır.

AYDINLIK, kurucularının adlarını yayınlamadı. Çünkü, AYDINLIK'ın dar ve değişmez bir kadronun ürünü olmasını asla düşünmedik. AYDINLIK sol hareketimizin bir ürünü ve organıdır ve hareketin statik bir aynası değil, dinamik bir parçasıdır. Bu nedenle AYDINLIK'ı belirli kişiler değil, doğru yoldaki sol hareket yönetecektir.

Dergide imzasız veya AYDINLIK imzasıyla yayınlanan yazılar, AYDINLIK'ı çıkaranların ortak görüşlerini temsil eder ve dergiyi bağlar. İmzalı yazılar ise, yazı kurulunun yayınlanmasını onayladığı, fakat kapsadığı düşünceler bakımından sadece yazarlarını bağlıyan yazılardır. AYDINLIK'ta yayınlanan bu imzalı yazıların hepsi mutlaka AYDINLIK'ın politik çizgisini temsil etmeyeceği tabiidir.

AYDINLIK'ın Kasım 1968 sayısı büyük bir ilgi görmüş ve kısa zamanda tükenmiştir. Derginiz, göstermiş olduğunuz yakın ilgiye teşekkür eder. Anadolu'daki okurlarımız, Anadolu dağıtımının sadece kitapçıları kapsaması bakımından derginin temininde güçlük çektiklerini bildirmektedirler. Derginin Anadolu'daki okuyucuların eline düzenli olarak geçmesi için, abone olmalarını tavsiye ederiz.

Devrimci selâmlarımızla.

AYDINLIK

AYDINLIK'TA DÜNYA VE TÜRKİYE

türkiye işçi partisi ve sosyalist hareket

Türkiye İşçi Partisi Büyük Kongresine doğru lider klik arasında çıkan ve kongrede bir buhran halini alan anlaşmazlığı anlayabilmemiz için, Türkiye şartlarını, sol hareketin ve TİP'in toplumsal yapısını ve Türkiye'deki sınıf mücadelesi içindeki yerini doğru tahlil etmemiz gerekir.

Bugün Türkiye'de işçi sınıfı mücadelesinin objektif şartları vardır. İşçi sınıfının varlığı, işçi sınıfı mücadelesinin varlığının ön şartıdır. Nicelik ve nitelik yönünden, sanayileşmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıflarının seviyesinde olmaması, işçi sınıfımızın mücadelesi için objektif şartların bulunmadığını göstermez. Ancak bu durum, işçi sınıfı mücadelesinin olgunluk derecesi ve işçi sınıfının bilinç seviyesi üzerinde rol oynar. Bu gerçekler TİP'nin tahlilinde öncelikle tesbit edilmesi gereken hususlardır.

İşçi sınıfımızın siyasî bilinci, Türkiye şartlarının, yarı - sömürge, yarı - feodal yapının ve sanayiin tayin ettiği bir ortamda gelişmiştir. Nicelik ve nitelik yönünden işçi sınıfı güçlendikçe, hâkim sınıflar bu güce karşı tedbir almaktan geri kalmamışlardır. 1945 yılından bu yana işçi sınıfının devrimci bir nitelik kazanmasını engellemek, onu ideolojik yönden mevcut düzene bağlamak amacıyla yeni tip bir sendikacılık geliştirilmiştir. Bu sendikacılık anlayışını temsil eden ve CIA ile işbirliği yaptıkları sonradan tes-

bit edilen Amerikalı sendikacıların yetiştirdiği yerli sendikacılar, işçilerin gündeliklerinden kesilen paralarla beslenmiş ve burjuvalaşmışlardır. İşçi sınıfının menfaatlerine sırt çevirdikleri ölçüde, hâkim sınıflarla sıkı bağlar kuran ve hâkim sınıf partilerinde önemli mevkilere getirilen bu sendikacılar, TİP'in kuruluşunda da büyük rol oynamışlardır. 1961 yılında TİP'i kuran 12 sendika yöneticisi **çoğunlukla** bu ortamın yetiştirdiği kimselerdir.

TİP'nin gelişmesi ve bugünkü niteliğini kazanmasında ikinci önemli olay, Aybar ve çevresindeki ilerici, sosyalist eğilimli küçük burjuva aydınlarının partiye girmesi ve Aybar'ın Genel Başkanlığa getirilmesidir. 27 Mayıs'tan sonra 1961 Anayasasının getirdiği ve Türkiye'de işbirlikçi sınıflarla küçük burjuvazi arasındaki kuvvet ilişkisinin belirlediği ölçüde gelişen, sınırlı demokratik ortam, sosyalizmden esinlenen fikirlerin açıklanması imkânlarını vermiş; Türkiye'nin yarım yüzyıllık devrimci birikimi, bu şartlar altında anti-emperyalist, anti-feodal düşünceleri, baskı ve tehdit altında da olsa, yaymak, özellikle, okuyan küçük burjuva aydınlarına benimsetmek yolunda hayli mesafe almıştır.

1960 sonrası şartları, objektif olarak anti-emperyalist, anti-feodal akımın gelişmesine elverişli bir ortam yaratmıştır. Herşeyden önce, emperyalizmin egemen olduğu ve feodal ilişkilerin yer yer yaşadığı bir ülke olan Türkiye'de, menfaati yarı sömürge, yarı feodal yapıyla çelişen millî sınıflar vardır. Ve bu millî sınıflar içerisinde emperyalizmle en keskin çelişme içinde bulunan bir işçi sınıfı vardır. Bunun tabiî sonucu, Türkiye'de sosyalist birikimin bulunmasıdır. Bu şartlara ilâve olarak, 27 Mayıs 1960 da işbirlikçi iktidarı deviren küçük burjuvazinin sivil-asker aydın kesimi, tutarlı bir anti-emperyalist, anti-feodal çizgiye sahip olmamakla beraber, menfaatı icabı, emperyalizmin ve feodalitenin zıddı eğilimlere sahiptir. Ve tarihî koşullar bu zümreyi emekçi sınıflarla ittifaka zorlamaktadır. Bu yüzden, bu zümre, sosyalist hareket karşısında, giderek demokratik bir tavır takınmış ve sosyalizme karşı daha geniş ölçüde hoşgörü sahibi olmuştur. Bu demokratik tutum, küçük burjuvazinin menfaatı icabıdır, emperyalizmle çelişme halinde oluşunun sonucudur, mücadelesinde, şehir ve köy proletaryasıyla eylem birliği kuramadıkça, başarı şansının bulunmamasından ileri gelmektedir.

Partinin Sınıf Yapısı

Açıkladığımız bu şartlar, objektif olarak sosyalizmin varoluş ve gelişme şartlarıdır. TİP bu şartlar içinde bütün sosyalistlerin fedakârlık ve gayretiyle 1965 seçimlerine kadar gelmiş ve parlementoya onbeş milletvekili sokmuştur. 1965 yılına kadar Türkiye'de anti-emperyalist ve anti-feodal mücadelenin bilincine ulaşmış güçler, egemen sınıfların bütün maddî ve manevî baskılarına göğüs gererek, TİP'in yurt sathında kurulması, güçlenmesi, yığınlar içinde kök salması mücadelesinde katılmışlardır. Bu gelişmede elli yıllık devrimci mücadeleden sınavlar vererek süzülüp gelen sosyalistlerin yanısıra, Kemalist devrimci geleneği olan ve sosyalizme yaklaşan küçük burjuva aydınlarının önemli rol oynadıklarını belirtmek gerekir. İşçi Partisi, büyük şehirlerde, geniş ölçüde, ilerici, sosyalizan küçük burjuva aydınların ve sendikacıların ve sınırlı ölçüde işçilerin, sanayiin gelişmediği Anadolu şehir ve kasabalarında ise küçük burjuva (esnaf, zanaatkâr, bürokrat-aydın ve sınırlı ölçüde orta ve az topraklı köylü) unsurların partisi olarak gelişmiştir. Türkiye İşçi Partisinin, özellikle 1946 da kurulan ve 6 ay faaliyet gösterebilen Türkiye Emekçi Köylü Sosya-

list Partisinin kurulduğu yerlerde gelişmesi anlamlıdır ve onun tarihle olan bağını kanıtlar.

1968 Nisan ayında TİP Bilim Kurulunun yaptığı bir araştırmada tesbit edildiğine göre, sanayi ve tarım işçilerinin oranı TİP üyelerinin 1/4 ünün biraz üzerindedir. Buna karşılık üyelerin çoğunluğunun küçük burjuva sınıfından olduğu görülmektedir. Türkiye şartları içinde YİP'nin bu sınıfsal yapıya sahip olmasının yadırganacak bir yanı yoktur. Emperyalizmle en zıt menfaatlere sahip olan proletarya, sınıf bilincine ulaşma ve devrimci harekette, kendi sınıf ideolojisine sahip çıkma yolundadır. TİP, 1965 seçimlerine kadar Türkiye şartlarını doğru tahlil ederek anti-emperyalist ve anti-feodal bir çizgi izlemiştir. Esasen TİP'nin programı da bütünüyle bir millî-demokratik devrim programıdır. Ticaret ve sanayide emperyalizmin dayanak noktaları olan dış ticaret, sigorta, bankacılık, yabancı sermaye ile kurulan montajcılık v.s. nin, millileştirilmesi hedef alınmış, emperyalist ittifakın askerî örgütü olan NATO anlaşmasından ayrılma tezi, ikili anlaşmaların feshi tezi ileri sürülmüş, toprak reformu yoluyla köylünün özgürlüğe kavuşması ve toplumumuzun feodaliteden arınarak demokratlaşması savunulmuştur. Bu program Türkiye'deki bütün millî sınıfların ortak programıdır. TİP'in bu programı, asıl amacı proletaryanın devrimci iktidarı ve üretim araçlarının kollektifleştirilmesi (azamî program) olan, yarı-sömürge, yarı-feodal bir ülkedeki sosyalist partinin yakın hedefi, asgarî programıdır. Oysa, daha sonra açıklayacağımız üzere, TİP içindeki küçük burjuva ilericileri TİP'nin millî demokratik devrimi ifade eden programını «sosyalizm» olarak tanımlamışlar ve sosyalizme «Türkiye Sosyalizmi» başlığı altında sosyalist olmayan bir muhteva vermeye çalışmışlardır.

TİP, içinde bulunan sosyalist ve küçük burjuva ilericisi unsurlarla, genel olarak doğru bir politik çizgi izleyerek 1965 seçimlerine girmiştir. 1965 seçimlerinden sonraki gelişmeler, TİP içindeki çelişmelerin keskinleştiği ve sınıf mücadelesi halinde su yüzüne çıktığı bir dönem olmuştur. Bu çelişmeleri sırasıyla açıklamakta yarar vardır:

1. PROLETER SOSYALİZMİ - KÜÇÜK BURJUVA İLERİCİLİĞİ ÇELİŞMESİ

Küçük burjuva devrimciliğinin bir yanı da küçük burjuva oportünizmidir.

TİP içinde, sosyalizmin bilimini eylem kılavuzu olarak kabul eden, Türkiye'nin elli yıllık sosyalist mücadelesinin yarattığı unsurlarla sosyalizmden esinlenen küçük burjuva ilericileri arasındaki çelişme, tohumlarını Aybar'ın partiye girmesinden bu yana taşımıştır. Sosyalist literatürün türkçeye çevrilmesi ve yayınlanmasıyla ve bunun gerektirdiği eylem içinde gelişen ve olgunlaşan sosyalist unsurlar, TİP'ne küçük burjuvazinin tutarsızlığını, ideolojiden yoksunluğunu hâkim kılmak isteyen küçük burjuva ilericileriyle keskin bir çatışmaya girmişlerdir. Bu çatışmanın 1965 yılından sonra çıkması, sosyalizmin öğrenilmesi, küçük burjuva ilericilerinin parlamentoya girdikten sonra, örgütlenme ve emekçi sınıfları bilinçlendirme çalışmalarını bir yana iterek parlamentarizme ve giderek oportünizme sapmalarıyla ilgilidir. Başka bir deyişle, sosyalist unsurların sayıca ve nitelikçe gelişmesi ve küçük burjuva unsurların devrimci çizgiden oportünizme sapmaları belli bir gelişme içinde zorunlu olarak ortaya çıkacak olan çatışmanın doğması-

na ve derinleşmesine yol açmıştır. Küçük burjuva oportünizmiyle mücadele, sol hareket içinde daima sosyalistleri geliştirmiş, TİP tabanındaki dürüst ve fedakâr üyelerin bilinçlenmesini hızlandırmıştır. Ve gelişme bu yönde devam etmektedir. Sosyalizmin büyük ustalarından birinin de belirttiği gibi, küçük burjuva devrimciliği her an oportünizme dönüşebilir. TİP'in gelişmesinde de, bu görüşün doğruluğu onaylanmıştır. TİP içinde sosyalizmin bilimini benimseyenlerle, küçük burjuvazinin reformcu unsurları arasındaki görüş ayrılıklarını, ideolojik mücadeleyi aşağıdaki temel noktalarda toplayabiliriz:

a) Sosyalizmin Bilimi Konusunda İdeolojik Çatışma.

Partiyi büyük siyasî mücadeleler için birliğe kavuşturmakta sarılmamız gereken temel ilke, ideolojik eğitimdir. Bu yapılmadıkça, parti, siyasî görevlerinden hiçbirini başaramaz.

TİP içindeki sosyalist - küçük burjuva çelişmesinin ideolojik plandaki en önemli tezahürü bilimsel sosyalizm konusundadır. Yönetici küçük burjuva kliği, bilimsel sosyalizmi, tıpkı burjuva ideologları gibi, «köhnemiş», «dogmatik», «fanatik», «kalıplaşmış», «geçerliliğini yitirmiş» v.s. olarak görmektedirler. Bu sebeple bu kliğe göre, TİP'in sosyalizm anlayışı, «kitaplarda yazılandan farklıdır», «yepyeni bir sosyalizmdir», «Türkiye'ye özgü bir sosyalizmdir».

Küçük burjuva yönetici kliği ile sosyalistler arasındaki ideolojik çatışma, son büyük kongrede de kendini göstermiş, bilimsel sosyalizme bağlı delegeler yönetici kliğe sert eleştiriler yöneltmişlerdir. Tabanın oportünizme karşı sesini duyuran konuşmalar yapmışlardır.

Partiye, ideolojik muhteva olarak sosyalizmin bilimi yerine, fukaralık edebiyatı şeklinde tezahür eden küçük burjuva görüşlerini hâkim kılmak isteyen unsurlar, zaman zaman işçi delegelere karşı küçük burjuva tavrıyla, yanlış, sözde - bilimsel izahlara girişmişlerdir.

b) Devrimci Strateji Konusunda

Sosyalist unsurlar, Türkiye ve dünya şartlarını tahlil ederek yarı - bağımlı, yarı - feodal ülkelerin önündeki devrimci adımın anti - feodal, anti - emperyalist devrim (millî demokratik devrim) olduğu gerçeğinden hareket ederek, emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı bütün millî sınıfların güçbirliğini gerçekleştirme ödevinin, bütün ilerlemelerin mirasçısı olan sosyalistlere düştüğünü belirtmişlerdir.

Küçük burjuva kanat, önümüzdeki devrimi, sosyalist devrim olarak göstermeye çalışmış, sosyalizmi bütün halk sınıflarının birlikte kuracağını ileri sürmüştür. Bu iddiaya göre, sosyalizm büyük sermayenin, dış ticaretin, bankacılığın devletleştirildiği, bunun yanısıra toprakta ve diğer alanlarda küçük mülkiyetin hâkim olduğu bir. düzendir. Oportünist yönetici kliğin geliştirdiği bu teori(!) TİP içindeki bir kısım küçük burjuva unsurların sınıf çıkarları ve düşünce yapılarına uygun düşmektedir. TİP içindeki küçük burjuva kesimin millî demokrasiyi, sosyalizm olarak göstermesinin sebepleri üzerinde durulmalıdır. CHP'nin millî - reformcu çizgide her geçen gün daha tutarlı bir politika izlemesi, TİP'e hâkim olan küçük burjuva unsurları tedirgin etmektedir. İlerici küçük burjuva oylarını CHP ile paylaşma mücadelesine giren oportünist küçük burjuva kliği, emperyalizmle mücadeleyi bir kenara bırakıp, gene kendisi gibi reformcu bir küçük burjuva partisi olan CHP ile sun'i ayrılıklar yaratmaya çalışmaktadır. Bu durum, emekçi yığınlarını bilinçlendirme ve örgüt-

leme yerine, siyasî hedef olarak oy kazanmayı ve tek mücadele yolu olarak parlamentarizmi gören anlayışın sonucudur.

TİP yönetici kliğinin geliştirdiği «Sosyalizmi halk kurar» ve «Sosyalizm halk iktidarıdır» tezleri de, bu kliğin küçük burjuva özelliğinden ileri gelmektedir. Sosyalizmi işçi sınıfının değil de yığınların ideolojisi olarak anlayan bu görüşün temelinde, yukarıda işaret ettiğimiz gibi, sosyalizmle millî demokrasinin karıştırılması yatmaktadır. Bir yandan Türkiye'nin şartları, ilk önce emperyalizmin ve feodalitenin tasfiyesini gerektirmekte, öte yandan küçük buruvazinin lâfta keskin devrimci gözükme eğilimi, bu hedefe sosyalizm adını vermektedir. Bunun diğer bir anlamı da küçük burjuvazinin, proleter sosyalizmi karşısında duyduğu tedirginliktir; küçük burjuva mülkiyetinin de tasfiye olduğu düzene karşı itirazıdır. Sınıf menfaati gereği, sosyalist mülkiyet düzenine karşı olan küçük burjuvazi, sosyalizm diye küçük burjuva mülkiyetini yutturmaya çalışmaktadır.

c) Örgütlenme ve Eylem Alanında.

Teori, devrimci pratiğe bağlanmadıkça, amaçsızlaşır. Pratik devrimci teori ile aydınlanmazsa karanlıkta körcesine gider.

Siyasî mücadeleyi, parlamento içinde mücadeleye indirgeyen küçük burjuva yönetici kliği, 1965 seçimlerinde 15 milletvekilliği kazanılmasından sonra, halka devrimci bilinç vermeksizin «1969'da başa güreşeceğiz» iddiasını ortaya atmıştır. Bunun doğal sonucu olarak, oy hesabını ön plana çıkaran bu klik, anti-emperyalist sınıf mücadelelerinin karşısına çıkmış, halka emperyalizmin aşıladığı yanlış bilince mahkûm olarak, «halka ters düşer» gerekçesiyle anti-emperyalist eylemlere karşı çıkmıştır. «Türkiye'nin meseleleri sokakta çözülemez» görüşü etrafında, Demirel - İnönü - Aybar arasında kurulan, gerici parlamenter ittifak, anlamlıdır.

TİP'in 12 Kasım 1966'da Ankara'da yapılan anti-emperyalist gösteriyi, 1967 sonundaki «NATO'ya Karşı Yürüyüş» ü, geçen 29 Nisan'daki anti-emperyalist, anti-feodal mitingi ve son olarak 6. Filo'nun gelişi dolayısıyla İstanbul ve İzmir'deki anti-emperyalist eylemleri, bütün güçlerini seferber ederek, baltalamaya çalışması da, bu anlamlı ittifakın bir sonucudur. Bütün bunlara ilâveten, Elmalı'da toprak mücadelesi veren köylü ile sosyalist gençlerin dayanışmasına engel olunmaya çalışılmıştır. Bütün anti-emperyalist, anti-feodal eylemlere «Faşizm gelir» sloganıyla karşı çıkılmaya çalışılmıştır. TİP yönetici kliğinin, emperyalizmle uzlaşma eğiliminin en açık ifadesi olan «Hareket olmasın, faşizm gelir» görüşü, küçük burjuvazinin sosyal pasifizminin diğer bir belirtisidir. Faşizme karşı tedbir, millî demokratik güçlerin birliğini sağlamak ve faşizme karşı aktif bir mücadele vermektir «Faşizm geliyor» lâfıyla, mücadeleden vazgeçmek, emperyalizmin arzusunu yerine getirmektir.

d) Uluslararası Meselelerde

TİP'nin küçük burjuva yöneticileri, bütün dünyada emperyalizmle sosyalist ve millî kurtuluşçu güçler arasındaki çatışmalarda, emperyalizmin yanında saf tutmuşlardır. Aybar'a göre, amaç, «Yeni Yugoslavyalar yaratmaktır». Aybar, devrimcilerin emperyalizme karşı millî kurtuluş mücadelelerini çoğaltmak tezine karşı, emperyalistlerin sosyalist blok içinde karşı-devrimler yaratmak tezini benimsemektedir. Emperyalizmle uzlaşmaya yönelen Çekoslovak karşı-devrim hareketini, tıpkı ABD Başkanı Johnson ve fa-

şist Yunan cuntası gibi, «özgürleşme» ve «demokratlaşma» hareketi olarak yorumlamıştır. Aybar, emperyalizmle mücadele konusunda tek söz etmezken, son konuşmalarını sosyalist devrimleri ve iktidarları kötülemeye, emperyalizmin ihraç metaı olan anti-komünizm silâhını işbirlikçilerden daha hünerli olarak kullanmaya tahsis etmiştir.

TİP yönetici kliğinin Vietnam konusundaki sosyalizme aykırı görüş ve tutumlarını da belirtmek gerekir. Malatya Kongresinde hazırlanan Genel Yönetim Kurulu Raporunda, Vietnam «Kuzey» ve «Güney» diye ikiye ayrılmıştır. Amerika'nın bu sun'i ayırımı sürdürmek için yaptığı saldırılara, Vietnam halkı yekvücut olarak karşı koymaktadır. TİP yönetici kliği ne derse desin bir tek Vietnam vardır, o da bütün Vietnam halkının uğrunda yiğitçe savaştığı Vietnam.

1966 yılında, Johnson'un Honolulu'da verdiği demeçte Türkiye ile Vietnam arasında paralel kurarak tehditler savurması üzerine, Aybar «Türkiye Vietnam değildir» demiştir. Oysa Vietnam halkı Türkiye gibi emperyalizmin boyunduruğu altında yaşamamak için mücadele etmekdir. Böylesine demeçlerle, Vietnam'ı ve Vietnam halkını küçümser eda takınmak, yurtseverlikle bağdaşmaz, nerde kaldı sosyalizimle.

e) Türkiye'deki Demokratik Mücadele Karşısındaki Tutum

TİP yönetici kliği, feodalitenin tasfiyesi, fikir suçlarının ve bütün faşist sınırlamaların kaldırılmasına yönelen demokratik mücadelede kaypak davranmıştır. Küçük burjuva reformculuğunu aşan sosyalist düşünce ve davranışları hâkim sınıflara ihbar etmek, kendi solundaki unsurları gayrî-meşrû göstermek yolunu tutarak, demokratik mücadeleye karşı çıkmak TİP yönetici kliğinin meslek ve meşrebi olmuştur.

Emperyalizmin işbirlikçilerinin tertipleri karşısında, parti üyeleri dahi yalnız bırakılmış, hakkında tertiplere girişilen ve aleyhlerinde dava açılan üyeler savunulacağı yerde, bildirilerle bu kişilerle partinin ilişkisi olmadığı ilân edilmiştir. Üçüncü Büyük Kongre'deki Adana delegesi Hacı Mehmet Karaçorlu tarafından da dile getirilen bu tutumun, sosyalistlere karşı faşist kanunlardan yararlanmaktan başka bir anlamı yoktur. Aybar ve kliği sosyalistlere karşı daima dayanaksız gizli örgütlenme isnatlarında bulunmuş, sosyalistleri hâkim sınıflara ihbar etmiştir. Aslı olmayan bu ithamlar sosyalistleri hareketten tecrit etmek amacıyla bir silâh olarak kullanılmıştır.

9 Ekim 1967 tarihli **Politika** dergisine kadar ulaşan, birkaç gün önce Behice Boran'ın Genel Yönetim Kurulunda yaptığı konuşma bir utanç belgesidir. Bu konuşmada, «Demin dinlediğiniz arkadaş Mihri Belli'den emir almadıklarını söyledi. Bu arkadaş elbette direkt olarak Mihri Belli'den emir almaz. Mihri Belli kendi hücresindeki ilk çengele emir verir, o da başkasına, o da ötekine. Biz bu taktikleri biliriz. Bunlar komünist taktikleridir» denmektedir.

2. YÖNETİCİ-TABAN ÇELİŞMESİ

Partinin kuruluşundan beri, işçiden kopuk sendikacıların Aybar'ın etrafında toplanan küçük burjuva aydınlarının ve doğu halkını temsil etmeyen anti-sosyalist meydana getirdiği TİP yönetici kliği ile parti tabanı arasındaki çelişmeler, sık sık sert çatışmalar halini almış ve ihraçlarla sonuçlanmıştır. Hâkim sınıfların maddî ve manevî baskılarına karşı devrimci mücadele veren TİP tabanı, kökü tarihimizde olan devrimci mücadelenin

ürünüdür. Ve bu ürün, TİP yönetici kliğinden farklıdır. Türkiye'deki devrimci hareketi emekçi yığınlara maletme ve örgütleme mücadelesini yürüten bu tabandır.

TİP tabanındaki sosyalistler, TİP yönetici kliğinin oportünist tutumlarına karşı mücadele etmişlerdir. Sosyalist kitapların yayılması ve devrimci eylemin kazandığı tecrübeler oranında TİP tabanının devrimci sesi yükselmiş ve artık ihraçlarla durdurulamaz hale gelmiştir.

TİP tabanının dürüst ve fedakâr niteliği yanında, sosyalist bilinç seviyesinin sınırlı oluşu, TİP yönetici kliğinin belli bir süre ayakta kalması için elverişli bir zemin de teşkil etmiştir. Buna rağmen, çeşitli yollarla ve parti tabanının, parti üzerindeki hassasiyeti istismar edilerek yatıştırılmaya çalışılan yönetici - taban çatışması, zamanla şiddetlenmiştir. Yönetici kliği partinin bölüneceği yolundaki tehditleri, TİP tabanını uzun zaman hareketsiz bırakmışsa da, son kongrelerin de gösterdiği üzere, parti tabanı artık uyanmaktadır. Yalova'lı sosyalist parti üyeleri şöyle diyor: «Bütün namuslu gerçek sosyalistler, oportünistlere karşı birleşmelidirler. Bu kişilerin sosyalizme ve Türk proletaryasına hizmet içinde olmadıklarını açıkça söylemeli ve partiyi bu gibilerden temizlemeliyiz... Geniş halk kitlelerini müşterek bir program altında birleştirmek ve millicî demokratik bir Türkiye için savaşmak, bunun için de her şeyden önce emperyalizme karşı olan güçleri bağımsızlık mücadelesine itmek... görevimizdir.»

Küçük burjuva yönetici klikle taban arasındaki çelişme, özellikle milletvekili aday listelerinde kendini göstermiş, emekçiler ancak listelerin alt sıralarında yer alabilmişlerdir. Başlangıçta atılan «Emekçiler Meclise »sloganı, yeni duruma uydurularak «Emekçilerin davası Meclise» şeklinde, yöneticilerin âli menfaatleri yönünde değiştirilmiştir.

Bu gelişme içinde tabandan gelen parti içi demokrasi istekleri yaygınlaşmış ve Üçüncü Büyük Kongrede fiilî bir durum olarak kendini yönetici kliğe kabul ettirmiştir

3. SENDİKACI - İŞÇİ ÇELİŞMESİ.

TİP içinde, partinin kuruluşundan beri yuvalanmış olan ve parti yönetiminde söz sahibi durumunda olan işçiden kopuk sendikacılar, işçi sınıfının temel meselesini sendikacılık olarak görmüşlerdir. İşçi sınıfının mücadelesinde ve eğitilmesi yolunda hiç bir adım atmayan sendikacı grubu, işçi adına parti yönetimine katılmış, parti tüzüğü gereğince «işçi» sayılarak yönetim kademelerinde emekçilere ayrılan yerleri işgal etmişlerdir.

Üçüncü Büyük Kongrede, sendikacılarla işçiler arasındaki çelişmeyi doğru bir şekilde belirten Zonguldak'lı maden işçisi Yavuz Ünal'ın konuşması, meseleyi bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır : «Partide işçi meseleleri yerine partinin yapısı gereği sendika meseleleri öne geçmiştir... Sendikacılar işçi kesiminde çöreklendiler, işçi adına fetva veriyorlar, bunların işçilikle alâkaları yoktur. Otomobil, ev, maaş, yolluk saltanatları, Avrupa, Amerika seyahatları ve pamuklaşmış elleriyle bunlar işçiyi unutmuşlardır... Soruyorum, bu oportünist sendikacılara dayanmakla Aybar bilimsel sosyalizmle nasıl bağdaşacaktır.»

Adana delegesi Hacı Mehmet Karaçorlu da, sendikacıların ne dereceye kadar işçi sayılabileceklerini çok veciz ifade etmiştir : «Hacı Ömer de duvarda asılı bulunan semerini gelene geçene gösterir ve (ben vaktiyle hamaldım) derken ne kadar göz boyuyorsa, sendikacılar da (biz

işçiyiz) derken o kadar bizleri aldatabilirler.»

4 — İŞÇİ - AYDIN ÇELİŞMESİ

Proleterleşmemiş küçük burjuvazinin devrimci niteliği, proletaryanın devrimci niteliğinden temel olarak farklıdır. Ve bu farklılık bir düşmanlık haline gelebilir.

Partiye büyük şehirlerde işçi üyelerin de katılmasıyla doğan parti içindeki işçi aydın çelişmesi, çeşitli unsurların politik çıkarları için kullanılmıştır. İşçiyi temsil etmeyen sendikacılar aydın düşmanlığını körükleyerek, sosyalist aydınlarla, partili işçiler arasındaki bağların güçlenmemesi için çalışmışlardır. Öte yandan bilgiçlik taslıyan kimi küçük burjuva aydınları işçinin zihninde bulanıklık yaratarak, onun ideolojik bakımdan yetişmesine engel olmak istemişlerdir. Çünkü bilmektedirler ki işçi sınıfı kendi ideolojisine sahip çıktığı zaman, parti yönetiminde küçük burjuva aydınlarının söz hakkı olmayacaktır. Oysa bugün parti içerisinde sahte bir bilim adamı kesimi yaratılmıştır. Bu kişiler partinin önemli meselelerinde etkin olma iddiasındadırlar. İşçileri ve sosyalist kadroları tartışma dışı bırakmak isteyen bu aydın davranışı son olarak, bugünkü buhranı, bilim kurulları aracılığı ile çözme teklifinde kendini göstermiştir. Gerek bu tutum gerekse işçiyi sosyalist aydına düşman etme çabaları, partiye aynı derecede zararlı olmuştur. İşçi sınıfı ideolojisini savunan ve eylemde uygulayan her sosyalist aydın işçi sınıfındandır. Oportünist sendikacılar, işçinin küçük burjuva aydınına karşı duyduğu tepkiden yararlanarak, aynı tepkinin sosyalist aydına da yöneltilmesinden çıkar ummaktadırlar.

Yöneticiler Arasındaki Çatışmanın Sebepleri

TİP bütün bu çelişkilerin keskinleştiği bir gelişme içinde 3. Büyük Kongre öncesinde yöneticiler arasında çıkan çatışma noktasına ulaşmıştır. 1968 Ekimine kadar TİP yöneticileri aynı görüşleri paylaşmışlar, eylemde aynı strateji ve taktikleri birlikte uygulamışlar ve TİP'ine yukardan beri açıkladığımız oportünist tutumun hâkim olmasının sorumluluğuna ortak olmuşlardır. Şimdi sosyalizmin çeşitliliği konusunda anlaşmazlık çıktığını ileri sürenlerin, daha önceleri «Tepeden inmeci», «ceberut» sosyalizm ayırımlarında Aybar'la yan yana yürüdükleri unutulmamalıdır. Bugün Aybar, bu çeşitliliği, «güler yüzlü sosyalizm», «hürriyetçi sosyalizm» tanımlamalarıyla zenginleştirmiş bulunmaktadır. İki senelik ortak uygulamanın hesabının verileceği 3. Büyük Kongre arifesinde, saat 12'ye 5 kala, yöneticiler arasında çıkan çatışmanın temelinde yatan sebepleri doğru tesbit etmek gerekir. Sosyalist hareketin TİP dışında başka mihraklarda toplanma eğilimi, tabandaki reformcu küçük burjuvaların Ortanın Soluna kayması ve sosyalist unsurların parti içerisinde ayrı bir grup halinde ortaya çıkmaları, TİP yöneticilerini parçalamıştır.

Bu parçalanma, Türkiye gibi emperyalizmin boyunduruğu altında olan ve feodal kalıntıların tasfiye edilmediği bir ülkede sosyalizmin sahtesinin yaşıyamıyacağı nedeniyledir. TİP yöneticilerini parçalayan gerçeğin gücüdür; bilimsel sosyalizmin doğru düşünce ve eyleminin gücüdür.

Bugün bu gelişmeler Türkiye'de CHP yanında ikinci bir reformcu partinin yeri olmamasından ileri gelmektedir. TİP, ya millî kurtuluşçu yolda sosyalistlerin partisi olarak gelişebilir, veya 1962 yılında Aybar'ın partiye girdiği zamanki niteliğine döner.

Aybar ve çevresindekileri, parlamen-

toya girdikten bu yana izledikleri bilimsel sosyalizme aykırı tutumlarını, açıkça belirtmeye sevkeden sebep nedir? Aybar ve kliği, bilimsel sosyalizmi inkâr eden tutumunu, açıkça ve ısrarla belirtmek gereğini neden duymuştur? Oportünist yöneticiler, emperyalizm ve işbirlikçilerine bu defa kesin bir taahhütte bulunmaktadır. Devrimci mücadele şartlarının zorluğu, yönetici kliği yıldırmış, emperyalizme çok önceden boyun eğmiş olan bu grup, sosyalizmin bilimini temel alan devrimcilerin ideolojik muhalefeti karşısında kesin tutumunu ortaya koymak zorunda kalmıştır. Sosyalizme aykırı tutuma iki ay öncesine kadar katılmış olanlar bugün bilimsel sosyalizmin savunuculuğunu yaparken, kendilerini eleştirmek ve sosyalizmin ilkelerine eylem alanında da sadık olduklarını ispat etmek durumundadırlar. Bliimsel sosyalizmin emperyalizmin sömürüsü altındaki ülkeler için öngördüğü mücadele yolunu benimsediklerini sosyalistlere inandırmadan güven kazanamazlar.

Üçüncü Büyük Kongre

TİP Kongresi, artık Türkiye'de fukaralık edebiyatı ile, popülizmle sosyalist mücadelenin yürütülemiyeceğini gösterdi. Delegelerin sosyalizm açısından yaptıkları eleştiriler ve ileri sürdükleri fikirler, sosyalizmin bütün yurt sathında öğrenilmekte ve mücadelesinin yapılmakta olduğunu kanıtlamaktadır. TİP Üçüncü Büyük Kongresinde Aybar ve kliğine karşı, sosyalizmin bilimine dayandığı için özü ve yarını itibarıyla güçlü bir muhalefet yapılmıştır. Sadun Aren ve çevresindekilerin sağlam temele oturmamış, Aybar kliğinden ideolojik ayrılığı seçilemeyen ve havada kalan muhalefeti yanında gerçek sosyalistler, ideolojik yönden tutarlı bir muhalefet yürütmüşlerdir. Münir Cerit, Ayten Okan, Güney Dinç, Nâzım Yazar, Şakir Keçeli, Fikret Soysal, Şaban Erik, Erol Temelkuran, Metin Bilgen, Yavuz Ünal'ın konuşmaları dergilerde yayınlandı. Bu konuşmalar partiye sosyalist düşünceyi hâkim kılmaya yönelmiştir. Münir Cerit'in kongreye sunduğu karar tasarısı da, sosyalistlerin görüşlerini yansıtmaktadır. Tasarı,

«a) Emperyalizm ve onun işbirlikçilerine karşı yürütülen savaşta emperyalizmden çıkarı olmayan bütün sınıf ve tabakaların TİP'in öncülüğünde birleştirilmesini,

b) bu arada, TİP'in sosyalist eylemine ara vermeden ve sosyalist niteliğinden fedakârlıkta bulunmadan halkı sosyalist bilince vardırmak görevine yılmadan devam etmesini,

c) somut hedefler için güçbirliği yapılan sınıf ve tabakaların siyasî örgütlerini eleştirmekten geri durulmamasını,» önermekteydi.

Kongre, Aybar ve etrafındaki sendikacılarla, oportünist küçük burjuva aydınlarının seçilmesiyle sonuçlanmıştır. AYDINLIK, kongrede çevrilen dolaplar üzerinde durmayacaktır. Ancak, belirtmek gerekir ki kongrenin sonucu, kongre delegelerinin gerçek niteliğini yansıtmamaktadır. Delegelerin iyi niyeti, parti üzerindeki hassasiyetleri parti bölünür şantajı ile istismar edilmiştir. Sayıca kalabalık olan Sadun Aren ve çevresindekilerin muhalefeti ise, kongre delegeleri için iknâ edici görülmemiştir. İdeolojik bir muhtevası olmayan bu muhalefetin önderleri, Aybar'la daha önce aynı konularda niçin birlikte hareket ettiğini açıklamamıştır. İhraçlar, ilçe ve il kongrelerinde gerçek sosyalistlerin delege olmaması için yukarıdan yapılan çeşitli baskılar, sosyalistlerin büyük kongreye hâkim olacak bir güçle temsilini de önlemiştir. Ama bilim-

sel sosyalizmin sesi duyulmuştur ve sosyalistlerin getirdikleri tezler, bugün dünden daha çok tartışılır hale gelmiştir.

TİP'in 1962 yılındaki durumuna dönmesi, sendikacı ve bir kaç küçük burjuva aydınının «terakkiperver» görüşlerinin hâkim olduğu bir parti derekesine düşmemesi, bugünkü oportünist yönetici kliğin tasfiyesi ile mümkün olacaktır. Bugünkü yönetimi ile TİP, oportünistlerin en önemli mesele olarak gördüğü oy kazanmak konusunda da hayal kırıklığı yaratacaktır. Seçim, bir örgütlenme ve yığınları etkileme meselesidir. TİP'li 15 milletvekilinin 1965 yılında parlamentoya girmesi bütün devrimcilerin çabalarıyla sağlanmıştır. Oportünistler aynı sonucu sağlıyamıyacaklardır.

Türkiye'nin objektif şartları, yazının başında da belirtildiği üzere sosyalist bir hareketin varlığını gerektirmektedir. Emperyalizm sosyalist hareketi yok edemez. Onu yok etmek için Türkiye'de işçi sınıfını yok etmek gerekir. Hal böyle olunca, emperyalizm ve işbirlikçileri, sosyalist hareketin nasıl olacağı, yönü, üzerinde etkili olmak, sahte bir sosyalizmle hareketi yozlaştırmak emelindedir. Bunun için hâkim sınıflar ehveni şer olanı tercih etmekte, yozlaşmış unsurların harekete liderlik etmesini istemektedir. Sağ basının Aybar taraftarı kesilmesi boşuna değildir.

Sağ Basında Aybar

Barış Dünyası dergisi, Aybar'ın sözleri için,

«Bizim de içten alkışlayabileceğimiz bu sözler, ne yazık ki, insanların arzuları ve hattâ inanışları sayesinde gerçekleşmesi mümkün olmayan hayallerden öteye geçemez.» (Sayı: 78, sayfa: 13)

Aynı dergi, Aybar'ın öngördüğü yolla gelen Türkiye sosyalizmi için «başımızın tacıdır» demektedir (sayfa 14). Ve biraz ilerde Aybar'ın «Türkiye Sosyalizmi» Barış Dünyasının gözünde daha da mânalaşmaktadır:

«Eğer Sayın Aybar mülkiyet ilişkilerine değil, toplumlarda hürriyet kuralları içinde kendiliğinden denge bulan sosyal adalete dayanan bir rejimden yana ise o zaman bunun bir politikacı sözü olmadığına herkesi inandırmaya çalışması, partisinin demokratik mücadele usulleri dışındaki bütün ayaklandırma, anarşi yaratma hareketlerine kesinlikle karşı koyması lâzımdır. O zaman Türk sosyalizmi adiyle tek taraflı fanatik bir dogmatik sosyalizmden ayrılma çabaları da gözümüzde mânalaşır.» (Sayfa 15).

Sağ basından örneklere devam edelim. Son Havadis'te (17 Kasım 1968) Orhan Seyfi Orhon, Aybar'a itirazları haksız görmektedir:

«Mesele nedir? Seçimlerde bir yolsuzluk mu yapılmıştır? Önüne geçilemeyen seçim hileleri mi kullanılmıştır? Bir takım menfaat hizipleri ortaya gizli listeler çıkartarak oyunlar mı oynamışlardır? İsimleri hatıra gelmeyen kimseler büyük paralar harcayarak kendilerini mi seçtirmişlerdir? Aralarında anlaşmalara dayanan gruplar seçimleri çığrından mı çıkarmışlardır?

Eski başkan Mehmet Ali Aybar'ın yerine partiyi idare etmesine imkân olmayan birini mi genel başkan seçmişlerdir? TİP'in kuruluşundan beri genel başkanken bütün sosyalistlerin sevdiği Aybar'ı seçim oyunu ile genel başkanlıktan mı atmışlardır?»

«Akşam'daki TİP sözcüsünün fikirleri de, şikâyetleri de parmak ısırtacak haldedir?

Kendi gazetesindeki röportajda ona soruyorlar:

— Neden beğenmiyorsun Aybar'ı?

— Sevimsiz!

Diyor. Evet, uzun asık suratı ile Stalin'e benzeyen bıyıkları ile belki biraz öyle ama, bu bir erkek güzellik kralı seçimi değil ki.. Bir siyasî kongrenin genel başkan seçimi. Biraz demokratik anlayışa sahip olan bir kimse için, kongrede usulünce yapılmış bir seçimi kabul etmeden başka birşey var mıdır?»

Son Havadis'in baş yaşısına göre (12 Kasım 1968),

«Mehmet Ali Aybar'ın konuşması, 1854 de Çekoslovakya'da doğmuş olan bir başka sosyalist lideri hatırlatmaktadır. Karl Kautsky adındaki bu lider...»

«Mehmet Ali Aybar, kongre nutkunda, meşhur Prag'lı doktrin üstadının fikirlerine doğru bariz bir kayma denemesi yapmıştır. Bu ferdî paralel değiştirme operasyonunu Marksizm hakkında pek az şey bilen delegeler, muhtemelen farketmemişlerdir. Delegeler farketmemiş olsalar bile, durum yine enteresandır. Çünkü TİP kongresinde, lider yeni bestelediği şarkıyı okurken, koro eski nakaratı tekrarlamıştır.»

Ve Yeni İstanbul'da (14 Kasım 1968) Kurtul Altuğ:

«Şimdi TİP, ılımlılık gibi değişmez bir alışkanlığı bulunan halkımız için, hiç değilse CHP'ye yakın bir güleç çehreye bürünmektedir. TİP yeni havası içinde öyle bir sosyalizm savunuyor ki, marksizmin ve leninizmin kitaplardaki tarifi ile ilgisi yok. Türkiye'nin gerçekleri ne ise öyle bir sosyalizm, TİP'in yeni hareket noktası oluyor. Üstelik bu açık seçik söyleniyor...

Bugün gazetesi ise, Çekoslovakya olaylarının Türkiye'de bir kısım sosyalistleri, bu arada Aybar'ı uyandırdığını yazmıştır.

Bilimsel Sosyalizm Temeline Doğru

Sosyalistler, hareketin teori ve eylemini, emperyalistlerin tayin etmesine imkân vermemelidir. Sömürülen bir ülke olan Türkiye'de egemen güçlere karşı gerçek bir sosyalist hareket her zaman olacaktır ve Türkiye şartları içinde, tarihî gelişmesinin küçük burjuva sosyalizmini Amerikan tipi burjuva sendikacılığını iflâs ettireceği bilinen bir gerçekti. Bu gelişim, oportünistlerin içine düştüğü fasit daireyi her geçen gün daha da açığa çıkarmaktadır.

Sol hareket deneylerle güçlendikçe, kadrolarını oluşturup, daha doğru tahlillere ulaştıkça nitelik değiştirmektedir. Bugün buhran gibi gözüken sosyalist hareket içindeki gelişmeler, Türkiye'de parti yönetimine hâkim olan oportünizmi tasfiye edip, bilimsel sosyalizm düzeyinde kadrolaşma ve örgütlenmenin belirtileridir. TİP, sosyalizmin bilimini temel alan, emekçileri parti içinde örgütleyip, sosyalist kadroları oluşturma ve bütün millî sınıfları, millî kurtuluş saflarında toplamaya yönelen bir parti olmalıdır. TİP tabanındaki emperyalizme ve işbirlikçilerinin her türlü baskısına göğüs geren sosyalistlerin bu yoldaki mücadelelerini birleştirmeleri ve örgüte sosyalist kimliğini kazandırmaları gerekmektedir.

Sosyalist hareket, devşirme bir yönetici kadronun tasfiyesiyle sonuçlanacak bir dönem içindedir. Gelişen sosyal ortam ve sosyalist hareket, kendi kadrosunu kurmak ve berreklığa ulaşmak yolundadır. **Su çıkacak yere kazma vurulmuştur. İlk ağızda gelen su çamurlu çökeklidir. Bu su aktıkça durulmakta ve mecrasını kazanmaktadır. İşte bugün sosyalist hare-**

ket içindeki bulanıklık böyle bir aşamanın işareti sayılmalıdır.

Türkiye'deki sosyalistler daha üst seviyede, bilimsel sosyalizm temeli üzerinde bir bütünlüğe ulaşma yolundadır. Bu gelişme, hareketin nitelik değiştirmesidir. Ve bu buhran hareketin içindeki unsurların devrimci niteliğinden gelmektedir ve gelişmenin bir sonucudur. TİP'e gerçek sosyalist kimliği hâkim kılma mücadelesinde sosyalistleri birliğe çağırırken, birliğin ilkelerini de saptamak gerekir. Kimi küçük burjuva aydınlarının İsa varî sözlerle yaptığı gibi, ilkesiz birlik ve beraberlik olamaz. Oportünizmle birlik hiç olmaz. Kiminle ve ne için beraberlik? Sosyalizmin bilimini eylem kılavuzu olarak benimseyenlerle ve örgütü oportünistlerden temizliyerek, örgüte bilimsel sosyalizmi hâkim kılmak için.

Sosyalistlerin Birliği ve İlke

Biz aktif ideolojik mücadeleden yanayız, çünkü bu, parti içinde ve devrimci örgütlerde mücadelemiz için sağlayacağımız birliğin silâhıdır.

Birlik ve beraberlik, güçlü bir partinin temel ilkelerinden biri olmalıdır. Teorik ve pratik açıdan tam bir birlik içinde olan parti yaptığı politik mücadelesinde amacına daha kolay ulaşabilir. Böyle bir partinin olmayışı, karşı güçlerin ekmeğine yağ sürer. Ancak : Parti birliği değerlidir, fakat sosyalizmin bilimi daha değerlidir. Sosyalist bir partide birlik, ancak sosyalizmin bilimi üzerinde kurulabilir. Bunun dışındaki her çaba, birlik uğruna ilkeleri feda etmeye ve giderek karşı devrimci, gerici bir tutuma götürür.

Parti içinde mutlak bir birlikten sözedilemez. Bütün olay ve maddelerde olduğu gibi, parti içinde de zıtların birliği ilkesi geçerlidir. Partinin tuttuğu politik çizginin doğruluk ve yanlışlığı gözönünde tutulmadan, parti birliği savunulamaz. Birlik diyalektik açıdan kavranmalıdır. Devrimci bir partinin birliği, devrimci bir birliktir, yani devrim uğruna, sosyalizm uğruna mücadele birliğidir. Parti doğru çizgiden ayrıldığı an, ille de birlik olsun diye, örgütsel ilkeleri, politik ilkelere feda etmek ve bunlara gözyummak birliğe değil, çözülmeğe gider. Birlik sloganı altında, ilke ayrılıklarını gizlemek, parti için mücadeleyi bastırmak, partinin varlığını değil, yönetici kliğin varlığını korumak anlamına gelir.

Kaldı ki parti içinde azınlığın çoğunluğa boyun eğmesi de mutlak bir ilke değildir. Dünyada devrimci partilerin tarihlerinde, doğru politik çizgiyi hep nicelik olarak çoğunluğu sağlayanlar izlememiştir. Bir parti içinde bir azınlık ilke anlaşmazlığı içinde ise, bu azınlık sosyalizmin ilkelerin aykırı hareket edildiğini görüyorsa, o azınlık sonuna kadar mücadele etmekle yükümlüdür. Objektif gerçekler ve tarih çoğunluğun yanında değil, doğrunun yanında olmuştur. Sosyalist, doğruyu savunmakta tek başına kalsa bile, ilkeden asla taviz vermemelidir.

Küçük burjuvanın ideolojik kararsızlığı içinde olanlarla aynı örgütte birleşilemez. Ancak bunların dürüst, devrimci unsurları ile millî kurtuluş mücadelesinde işbirliği yapılabilir.

Sosyalist Kongre

Türkiye'deki sosyalist hareketin geleceğini bütün sosyalistler belirleyecektir. İçinde bulunduğumuz buhran, sosyalist güçler arasında bir dağınıklık yaratmıştır. Bu dağınık durumda, doğru çözüm yollarına sosyalistlerin birlikte verdikleri kararlarla ulaşılabilir. Türkiye'de teori ve eylem planında sosyalizmin bilimini benimseyen bütün unsurları, sosyalist ku-

ruluşları, örgütleri, özellikleri partinin il ve ilçe örgütlerinden gelen temsilcileri, sosyalist dergi ve yayınların temsilcilerini, hâkim sınıfların partilere girmelerine imkân tanımadığı sosyalistleri kapsayan bir kongrenin toplanması düşünülmelidir. Oportünist yönetici kliğin katılmak hakkına sahip olmadığı bu kongrede, sosyalist hareketin örgütlenme, strateji ve taktik tartışılmalıdır. Bunun dışında, bütün sosyalistlerin katılmadığı çözüm teklifleri bir emri vakî olacak ve başarıya ulaşamayacaktır.

Hedef : Bilimsel sosyalizm temeli üzerinde sosyalistlerin birliğidir.

Adalet Partisi

29 Kasımda büyük kongresi toplanacak olan Adalet Partisi, toplumumuzu emperyalizmin hâkimiyet ve sömürüsüne teslim eden işbirlikçi burjuvazi ile feodal toprak ağaları sınıfının ortak siyasî hareketi olarak, tarihinin yeni bir dönemine girmek üzeredir. Adalet Partisinin siyasî planda temsilciliğini yaptığı, bu iki aylâk sınıfın meydana getirdikleri koalisyonunun, genel oy mekanizmasının bulunduğu Türkiye'de seçimleri kazanabilmesi ve kurduğu millî çıkarlara aykırı düzeni sürdürebilmesi, millî nitelikteki sınıflar içinde yer alan bazı tabaka ve grupların bu koalisyonun peşine takılmış olması sayesindedir. Aslında menfaatları objektif olarak emperyalizmle ve işbirlikçi sınıflarla çelişen bu tabaka ve gruplar, ya ideolojik bağları sebebiyle, ya da kasaba ve köylerde emperyalizmin ve işbirlikçi kapitalizmin son uzantısı ve aracısı niteliğinde olmalarından dolayı Adalet Partisi içinde yer almaktadırlar.

Hâkim ve tâbi sınıflarıyla esas örgüsünü doğu ve Güneydoğu Anadolu'da kısmen sürdüren feodal toplum yapısı, aşağı yukarı iki yüz yılı bulan çözülme süreci içinde, yurdumuzun başka kesimlerinde yer yer feodal adacıklar ve feodal lekeler bırakmıştır. Anadolu kasabalarında bugün bile göze çarpan «çarşılar» ve «çarşı esnafı», işbirlikçi kapitalizmin, pazarları genişleten ve birbirlerine bağlayan taarruzu karşısında, her gün biraz daha tasfiyeye uğrayan, yoksullaşan, proleterleşen bir toplumsal grup meydana getirmektedir. Bu gibi, geri teknoloji kullanarak kendisinin ve ailesinin işgücünü değerlendirmeye çabalayan, daha modern ekonominin arzettiği mal ve hizmetlerle rekabet etme durumunda bulunan zanaatkâr ve esnaf takımı; üretici güç olarak kendisini tasfiye eden, fakat yeni ekonomik ilişkiler içinde bir yer sahibi olması için hiç bir şey yapmayan işbirlikçi kapitalist düzenin desteği ve militan kadrosunu meydana getirmek talihsizliğiyle karşı karşıya bulunmaktadır. İşbirlikçi kapitalist düzenle arasındaki çelişmeyi günlük hayatında duyan bu grup, kendisini ideolojik varlığından yakalayarak, Adalet Partisi yoluyla işbirlikçi - toprak ağası koalisyonuna teslim eden önderlere tâbi bulunmaktadır. Bu grup Türkiye'deki faşist hareketin tabanını teşkil etmektedir. Aynı zamanda İngiliz emperyalizminin beslediği panislâmist akımların ençok yayılma ve etkili olma imkânlarını bulduğu toplumsal zemini de, bu yarı feodal, proleterleşmeye mahkûm insanlar meydana getirmektedir. Bugünkü düzenden şikâyetçi olan, fakat, kendi düzeninden artakalmış tek sağlam ve korunması gerekli unsur olarak gördüğü, islâmî nitelikteki ideolojisiyle sosyalizm arasındaki çatışma yüzünden, kendi asıl menfaatlarının safına da katılamayan bu toplumsal grup; bir çıkış yolu bulamamanın rahatsızlıkları içinde ve kendisine ihanet eden önderlerin peşinden faşizme çıkan yola girmiş bulunmaktadır. AP'nin özünü meydana getiren işbirlikçi - feodal ağa ortaklığı, bu

sefalete mahkûm insanları ideolojilerinden yakalayarak, kendi gelecekteki toplumsal durumlarının bilinci olan sosyalizme ve sosyalist harekete karşı milis kuvveti halinde kullanabilmektedir.

Adalet Partisi içinde yer alan diğer bir grup, önemli toplumsal güç olarak, işbirlikçi kapitalizmin kasaba ve köylerindeki uç noktalarını meydana getiren, millî pazarın gelişmesine paralel olarak gelişen ve güçlenen taşra aracıları zümresini görmekteyiz. Bunlar bayilik işleri, komisyonculuk, küçük ticaret gibi işlerle meşguldürler. Pazarlar genişlerken ticarî üretime geçen ve zıraî krediler yoluyla iktisadî gücünü artıran bir kısım zengin köylü de bunlarla birlikte hareket etmektedir. Adalet Partisinin taşrada kökleşmesini ve köylünün oylarını almasını sağlayanlar, bu gibi mahallî iktisadî hayata kumanda eden, orada iktisadî, ideolojik ve siyasî öncülük durumunda ele geçirmiş bulunan unsurlardır.

Yaklaşan büyük kongre arifesinde ortaya çıkmış bulunan hiziplere bir göz atıldığı zaman Adalet Partisinin içindeki bu çeşitli toplumsal sınıf ve gruplar arasındaki dengeyi ve dengesizliği görmek mümkün olmaktadır. Adalet Partisinde «Yeminliler» adı verilen hizip, esas itibariyle, doğrudan doğruya işbirlikçi burjuva sınıfa bağlı, onun işinin takipçiliğini yapmakla görevli siyasetçilerden meydana gelmektedirler. Bu hizip içinde objektif şartlar bakımından gerçekleştirilmesi imkânsız laik, millî karekterde bir burjuva düzenini özleyen bir kısım küçük burjuva aydınları da göze çarpmaktadır.

«Emektarlar», «Bilgiçler», «Üçüncü dünya» v.s. adlarla ortaya çıkmış bulunan ve birlikte «Yeminlilere» karşı hareket eden diğer hizipler, esas itibariyle taşra küçük burjuvazisini ve feodal kalıntı niteliğindeki küçük zanaatkâr ve esnaf zümresini temsil etmektedirler.

Yaklaşan Adalet Partisi kongresindeki hizipler arası çatışma, bu partiyi meydana getiren toplumsal güçler arasındaki zıtlaşmayı yansıtmaktadır. Adalet Partisinin tabanında millî bir politika ve millî bir iktisat politikası izlenmesinde sınıfsal çıkarları bulunan fakat bugünkü şartlarda işbirlikçi - feodal ağa koalisyonunun yörüngesinde hareket eden gruplarla, işbirlikçi kapitalizmin devamında menfaatı bulunan işbirlikçi burjuvazi - feodal ağa ortaklığı arasındaki bu zıtlaşmanın bu kongrede ulaşacağı sonuç gene de işbirlikçi burjuvazi - feodal ağa ortaklığının hâkimiyetini perçinlemek olacaktır. Ne zaman ki, bu ortaklığın yörüngesinde hareket eden millî sınıflar, bağımsız siyasi güç haline gelirler, ancak o zaman, sözü geçen zıtlaşma uzlaşmaz nitelik kazanır ve işbirlikçi burjuvazi - feodal ağa ortaklığı da, emperyalizmin yurdumuzdaki hakimiyeti ve sömürüsü de, geri gelmeyecek şekilde tasfiyeye doğru yol alır.

Türkiye'de sınıf mücadelesinin geskinleşmesi, egemen ittifak içinde faşizan unsurları güçlendirmektedir. AP içindeki çatışmada «muhafazakâr Bilgiçci» grubun geçen senelere göre daha güçlü bir grup olarak ortaya çıkması bu nedenledir. Buna rağmen, egemen ittifak içinde, iktidarın asıl sahibinin işbirlikçi burjuvazi olduğu unutulmamalıdır. Süleyman Demirel, İngiliz emperyalizmi emrindeki panislamizme, gerici esnafa dayanan faşizan hizibe yaslanmak ihtiyacını duymuştır. Toplumumuzdaki siyasî çatışmanın keskinleşmesi, AP içinde «sola karşı terör» tezine prim vermektedir. AP kongresi nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın ve Demirel hangi hizibe dayanarak iktidarda kalırsa kalsın, kazanan işbirlikçi burjuvazi olacak, iktidar emperyalizmi ve ortaklarının yararına kullanılacaktır.

Mustafa Kemal Yürüyüşü

Geçen ayın gençlik hareketlerini ortaya koyarken Samsun'dan Ankara'ya kadar devam eden «Tam Bağımsız Türkiye İçin Mustafa Kemal Yürüyüşü» nü önce ele almak gerekir. Olayları ancak kendi gelişimi içinde değerlendirince daha doğru sonuçlara varabiliriz.

Yürüyüş İstanbul'dan Devrimci Öğrenci Birliği'ne bağlı gençlerin Ankara'ya gelmesi ile başladı denilebilir. Maddî imkânların son derece sınırlı olduğu, AÜTB, ODTÜÖB, TMGT ikinci başkanlığı, 27 Mayıs Millî Devrim Derneği gibi kuruluşların adeta şartlı olarak destekledikleri bir ortamda yürüyüş başladı. Bu örgütler yürüyüş sırasında kullanılacak sloganların sadece Atatürk'ün kullandığı anti - emperyalist sloganlar olmasını, örneğin Amerika'ya karşı sloganların kendi ileri sürdükleri tutarsız nedenlerle kullanılmamasını, bu yerine getirilmezse yürüyüşe katılmayacaklarını söylediler. Bütün bunlara rağmen emperyalizme karşı çıkmanın Amerika'ya karşı çıkmak olduğunu ve tam bağımsızlık yürüyüşünün anti - emperyalist yürüyüş olduğunu belirten devrimci gençler direndiler. Yürüyüşün ilk günü, yürüyenler izinsiz yürüyüş yapıldığı iddia edilerek tutuklandılar. Daha sonra harekete yeniden devam edildi. Yol boyunca köy ve kasabalarda ilgi ile karşılanan gençler böylece yürüyüş izninin bittiği Mamak'a kadar geldiler. Ankara içinde, yürüyüşü Anıtkabir'e kadar devam ettirebilmek için kırksekiz saat önceden yeni bir bildirim vermek gerekiyordu. AÜTB, ODTÜÖB ve TMGT İkinci Başkanlığı yöneticileri yürüyüş iznini almış oldukları halde, yeniden bildirim yapma olanağının kalmadığı bir anda yürüyüşten vazgeçtiklerini, bildirimi geriye alacaklarını söylediler. CHP teşkilâtına bildiri yayınlayıp yürüyüşü desteklemeyin ve katılmayın derken, özellikle SBF'deki boykotun siyasî bir nitelik kazanmasından sonra hükûmetin de eli kulağında fırsat kolladığı bir ortamda izinsiz yürüyüşün karşı tarafa fırsat vermek olacağını hesap eden gençler hareketi Mamak'ta bitirdiler.

Emperyalize karşı mücadele hızlandıkça, devrimciler, ortaya attıkları sloganlarla kitleleri harekete geçirmeye başladıkça elbette ki, hâkim sınıfların baskıları da artacaktır. Devrimci mücadeleyi bütün güçlüklere göğüs gererek sonuna kadar götürecek olan, işçi sınıfı ve işçi sınıfı ideolojisine sahip devrimciler olacaktır. Bu mücadele içinde, özellikle içinde bulunduğumuz millî kurtuluş mücadelesi döneminde emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı bütün sınıf ve tabakaları ortak platform etrafında birleştirmek nasıl ki, devrimcilerin görevi ise, işbirliği yaptığımız sınıfları, onların sınıfsal yapılarını ve devrim içindeki yerlerini de doğru tesbit etmek ve güçbirliğini sağlam temeller üzerine oturtmak görevimizdir. Örneğin karşılıklı aldatmaca esasına dayanan bir güçbirliği olamaz. Ancak tabiî ve sınıfsal menfaatler söz konusudur.

Küçük burjuvazinin sınırlı devrimciliğinin, nereye kadar, ne zaman devrim saflarında yer alabileceğinin saptanması, eylemde hataya düşmemek için önemli bir sorundur.

Mustafa Kemal yürüyüşü Samsun'dan başladı. Yürüyenler devrimci gençlerdi. Ama Devrimciler Güç Birliği saflarındaki, daha çok küçük burjuvazinin bürokrat kesimini temsil eden örgütlerin malî desteğine güvenmek ilk hata idi. Bunların daha başlangıçtaki gerici davranışlarını nereye kadar sürdürecekleri iyi hesap edilmedi. Bu yapılsaydı, örneğin 48 saat önceden alınması gereken Ankara içindeki yürüyüş bildirimi için sadece bunlara güvenilmezdi. Yani ipin ucu-

nu her an kontrol altında tutmak gerekirdi.

Belki harekete sekte vurulmak istendi ama, eylem içinde ortaya çıkan sonuçlar aslında devrimci teorinin ne kadar şaşmaz olduğunu ve doğru eylemin ancak doğru teorik yorumlamayla ortaya konabileceğini göstermiştir. Böylece bundan sonraki hareketlerde küçük burjuvazi ile daha rahat işbirliği yapabiliriz.

İkinci mesele : Örgütlenme. Güçbirliği saflarındaki anti - Amerikan sloganları kullanmamak şartıyla yürüyüşe taraftar olan bu örgütlerden fazla iş beklemenin bir nedeni de devrimci gençliğin örgütlenme eksikliğidir. Devrimci gençlik kendi örgütü ve örgütlü çalışma alışkanlığı olmaksızın ancak başkalarının düzenlediği harekete katılabilir. Hareketi daima başkalarından bekleme durumundadır. Ayrıca yürüyüşün organizasyon noksanlığını ve disiplinsizliğini de örgütlenmedeki eksikliğe veriyoruz. Hareketin bir ilginç yanı da emperyalizmin ve işbirlikçilerinin fırsat kolladıkları bir ortamda oportünist küçük burjuva çevrelerinin yaygın hale getirdikleri ve millî cephe içindeki dayanışmayı bozma amacı güden provakasyonlardır.

O halde, işbirliği yaparken küçük burjuvazinin kaypak tutumunu her zaman hesap etmek, olabileceğinden fazla şey beklememek gerekir.

Her hareketi düzenlerken kendi gücümüz nedir sorusu temel olmalı, sonra kimlerle işbirliği yapabiliriz, saflarımızı nasıl genişletiriz, kime karşı nasıl mücadele edeceğiz. Bütün bunlar iyice düşünülerek harekete başlanmalı. Yani önce başlasın, sonra düşünürüz dememeli. Derhal örgütlenmeye, disipline olmaya hız vermeli.

Grevler

Eski AP kurucularından Tahsin Demiray'ın matbaasında 22 işçinin direnmesiyle başlayan ve emekliye ayrılan, askere gidenlerle 12 kişiye kadar düşen grev, Kasım ayı içinde de devam etmiştir. İşçiler 250 günü aşan mücadelelerinde, 12 liralık yevmiyelerine % 20 zam ve 1950 öncesi emekliliklerinin de kıdem hakkından sayılması taleplerinden vazgeçmemişlerdir. Türkiye basımevinin grevci işçileri birçok güçlüklerle karşılaştıkları mücadeleleri sırasında sınıf dayanışmasının örneğini vermişler ve Finfinis branda fabrikasında greve giden kimisi işten atılan, kimisi tutuklanan grevci işçilere para yollamışlardır.

Kasım başındaki bir işçi hareketi de Samsun Tekel Başmüdürlüğüne bağlı, işinden çıkarılan 197 işçinin Ankara'ya doğru yürüyüşe geçmeleridir.

İkinci önemli grev, eski sosyete terzisi yeni işbirlikçi burjuva İzzet Ünver'in Magirus otobüs karoseri ve montajı fabrikasında, 600 işçinin 5 Kasımda giriştiği grevdir. Maden - İş'e bağlı grevci işçiler iş - veren ile sendika özgürlüğü, iş teminatı, ücretler ve iş haftası konusunda anlaşamamaktadırlar. İstanbul sokaklarını kaplayan «Magirus'da grev var» ilânları ilk Türk otobüsü Magirus aldatmacasına 600 işçinin grev çığlığı ile son vermiştir.

Keban barajı işçileri 10,5 saat süren bir grev oylaması sonucu, grev kararı almışlardır. İlk oylamada greve evet diyen Yapı - İş Sendikası 1.285, greve hayır diyen YMSİ - İş Sendikası ise 587 oy almıştır. İkinci oylamada 1052 kişi greve evet, 345 işçi hayır demiştir. Böylece duruma hâkim olan Yapı - İş Sendikasına bağlı işçiler 21 Kasımda grevi başlatmışlardır. Telâşa düşen hâkim sınıfların emriyle jandarma ve emniyet mensupları Keban'a toplanmış, Tunceli'den 60 kişilik bir jandarma birliği getirilmiştir. Sendikanın belirttiğine göre grevin bir amacı da Türk işçilerle onlara nazaran iki misli para

alan yabancı işçiler arasındaki ayrıcalığın kaldırılmasıdır. Son olarak grevci Türk işçilerile işe devam etmek isteyen yabancı işçiler arasında silâhlı çatışma çıkmıştır.

Un-İş Sendikasına bağlı fırın işçilerinin Kızılcahamam'daki grevlerinde ise işçiler, ekmek gramajındaki düşüşün kendilerine ücret olarak naklini talep etmişlerdir.

Grev kararlarına gelince: Topkapı'daki Işık Plâstik Fabrikasında Lastik-İş Sendikasına bağlı işçiler greve gideceklerdir. Sekiz ayrı ilde Amerikan iş yerlerinde çalışan NATO-İş Sendikasına bağlı 5.000 işçi de sosyal güvenliğin korunması ve saat ücretlerinin arttırılması talebiyle greve gideceklerini bildirmişlerdir.

100.000'e yakın üyesi olan Maden-İşçileri Federasyonu yönetim kurulu Etibank'a ait olan Murgul, Küre ve Espiye işletmelerinin Karadeniz Bakır İşletmeleri Anonim Şirketi adıyla kurulan bir özel şirkete devredilmesine karşı çıkmışlardır. Bütün bu işçi hareketleri işçi sınıfının, sınıf mücadelesinin bir parçasıdır. Grevci işçiler arasında siyasî mücadele verenler varolmakla beraber, bu grevlerin temel niteliği iktisadî açıdan sınıf mücadelesidir.

Küçük Burjuvazide Kıpırdanmalar

Geçen ay küçük burjuvazinin hâkim sınıflara karşı bir takım çıkışları olmuştur. Karadeniz bölgesindeki 2.5 milyon fındık üreticisi Tarım Kredi Kooperatiflerine ve Ziraat Bankası'na olan borçlarını ödeyemez durumdadırlar. 1967-68 istihsalini düşük olması üreticileri zor duruma düşürmüştür. Demirel hükûmetine başvuran fındık üreticileri kredilerin 5-10 sene taksite bağlanmasını ve iki sene ertelenmesini istemişlerdir. Aynı durum pamuk üreticileri için de geçerlidir. Eğer hükûmet bütün tarım borçlarını ertelemezse küçük üreticilerin hemen hepsi tefeciye başvurmak zorunda kalacak, eğer ertelerse aynı çıkmaz 2 sene sonra daha ağır bir şekilde yeniden belirecektir.

Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonu genel kurul toplantısında, yerli otomobil ve lâstik sanayii kurulmasını, montaj fabrikaları ile aracıların ayıklanmasını istemişlerdir. İthal malı kamyonu evvelden 60.000 TL.'ya alabilen, şimdi ise montajcı firmalara 90-120.000 TL. ödemek zorunda olan şoförler, emperyalizmin bu bağlarından kurtulmak, yedek parça karaborsasını önliyebilmek için yerli sanayiin geliştirilmesini talep etmişlerdir.

Türkiye Petrol Ürünleri İş Verenler Sendikası Genel Kurulunda yöneticiler ve delegeler yabancı şirketlere karşı çıkmışlar ve Türkiye Petrolleri, Petrol Ofis ve İpraş'ın birleşerek yabancı şirketlerle rekabet edebilir hale gelmesini istemişlerdir. Bayi ve acentalar da Petrol Ofis'in yabancı şirketlere karşı korunmasını istemişlerdir. Bu taleplere hem millî burjuvazinin, hem küçük burjuvazinin talebi denebilir. Bu arada, CHP'nin Mecliste yabancı sermaye, tefeciler, aracılar ile ilgili gensoru açıklamaları istediğini de belirtmek gerekir.

Türk Ekonomisinin Bugünkü Çıkmazı

Kasım ayında Tarım Bakanının Sonora buğdayı masalıyla buğday ihraç eden bir ülke olacağımız iddiaları tamamen çürümüş ve 400.000 ton buğday ithal etmek zorunda olduğumuz açıklanmıştır. Amerika bu bağdayı ancak 25 milyon dolar peşin para karşılığı satabileceğini bildirmiş ve diğer ülkelere yapılan müracaatlar da sonuç vermemiştir. Piyasadaki fiyat istikrarının korunması ve özellikle Doğu Anadolu halkının tüketim ihtiyacının karşılanması için buğday ithali gereklidir. Buğday ithalinin gerekeceği yo-

lundaki söylentiler spekülasyona yol açmıştır. Buğdayı orta üreticinin elinden ucuza almış bulunan aracı tüccar spekülasyonun yarattığı fiyat artışlarından yararlanarak buğday tüketicisinin sırtından ek kâr sağlamıştır. Bu yüzden buğday fiyatlarındaki artış aracı tüccar ve büyük toprak sahiplerine yaramıştır. Buğday ve un fiyatları artışı genel olarak tüm gıda maddeleri fiyatlarını etkilemiş ve özellikle unlu gıda malları fiyatları yükselmiştir. Bu zincirleme fiyat artışları, geniş halk kitlelerini etkileyecek, en çok zarar görenler ise başlıca tüketim malı unlu gıdalar olan işçi, orta ve küçük köylü ve küçük burjuva bürokrasisinin dar gelirli kesimi olacaktır.

Son ayın en büyük krizi ithalât tıkanıklıklarından doğmuştur. İhraç olanaklarının ve dış yardımın azalması, ithalâtta sınırlamalar yaratmıştır. Zeytinyağı ve tütünden elde edilen gelir azalmış ve sanayii kalemine giren malların ihracında % 14 lük bir düşüş görülmüştür. Buna karşılık ithalâtın % 20 artışı dış ticaret açığının 2 milyar Türk lirasını aşmasına yol açmıştır. Döviz transferlerinin 8 aydır kesilmesi yüzünden, ham madde sıkıntısı çeken bazı fabrikalar kapanmıştır. İthalât tıkanıklığı montaj «sanayiini» iki açıdan etkilemiştir. İlk etki dışardan getirilen parçalar, ikinci etki Türkiye'de imal edilen parçalar açısından doğmuştur. Türkiye'de imal edilen parçaların da geniş ölçüde ithalâta bağlılığı bunun temel sebebidir. Ayrıca elektrik, kömür ve akaryakıt fiyatlarındaki yükselmeler de sanayii baltalamıştır. Bu durum özellikle Ege sanayicilerinin tepkilerine yol aaçmış ve sanayiciler kendi çıkarlarını da temsil etmesi gereken Demirel hükûmetiyle pazarlığa oturmuşlardır. Bu sanayicilerin bir kısmı montaj sanayine, montaj imal eden işbirlikçi burjuvaya dahil edebileceğimiz sanayiciler olmakla birlikte, bir kısmı da işbirlikçi burjuvaya karşı millî burjuvanın sesini dile getirmişlerdir. Şöyle ki; sanayi sektörünün millî gelir içindeki payının arttırılması ve hacimli yatırımlara girişilmesi, tüketim talebinin yerli üretimle karşılanabileceği alanlarda ithalâta gidilmemesi istenmiştir. Genel ithalât tıkanıklığı çeşitli spekülasyonlara yol açmış, devalüasyon şayiaları ithal taleplerini arttırmıştır. Çimento, cam, demir karaborsaya düşmüş, sigara, çimento, ham demir, pik, net ham madde mamulleri, yün ipliği stokları azalmış; fiyatlar alabildiğine artmıştır. Sanayi ham maddeleri, yarı işlenmiş maddeler ve toptan eşya fiyatlarındaki yükselme, tarımdaki fiyat artışıyla birlikte geçinme endekslerini etkilemiş, hesaplanması gerçekçi olmamasına rağmen görülmüştür ki, geçinme endeksi Ankara'da % 3.1, İstanbulda % 5 yükselmiştir. Bu durumda alınması düşünülen tedbirler hep kısa vadeli ve işbirlikçi - emperyalizm ittifakını gocundurmayacak tedbirler olmuştur. Örneğin kendi ürettiği sınai malı ihraç eden firmalara sanayici kotalarından kredi verilecek ve onlar için gerekli ham madde ithali sağlanacaktır. İhracatçılara kredi kolaylıkları ve vergi muafiyetleri yolu açılacaktır. Oysaki bu hükûmet, genel tutumunun temelinde fiyat istikrarının sağlanması yattığını söylemektedir. Devlet plânlama Teşkilâtı ile yaptığı ortak toplantıda, dış ticaret açığı ve iç finansman zorluklarına çözüm olarak, hükûmet ithalât kapasitesinin kısıtlanmasını ileri sürmüştür. 1969 ithal programının plan hedefleri gerisine alınması yatırım mallarının ithalinin azalması demektir. Zaten tıkanıklıklar karşısında, yakın krizi atlatmak için yatırım malları ithalinden ham madde ve yardımcı madde ithaline kayılmıştır. Bir de ithalâtın genel olarak kısılması, yatırımları, dolayısıyla, bugünkü kalkınma hızını çok daha azaltacaktır. Demirel hü-

kûmetinin genel tutumu kısa vadede âcil ithalât ihtiyacını karşılayarak, yakın krizi atlatmaktır. Ama bu gidişle bunu bile başaramayacaktır. Demirel hükûmetinin çıkmazı Amerikan tekellerinin güdümündeki Türk ekonomisinin son durumudur. Yani ihracatın azalması, dış yardım kaynaklarının daralması ve ithalât tıkanıklığının çeşitli sınıflar arasındaki çelişkileri keskinleştirmiş olmasıdır. Gerek tarımda gerek sanayide görülen bütün bu problemler ekonomiyi tam bir kriz içine sokmuştur. Hâkim sınıflar arasındaki çelişkiler işçi sınıfının daha çok sömürülmesine yol açacaktır. İşçi sınıfı, köylü tabakaları, küçük burjuvazi ve millî burjuvazi ile emperyalizm işbirlikçi feodal ittifak arasındaki çelişkiler yoğunlaşmaktadır. Türkiye'nin emperyalizme bağlı oluşu dolayısıyla, emperyalistler arası çelişkiler Türkiye'nin yardım alma umudunu kısmaktadır. Ve Demirel hükûmetinin kaderini, emperyalizmin genel buhranı içinde düşünülmesi gereken bu iktisadî kriz tayin edecektir.

PARA BUHRANI : EMPERYALİSTLER ARASINDA PAYLAŞIM MÜCADELESİ

Uluslararası politika alanında önemli gelişmelere sahne olan Kasım ayının başta gelen olayı, şüphe yok ki, son 12 ay içinde dünya para sisteminde ortaya çıkan üçüncü büyük buhrandır. Esas itibariyle Fransa ile Batı Almanya'yı karşı karşıya getiren, fakat aynı zamanda dünya para sistemine bağlı bütün emperyalist ülkelerle onlara bağımlı diğer ülkeleri yakından ilgilendiren bu son buhran, sebepleri ve sonuçları bakımından, yalnız Kasım ayının değil, bütün 1968 yılının en önemli olaylarından biridir. AYDINLIK Dergisi ilk sayısında dünya para sisteminin çürük temellerine parmak basmış, yeni para buhranlarının daha da şiddetli olarak kendisini duyuracağına işaret etmişti.

Bretton Woods'dan bu yana

Bilindiği gibi dünya para sistemindeki aksaklıklar ve alınması gerekli tedbirler üzerinde emperyalistler arasında son yıllarda uzun tartışmalar yapılmıştır. 1944 Bretton Woods görüşmeleri sırasında temelleri atılan bugünkü dünya para sistemi çoktan beri aksaklıklar göstermekteydi. Bu sistemde dolar altına, sterlin dolara bağlanmış bulunuyordu. Dolara ve sterline bağlı millî paralar dolar ve sterlin bölgelerini meydana getirmekteydi. Doların altına paritesi, 1 ons altın 35 dolar olarak tesbit edilmişti. Tedavüldeki dolarların belli bir yüzdesinin karşılığı olan altının ABD kasalarında devamlı surette bulundurulması esası konmuştu. Ayrıca ABD hükûmeti, dolar karşılığında istendiği zaman altın ödemek zorunluğunu yüklenmişti. Bu sistemin başarıyla işleyebilmesinin temel şartı dolar ve sterlinin değer istikrarına sahip bulunmasıydı. Bu ana paraların tedavül eden miktarları ihtiyat altın miktarını aştığı için, son tahlilde, sistemin dayanağı, ABD ve İngiliz ekonomilerine ve devlet yönetimlerine karşı duyulan güven duygusuydu. ABD ve İngiliz ekonomileri sağlıklı bir gelişme içinde bulunduğu sürece para sisteminin aksaması için sebep düşünülemezdi. Fakat olaylar o şekilde gelişti ki, bu sistemin katıldığı ABD ve İngiliz ekonomilerini sarstı. Bu sarsıntı ise dünya para sisteminde buhranlara ve bu sistemin gözden geçirilmesi ihtiyacının duyulmasına yol açtı.

Dünya para sisteminin ABD ve İngiliz ekonomilerinin sarsılmasına yol açan katılığı, bir ucuyla altına bağlı olmasından ileri gelmektedir. Yukarıda belirtildiği üzere dolar altına bağlıdır; Sterlin de dolara... Dolar ve sterlin dünya emperyalist sistemi ve bu sisteme bağımlı ülkelerin dış ödemelerinde kullandıkları başlıca iki ödeme vasıtasıdır. Gene dolar

ve sterlin bu çevrede kullanılan başlıca ihtiyat paralardır. Bu ülkelerde, ilerdeki dış ödemelerde kullanılmak üzere, dolar ve sterlin biriktirilmektedir. Şu halde dünyanın önemli bir kısmında, dış ticarette ve diğer dış ödemelerde kullanılan likidite dolar ve sterlindir. Sterlin dolara ve dolar altına bağlı bulunduğuna göre, dünyanın bu kısmında dış ödemeler için ihtiyaç duyulan likidite, altına bağlı bulunmaktadır. Dış ticaret hacmi 1944 Bretton Woods konferansında tahmin edildiğinden çok daha hızlı bir artış göstermiş, umulmayan hacimlere ulaşmıştır. Dış ticaret hacminin ve diğer dış ödemelerin gerektirdiği uluslararası mübadele vasıtalarını sağlamakta zorluklar çekilmeye başlanmıştır. ABD **dış ödemeler dengesi** açık vermemiş, ABD kasalarındaki altın miktarı düzenli olarak artmış bulunsaydı, ABD uluslararası ödemeler sisteminin mübadele vasıtalarını sağlama görevini karşılıklı ve sağlam dolarlarla yerine getirebilirdi. Fakat ABD'nin dünya üzerindeki hakimiyet ve sömürü düzenini sürdürebilmek için yaptığı ve büyük miktarlara ulaşan dış askerî masrafları, diğer ülkeleri kendine bağımlı tutabilmek için verdiği sözde iktisadî yardımlar ve ABD sermayesinin ABD'deki ortalama kâr haddinin düşüklüğünden kaçarak, dış ülkelerdeki vurgun alanlarına yönelmesi, ABD'nin dış ödemeler dengesini kronik açıklarla karşı karşıya getirmiştir. 4 Ağustos tarihli Sunday Times gazetesinde Malcolm Grawford'un yazdığına göre, Mart 1968 sonunda malî yıl içerisindeki rezerv para ülkeleri —ABD ve İngiltere— nin toplam ödeme açığı şimdiye kadar kaydedilen en üst seviyeye, yani 5,7 milyar dolara ulaşmıştır. Dış ödemeler dengesindeki açıklar yüzünden ABD'nin altın stokları tazyik altına girmiş, artacak yerde eksilme göstermiştir. Esasen ABD dış ödemeler dengesi açık vermemiş olsa bile, dünya altın üretiminin sınırlı bulunması sebebiyle ABD hükûmeti, «hür dünyanın» dış ödemelerde ihtiyaç duyduğu sağlam likiditeyi sağlamak için gerekli altın birikimine ulaşamazdı.

Sterlin ve Dolar Buhranları

ABD dış ödemelerindeki açıkları, altın karşılığı bulunmayan dolarla ödemiş, karşılıksız para sürmüş, karşılığı olmayan senetlerle bütün dünya ülkelerinde ihtiyaçlarını gidermiş, mal ve mülk edinmiş, iş kurmuş ve para kazanmıştır. Bunun anlamı şudur : Diğer ülkeler rızaları hilâfına ABD'ne karşılıksız krediler açmışlardır. ABD dünya para sistemindeki imtiyazlı durumundan faydalanarak sistemdeki ortaklarını istismar eder duruma gelmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında uzun bir süre ABD'ye iktisadî ve askerî bakımdan muhtaç durumda kalan Avrupa'nın «Kurnaz emperyalizmi», bu ABD imtiyazlarına yakın zamana kadar ses çıkarmamıştır. «Kurnaz emperyalizm», savaş yıkıntılarını tamir ettikten ve yıllar içinde güç kazandıktan, güç dengesinde ABD'nin karşısına daha büyük bir ağırlık olarak çıktıktan sonra homurtular başgöstermiştir. De Gaulle yönetiminde, Fransız emekçilerinin fedakârlık ve mahrumiyetleri pahasına, kendisini toparlayan Fransa sermayesi, yavaş yavaş biriktirdiği büyük altın ve döviz stoklarıyla ABD'ne karşı para alanında savaş açmıştır. Fransa ve diğer Ortak Pazar ülkelerinin döviz ihtiyatlarındaki artışın ana kaynaklarından biri, bu ülkelere akan Amerikan sermayesidir. Amerikan sermayesi bu ülkelerin üretim araçlarının bir kısmına sahip olmakta, fakat bu ülkeler, kasalarında biriken dolarlarla ABD'ne karşı güçlü bir mücadele silâhını ele geçirmektedirler. Nitekim, Fransa bu silâhı geniş çapta kullanmış ve 1968 Mart ayındaki dolar buhranına yol açmıştır.

1968 Martındaki dolar buhranı, 1967 sonbaharındaki sterlin buhranıyla sarsılan dünya para sistemini alt üst etmiştir. Dolar buhranıyla birlikte bu para sistemine duyulan güvensizlik son hadde çıkmış, para sisteminin dengesini kurmak işi, dünya emperyalist sisteminin en önemli meşguliyeti halinde gelmiştir.

1967 sonbaharındaki Sterlin buhranının başta gelen sebebi, İngiliz dış ödemeler dengesindeki kronik açıklardır. İngiliz parasına karşı duyulan güvenin sarsılması üzerine diğer ülkelerde birikmiş bulunan ve büyük miktarlara ulaşan sterlin şeklindeki ihtiyatlar, spekülasyon konusu olmaya başlamış, sermayenin sterlinden kaçarak başka paraların kılıklarına bürünmesi, altın, dolar, mark, v.s. şekillerini alması, sterlinin değerinde düşmeye yol açmıştır.

Fransa'nın «Büyük» lüğü Tehlikede

Sterlin ve dolar buhranları, dünya sisteminin esasına dokunmayan geçici tedbirlerle atlatılmıştır. Fransa'nın asıl amacı olan dünya para sisteminin gözden geçirilmesi ve emperyalistlerin birbirleriyle ilişkileri bakımından daha âdil yeni esaslara bağlanması sonucuna ulaşamamıştır. Hemen sonra Fransa'da patlak veren Mayıs - Haziran olayları, De Gaulle yönetimini dolar üzerindeki baskısını devam ettirebilme olanaklarını büyük ölçüde sınırlamıştır.

Mayıs - Haziran olayları Fransız hükûmetini büyük meselelerle karşı karşıya getirmiştir. Üretim bir aydan fazla kesintiye uğramış, döviz ve altın ihtiyatları büyük ölçüde erimiştir. Ücretlerdeki % 7 ilâ 11 arasında değişen artışlar, kârından fedakârlık etmeye yanaşmayan Fransız müteşebbisi tarafından kısmen maliyetlere intikal ettirildiği için, Fransız mallarının fiyatlarında yükselmeler olmuş ve dış piyasalarda Fransız ihraç mallarının rekabet gücünü zayıflatmıştır. Fransa kambiyo kayıtlarıyla, kamu hizmetlerinde fiyat ayarlamaları yaparak, cari fiyat seviyesinin kontrollü bir şekilde bir miktar yükselmesine göz yummak (yani maliyeti, sabit gelirli geniş Fransız emekçi yığınlarına yükleyerek), müteşebbisleri çeşitli muafiyetler ve yeni kredilerle destekleyerek ekonomide dengeyi ve gelişmeyi sağlamaya çalışmıştır.

Fakat Mayıs - Haziran olaylarından bu yana, frank üzerindeki şüpheler, dünya emperyalizminin malî desteğine rağmen ortadan kaldırılamamıştır. Yurdunu ve bayrağını çok sevdiği için(!) sevgili De Gaulle'üne arka çıkmak üzere, milyonluk kalabalık halinde Champs - Elysée caddesine dökülen Fransız burjuvası, çok sevdiği(!) vatanına ve bayrağının renklerine sırt çevirerek parasını İsviçre ve Almanya'ya kaçırmaya devam etmiştir. Fransa'da küçük burjuvazinin temsilcisi olan sosyal demokrasinin Cumhurbaşkanı adayı Mitterant, 22 Kasım tarihli Le Monde gazetesinde Fransız burjuvasının bu ihanetine parmak basmıştır. Yazısına «Güven Buhranı» başlığını koyan Mitterant'ın bu davranışı, Mayıs - Haziran olaylarında Fransız burjuvazisi ile birleşen küçük burjuvazinin sermaye düzenine karşı yeniden güvensizlik içine düşmekte olduğunu göstermektedir. Küçük burjuvazinin şikâyetine hak kazanmış olan Fransız büyük sermayedarı, üretim faaliyetlerinin canlandırılıp hızlandırılması için sonuna kadar açılan kredi musluklarından eline geçen sermayeyi, yatırımda kullanacak yerde, frankın değerinin düşürülmesi ihtimalleri karşısında, zarara uğramamak için, İsviçre ve Almanya'ya kaçırmaktadır.

Haziran seçimlerinden sermayenin büyük zaferle çıkmasından sonra meclislerde ve hükûmet çevrelerinde esmeye başlayan dizginsiz liberal iktisat havası içinde, Fransız hükûmeti, koyduğu kam-

biyo kontrollerini kaldırmış, döviz kanaması için damardaki yarayı adeta kendi elleriyle genişletmiştir. Bu şartlar altında yoğunlaşan spekülâtif faaliyetlerin Kasım ayı ortalarından itibaren görülmemiş bir hız ve hacim kazandığı anlaşılmaktadır. 15 Kasım tarihli Le Monde gazetesinde Gilbert Mathieu'nün belirttiğine göre, Kasım ayının ikinci haftasında İsviçre ve Batı Almanya yönünde sınırı aşan sermaye miktarı 1 milyar doları bulmuştur. Yılbaşından bu yana Fransa'nın «kamusal kambiyo ihtiyatlarındaki» azalma 3 milyar dolara, yani yılbaşındaki mevcudun % 40'ına ulaşmıştır. Yalnız 15 Kasım Cuma günü Fransa dışına kaçan sermaye miktarı, bütün Ekim ayı boyunca Fransa'nın uğradığı sermaye kaybına eşittir.

Anglosakson Fransız İttifakı

Frankın değeri üzerindeki güvensizlik, meselenin bir yüzüdür. Öbür yüzü Batı Alman markının bu gelişmeler içinde ön safa fırlaması ve üzerinde spekülâsyon yapılan başlıca para haline gelmesidir. Franka güvenini yitiren Fransız sermayedarı, parasını dolara veya başka bir paraya çevirmemekte, marka çevirmektedir. Dünya para borsalarında marak talebinin gösterdiği yükseliş karşısında, markın değerinin yükseltileceğinden söz edilmeye başlanmıştır. Bu söylentiler Batı Almanya yönündeki Fransız sermaye akımını daha da körüklemiştir. Verilen bilgilere göre Kasım ayının ikinci ve üçüncü haftasında Batı Alman bankalarının kasalarında biriken dış kaynaklı paraların miktarı 2 milyar doları aşmıştır. Batı Almanya, mark üzerindeki spekülâsyonları frenliyebilmek için, kasalarında biriken paraları, dış ülkelere akıtabilmek için büyük çabalar göstermek zorunda kalmış, Amerikan piyasasına yatırımı teşvik etmiştir.

On zengin ülkenin merkez bankaları yöneticilerinin Bâle'deki toplantışında, Alman emperyalizmi üzerine markın değerinin yükseltilmesi yönünde baskılar yapılmıştır. Bu yönde baskı yapan ülkelerin başında ABD, İngiltere ve Fransa gelmektedir. Aynı baskılar daha sonra 20 Kasımda Bonn'da bu on ülkenin Maliye Bakanlarının (emperyalizmin merkez komitesinin) toplantılarında tekrarlanmıştır. Yani II. Dünya Savaşında Hitler'e karşı kurulan Fransız - Anglosaxon ittifakı yeniden canlanmıştır.

Emperyalizmin merkez komitesi, Bonn toplantısında, buhrandan çıkış için ileri sürülen iki yol arasında bir seçme yapma durumunda kalmıştır. Bu yollardan birincisi Batı Alman markının değerinin yükseltilmesidir. Batı Alman markının resmî paritesi gerçek değerinin altındadır. Markın gerçek değeri ile resmî paritesi arasındaki farkın ortadan kaldırılacağı, yani markın değerinin yeni baştan ayarlanacağı rivayetleri, dünya para borsalarındaki mark talebinin başlıca psikolojik artış nedenidir. Markın resmî değeri yükseltildiği takdirde, marka olan spekülâtör talebi duracak, yurt dışına kaçma hızı da düşecektir. İkinci yol ise, farkın değerinin düşürülmesidir. Frank devalüasyonu para sisteminin bir süre için denge bulmasına yol açabilecek bir tedbir olarak görülmektedir. Fakat frankın devalüasyonunun bazı sakıncaları vardır. Herşeyden önce frankın değeri düşürülünce, İngiltere geçen yıl sonundaki sterlin devalüasyonundan sağladığı faydaların bir kısmını elden kaçıracaktır. Bu durumda henüz sağlık bulmamış olan İngiliz parasının gribi nüksedeceğinden, sterlinin ateş yükselmesini doların yeniden sarsılması izleyeceği için, anglo - sakson ortaklığı frank devalüasyonuna taraftar değildir. Anglo saksonlar ve Fransa buhrandan çıkış için mark değerinin yükseltilmesini istemektedirler. Batı Almanya üzerine bu yönde

baskı yapmaktadırlar. Fakat Batı Almanya, markın değerini yükseltmeye taraftar değildir. Emperyalizmin Bonn'da toplanan merkez komitesine başkanlık eden Batı Almanya Maliye Bakanı Shiller, açış konuşmasında, bu hususu şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde belirtmiştir. Shiller, markın değerinin yükseltilmesi için sebep görmemektedir. Fakat hükûmetinin buhrana çözüm bulunması için bazı katkıları olacağını da belirtmiştir. Batı Almanya, Anglo-Saksonlarla Fransa'nın aksine, üçüncü bir çözüm yolu üzerinde durmaktadır. Buna göre, markın değeri değişmeyecek, fakat ticarî markın değeri bir miktar yükseltilecektir. Batı Almanya ihracatına % 4 vergi koymayı, ithalâtından % 4 vergi indirimi yapmayı kararlaştırmıştır. Bu suretle mark dış ticarette fiilen % 4 pahalanmış olacaktır. Almanya buna karşılık Fransa'nın devalüasyon yapmasını istemektedir.

Buhranın Temelindeki Gerçek

Bütün bunların anlamı nedir? Batı Almanya neden markın değerini, gerçekte yükseldiği halde, resmen yükseltmek istememektedir? Anglo Saksonlar ve Fransa neden markın değeri yükselsin istemektedirler? Fransa neden frankın değerini düşürmekten kaçınmaktadır?

1 — Markın değerinin yükselmesi Alman mallarının dış piyasalarda daha pahalı satılmalarına, dış ülkelerden ithal edilen malların Alman piyasalarında daha ucuza satılmalarına yol açacaktır. Alman mamullerinin dünya piyasalarındaki rekabet gücü azalacaktır. İngiltere, Fransa ve Amerika piyasalarında daha az Alman malı satılabilecek; buna karşılık Almanya'da daha çok İngiliz, Fransız, Amerikan mamulü alıcı bulunacaktır.

2 — Batı Almanya, Fransa'nın devalüasyon yapmasını istemektedir. Frankın değeri düşürülünce, Fransa'da ithal malları pahalanacağı için bunlara olan talep düşecek, Fransız mallarının dış paralarla fiyatları azalacağı için, bunlara olan dış talep artacaktır. Fransa'nın bu yoldan giderek dış ödemeler dengesini kurmasına Batı Almanya razı olmaktadır. Bu çözüm Alman emperyalizmi için ehven-i şerdir. Markın değerini yükseltmesi halinde, Alman ihraç mallarının sürümü, yalnız Fransız piyasasında değil, bütün dünya piyasalarında ağırlaşacaktır. Oysa frank devalüe edildiği taktirde, bu ağırlaşma yalnız Fransız piyasasında görülecektir. Alman emperyalizmi, emperyalizmin mukaddes ittifakını korumak, emperyalist sistemin çöküşüne yol açmamak için belli bir oranda fedakârlığa hazırdır. Batı Almanya'nın Maliye Bakanı, Sosyal Demokrat Shiller, Bonn toplantısında, «**dünya sistemini** tehdit eden bu buhranı atlatmak için dış ödemeler dengesi açık veren ve vermeyen ülkeler birlikte katkıda bulunmalıdırlar» diyerek bu hususu belirtmiştir. Batı Almanya, ihracatına % 4 vergi koyarak, ithalâtından % 4 vergi indirimi yaparak katkıda bulunmuş olduğu fikrindedir. Gerçekten de «ticarî markın % 4 pahalandırılması Batı Almanya için bir fedakârlıktır. Batı Alman otomobil, kimya, elektro-mekanik, çelik v.s. ihracat sanayileri zarara uğrayacaktır. Nitekim Alman sanayicileri şimdiden hükûmeti şiddetle protesto etmeye başlamışlardır.

3 — Dünya para sistemindeki buhranların, işin aslında emperyalistler arasındaki pazarlar ve iktisadî üstünlük için yapılan mücadelelerle ilgili olduğu açıkça görülüyor. Para değeri üzerinde yapılan pazarlıklar, aslında, pazarları paylaşma pazarlıklarıdır. Parasal çöküntülere uğrayan ülkeler, iktisadî kaynaklar üzerinde kendi sermayelerinin hakimiyetini kurma mücadelesinde güçsüz ve kansız düşen ülkelerdir. Bu mücadelenin en bü-

yük silâhı, Fransız demokratı Mitterand'ın deyimiyle, modern ulusların güçlerinin temelini teşkil eden sınaî gelişmedir. Sınaî gelişmenin miyarı fazla mal üretmek değildir; birim emek maliyetini düşürmek, yani prodüktiviteyi artırmaktır.

Emperyalizmin uluslararası koordinasyon örgütlerinden biri olan OECD'nin 1968 yılı ortalarında yayınlanan bir raporunda : «Avrupa'da gelişmenin yönünü belirleyecek güçte bulunan en önemli ekonomilerden biri, bu yıl cari ödemeler dengesinde 1 milyar 750 milyon dolar tutarında bir fazlalık beklenen Batı Almanya'dır. Verim ve maliyet terimleri açısından Almanya'nın iktisadî durumu fevkalâdedir. Geçen yılın ikinci yarısında ücretler % 4 oranında artarken, sanayide verim oranı % 11 lik bir artış kaydetmiştir ki, bu da Batı Almanya'da birim emek maliyetinin % 7 oranında düşdüğünü göstermektedir. Hollanda ve Belçika'da da iktisadî durum buna benzer bir görünüm arzetmektedir... Almanlar ve Hollandalılar ülkelerindeki ücret artış hızını iki misline çıkarsalar dahi maliyet artış hızları ne İngiltere'nin ne de Amerika'nın bugünkü birim maliyet seviyesini aşmıyacaktır» denmektedir. Gene bu rapora göre : «Geçen Mart ayı sonunda malî yıl içinde ihtiyat para ülkeler —İngiltere ve ABD— nin toplam ödeme açığı şimdiye kadar kaydedilen en üst seviyeye, 5,7 milyar dolara yükselirken, 6 Ortak Pazar ülkesi toplam olarak 1,4 milyar dolar tutarında bir fazla kaydetmiştir.» OEDC uzmanları 1968 yılı sonunda Fransa'nın yaklaşık olarak 1 milyar dolarlık bir cari ödemeler açığıyla karşılaşmasını beklemektedir.

Görüldüğü gibi iktisadî güç bakımından dünya emperyalist sistemi içindeki denge değişmektedir. Bu sistemi meydana getiren ülkeler arasındaki güç ilişkilerinin değişme göstermesi, aralarındaki dünya paylaşımının yeni baştan bir mesele olarak ortaya konmasına yol açmaktadır. Dünya para sisteminde buhran şeklinde kendisini gösteren olayların temelinde yatan gerçek budur. Emperyalizmin para sistemini sağlam esaslara bağlayabilmesi kendi içinde nüfuz ve imtiyaz paylaşımını yeni baştan tanzim etmesine bağlıdır.

A.B.D.'de Başkanlık seçimi :

Amerikan seçimlerinin sonuçları dünya emperyalist sisteminin merkezinin içine düştüğü buhranı yedi düvelin gözleri önüne serdi. Halka sunulan iki esas aday, Nixon ve Humphrey, arasında o kadar az fark vardı ve büyük çoğunluğu temelde politika dışına itilmiş olan Amerikan halkı bile bunun farkındaydı. Belki uzun yılların verdiği seçim sistemine alışkanlık, hiç olmazsa bir partiyi —sporda bir takımı destekler gibi— desteklemenin alışkanlığı olmasaydı önemli sayıda seçmen oylarını kullanmıyacakdı bile. Ve bu kararsızlık yüzünden az kaldı Amerika'nın dört senedir devam eden politik buhranı Avrupa ülkelerinde alışılagelmiş cinsinden bir iktidar veya kabine buhranı oluveriyordu. Doğrusu başkan seçimi Kongreye kalsaydı çok eğlenecektik o zaman. Ama şimdilik Amerikan seçimlerinin sonucu olarak bir bu kararsızlık üzerinde durmak gerekir, bir de tam Hitler tipi bir aday olarak ortaya çıkan Wallace'ın aldığı oylar üzerinde. İki olay da bize Amerika'nın gidişi hakkında önemli şeyler söylemektedir.

«Neokapitalizm çağında İşçi Sınıfının Rolü» («The Role of the Working Class in the Neocapitalist Era») adlı bir yazısında Ernest Mandel, üçüncü dünya ülkelerinin millî kurtuluş hareketlerinin A.B.D. üzerindeki etkileri bir yana, sırf kapitalizmin kendi ekonomik akımları sonucu olarak bile bugün tekelci sermayenin çelişkilerinin gitgide tekrar gelişmiş kapitalist ülkelere döndüğünü, başta oto-

masyon olmak üzere bir teknolojik ve ekonomik gelişmeler dizisinin uzun yıllardır ilk defa gelişmiş kapitalist ülkelerde işçi sınıfının üzerine esas ağırlığı koyduğunu, bu yüzden bu ülkelerde artık (yeni baştan) sağlam bir işçi sınıfı hareketinin objektif şartlarının gerçekleştiğini, kanımızca yeterli olarak göstermektedir. Özellikle Amerika'da, tekelci sermayenin en ileri, devlet kapitalizmine ve tekelci devlet kapitalizminin müdahelesine en mütemayil unsurlarının desteklediği liberal - emperyalizm (emperyalist - liberalizm de diyebiliriz : Hangi kârlara ve hangi sömürüye dayandığı malûm olan «Welfare State», «Great Society», v.s. hikâyeleri) bütün vaatlerine rağmen, refah devletini yaratamadığı, işçi sınıfının ekonomik statüsünü ilerletemediği, kısacası kapitalizmde reform yapamadığı, üstelik bir de Vietnam harbi ve zenci hareket meselelerini halledemediği için, gözden düşmüştür. Esasta Amerikan işçi sınıfının John Kennedy'nin seçiminden bu yana devam edegelen liberal - emperyalizm tecrübesine reaksiyonu olumludur : Böyle palavraların işlemiyeceği, liberalizmin yalnız büyük sermayenin iç ve dış menfaatlerini kolladığı kanısı gitgide kuvvetlenmekte, halk artık «yumurta kafalı entellektüeller» diye baktığı Washington teknokrasisine güvenmemekte, Amerika'nın içine düştüğü çıkmazdan onları sorumlu tutmaktadır. Ne var ki bu hoşnutsuzluktan Amerika şartlarında hiç olmazsa başlangıçta yararlanan, ideolojik üst yapının ve şartlandırılmış politik atmosferin sonucu, sağ kanat olmaktadır. Meselâ otomasyon sonucu onbeş yıldır çalıştığı işini kaybeden kalifiye emekçi, soluğu «o yumurta kafalı teknokratların, büyük sermayenin çanına ot tıkayacağını, (küçük insanı) koruyacağını» söyleyen Wallace'ın yanında almaktadır. Meselâ derine işlemiş ırkçı alışkanlıklarıyla zencilerden hoşlanmayan beyaz emekçi veya (güneyde) küçük esnaf, zencilerin yedek emek ordusundan çıkıp fabrikalara girmelerini öfkeyle karşılamakta, Hitlervarî «nasyonal sosyalizm» demagojisi yapan Wallace'ın etkisi altına girmektedir.

Liberalizme karşı duyulan hayal kırıklığı, Amerikan toplumunda zaten mevcut kaba anti - entellektüalizmin yardımıyla, gençlik - öğrenci hareketinin liberal teknokratlarla aynı sepete konması ve Amerika'nın içine düştüğü buhrandan meselâ Columbia işgalcilerinin sorumlu tutulmasına yol açmaktadır. Yâni A.B.D.'nin bugün içinde olduğu çok yanlı buhran, gençlik cephesinde sol hareketin kuvvetlenmesine ve işçi sınıfının da sola çekilmesi için elverişli şartların yaratılmasına yol açarken, diğer yönden bu, işçi sınıfının ilk adımda sağa kaymasına da sebep olmaktadır.

Bu durumda ve Nixon'un değil ama Wallace'ın temsil ettiği faşizm tehlikesi karşısında, Amerikan solunu bekliyen görevler ve düşmemesi gereken tuzaklar açıktır : Çalışmak ve işçi sınıfının çözüm yolunu sağda değil de solda aramasını sağlamak, beri yandan «faşizmi önleyelim» derken liberalizmin ve sağın oyununa gelmekten kaçınmak. Wallace olayı karşısında ilkönce McCarthy'yi sonra da «faşizmi durduralım, bu ilk adımdır» diye Humphrey'i desteklemek yalnız yıkılması gereken sisteme yaramakta, bunu yapan solcular, Wallace'ın onları liberalizmle aynı sepete koyma çabalarına âlet olmaktadırlar. Bugün Amerika'da devrim yolu gitgide işçi sınıfından, özellikle henüz orta sınıf gençliğinden ve o gençliğin kültürel isyanından kopmamış genç işçilerin kazanılmasından geçmektedir. Ama Amerikan solu içinde teorik - politik yetersizlikleri yüzünden bir kere daha «ehveni şerdir» tipinden mantık dizilerine kapılıp liberalleri destekleyenler çok olmuştur. Bu seçimlerde faşizmin gelmesi

tehlikesi yoktu; faşizmin kuvvetlenmesi tehlikesi vardı ki bu gerçekleşti —kuvvetlenmeyi «oy almak» olarak değerlendiren solcuların, büyük ölçüde işçi sınıfına yukardan bakma alışkanlıkları sonucu, devrimci mücadeleden kaçmaları ve burjuva parlamentarizmine karışıp hem sağa, hem liberallere âlet olmaları yüzünden. Oysa seçimler talebelerin işçi sınıfına yaklaşmaları için güzel bir ortam olabilirdi; 1968'de kaçırılan fırsatın cezasının 1972'de çekilip çekilmiyeceğini aradaki dört senede solcuların gidişlerini düzeltmelerinin derecesi tâyin edecektir.

Vietnam :

Gelelim Vietnam harbine ve seçimlerden dört gün önce Johnson'un Kuzey Vietnam'ın bombalanmasını durdurup Güney Vietnam Millî Kurtuluş Cephesinin de masaya oturmasına razı olmasına. Hemen işaret edelim ki bu olayın tek izahı, tek sebebi yoktur. Ne yalnız seçimleri kazanmak için bir oyundu, ne gerçekten samimîdir, ne harbin yürütülmesinde yeni bir sıçrama için psikolojik hazırlıktır, ne de yenilginin kabul edilmesidir. Bunların hepsidir; ama en çok sonuncusudur, çünkü temel olay A.B.D.'nin Vietnam'da çok ağır bir yenilgiye uğramış olduğudur. Yenilgi, herşeyden önce politik bir yenilgidir : Bu ülkenin millî kurtuluş mücadelesi bastırılamamış, aksine her geçen gün müzminleşen, uzun bir savaş haline girmiştir. Ve Amerika artık bu savaşı sürdüremez, politik bakımdan sürdüremez, çünkü «durumda başka faktörler olmadığı» doğru değildir; çünkü savaşın devamı Amerikan kapitalist - emperyalist sistemini hem içte hem dışta, bütün alanlarda yaralamaktadır ve artık savaşın devamı Amerikan ekonomisi için bile zararlı olmaya başlamıştır. Savaş Amerika'nın milletlerarası kapitalist iktisadî mücadelede durumunun sarsılması sonucunu doğurduğu için, çıkarları Lâtin Amerika'nın ve Batı Avrupa'nın sömürülmesinde olan tekelci sermaye çevreleri bu savaştan memnun değillerdir. Savaş Amerika'nın dünya çapında görülmedik bir derecede politik tecridine yol açmıştır. Savaş, içerde ise sisteme karşı büyük bir hoşnutsuzluğun doğmasına yol açmıştır. Savaş, kapitalist sistemin en usta politikacılarının başını yemektedir. Bütün bu sebeplerden artık Amerika zararın neresinden dönüleceğinin telâşına düşmüştür. Kuzeyin bombalanmasının durdurulması her şeyden önce yenilginin kabulü, bugünkü dünya şartlarında «halk devrimi, halk savaşı» prensibinin doğruluğunun kanıtlanması demektir.

Ama Amerika'nın artık bu harbi, emperyalizmin çöküş savaşında bu dört sene süren büyük meydan muharebesini bitirmek istiyor olması, meselâ dünya çapında yenilgiyi kabullendiği, artık başka yerlerde, daha elverişli şartlarda sömürü harplerine gitmeyeceği mi demektir? Elbette hayır. Dünya çapında kapitalizmin ve emperyalizmin çöküş savaşı açısından Vietnam yenilgisi yalnız bir muharebedir; taktik bir geri çekiliştir ki, gerisinde «daha savunulabilir» bir cepheye, bir savunma hattına çekilme isteği yatmaktadır. Aslında devrimci güçlerle kapitalizm arasındaki ölüm kalım savaşında her iki taraf için de «hattı müdafaa yoktur; sathı müdafaa vardır» ve o satıh bütün dünyadır. Amerika'nın konferans masasına oturmaya razı oluşu güneyde harbin bitmesi demek değildir; konferans masasından mutlaka barışla kalkılacağı demek değildir; beri yandan mutlaka seçimler biter bitmez harbin yeni bir tırmanma safhasına gireceği de demek değildir. Elbette bombardımanın durdurulmasında seçimleri kazanmak kaygısı da rol oynamıştır, ama biz bir kere iktidara gelip te durumu öğrendikten

sonra Nixon'un da meselâ Humphrey'in yapacağından pek farklı şeyler yapacağı kanısında değiliz. İşin ilginç yanı son olaylarda Saygon kukla hükûmetinin oynamaya başladığı roldür. Barışın kendileri için ne demek olacağını pek iyi bilen bu vatan hainleri her ne pahasına olursa olsun harbin devamını istemekle Amerika'yı çok güç bir duruma sokmaktadırlar. Saygon hükûmeti artık Amerika için bir riziko olmaya başlamıştır; Amerika için bir riziko olmaya başlamıştır; Amerika ile kuklası arasındaki çatışmadan yalnız devrimcilerin kazançlı çıkmasını bekliyebiliriz. Denilir ki Johnson seçimleri kazanmak, yâni seçimleri Humphrey'in kazanması, için bombardımanı seçimlerden onbeş gün önce durdurmak istiyordu; Nixon'u harbi devam ettirmeye daha kolay ikna edebileceklerini düşünen Thieu - Ky hükûmeti, Humphrey'in kazanmasını istemedikleri için Johnson'a santaj yapıp bombardımanın durdurulmasını geciktirdiler seçimlerden dört gün öncesine, yâni Humphrey'in bundan pek kazançlı çıkmayacağı bir zamana kadar. Mümkündür. Ve bu olayda bir de bizim Amerika'ya körü körüne itaate alışkın politikacılarımız için, üstelik bir vakitler Johnson'un santajına düşen İsmet Paşa için de bir ders vardır.

Batı Almanya ve «Eylem Birliği» :

Yeni kurulan Afrika devletlerinin ve diğer az gelişmiş ülkelerde iş başında bulunan millî demokratik hükûmetlerin, eş değerli mübadele koşulları nedeniyle, sosyalist ülkelerin sanayi mamullerine karşı gittikçe artan rağbetleri ve ulusal yatırım alanlarını düşük faizli ve uzun vadeli sosyalist ülke kredilerine açmaları, üçüncü genel kriz dönemindeki dünya kapitalizmine büyük ölçüde darbeler indirmektedir. Bu darbelerin gelişmiş kapitalist ülke ekonomilerinde yarattığı boğulma ve bunların sonucu başgösteren sosyal sarsıntılar bu ülkelerde türlü politik gelişmelere sebep olmaktadır. Batı Almanya'da kurulmuş bulunan Hıristiyan Demokrat Parti - Sosyal Demokrat Parti «Büyük Koalisyon» u, mamullerine dünya pazarlarında eskiye oranla alıcı bulmakta güçlük çeken tekelci sermayenin ve yeni dış yatırım alanları bulması, yaşaması için zorunlu malî sermayenin, ekonomik gerilemenin iç bünyede yarattığı sarsıntıları önleme yolunda aldığı en önemli tedbirdir. Nitekim, ancak böyle bir işbirliğiyle çıkarılabilmesi mümkün görülen «Fevkalâde Hal Kanunları» küçük burjuvazinin politik temsilcisi Hür Demokrat Partinin (F.D.P.) muhalefetine rağmen parlâmentodan geçirilerek her an uygulanabilir duruma getirilmiş ve böylece gerek ekonomik gerekse politik nedenlerle girişilebilecek grev hareketlerinin başarı şansları kısıtlanmıştır. Bu kanunlar yayılma hırsı içinde bulunan Alman şovenizmi ve emperyalizmi elinde, gerektiğinde düşünce, basın, haberleşme ve seyahat özgürlükleri gibi temel özgürlükleri kısıtlayabilecek ve her an patlamaya hazır, güçlü bir silâhtır.

Adı geçen kanunlar, işbirlikçi politik örgütlerin her geçen gün biraz daha açığa çıkan intikamcı ve saldırgan dış politikaları, tekelci sermayenin soğuk savaşı sıcak savaş haline dönüştürme gayretleri ve aynı tekelci sermaye tarafından el altından beslenerek gelişen neo-nazist hareket, ülkenin devrimci aydın ve demokratlarını birleşik bir cephe içerisinde politik eyleme geçme yolunda bir karar almaya zorlamıştır Bu nedenle 1969 genel seçimlerinde burjuva partilerinin karşısına çıkartılabilecek bir örgütü kurmak amacıyla 2 Kasımda Dortmunt'ta bir araya gelen 2500 ilerici ve devrimci kuruluş temsilcisinin, oybirliğine yakın bir çoğunlukla aldıkları «1969 Seçim ve Eylem Birliği» ni kurma kararını, savaş sonrası Ba-

tı Almanya devrimci hareketinde yeni bir aşama olarak görmekteyiz.

Biz gelişmiş kapitalist ülkeler proletaryasının yozlaştığı ve devrimci niteliğini bütünüyle yitirdiği görüşünde değiliz. Bu itibarla Bad Godesberg (1959) programıyla, 1891 Erfurt ve 1925 Heidelberg kongrelerinde saptamış olduğu sosyalist çizgiden bütünüyle ayrılarak, işçi sınıfı karşısında tekelci sermaye çevrelerinin sözcüsü durumuna geçen Sosyal Demokrat Parti, emekçi kitleler ve işçi sınıfının gerçek ideolojisini benimsemiş aydın çevreler arasında eski itibarını yitirmiştir. Bu durumun, işçi sınıfının temel sorunlarını benimsemiş, gerçekçi bir politik örgütün uzun vadede büyük başarı kazanmasına yardımcı olacağı kanısındayız. Ancak, Eylem Birliği, televizyon, radyo, basın ve kilise v.s. yoluyla devrimci niteliği köreltilmeye çalışılan işçi sınıfında devrimci bilinci yeniden uyandıracak, nicelikçe Avrupa'daki işçi sınıflarının en güçlüsünü teşkil eden Alman işçi sınıfını, proletarya sosyalizmi rayına oturtacak başarıyı sağlayabilecek midir?

Alman Komünist Partisi:

Anayasa Mahkemesinin 17.8.1956 da almış olduğu yasaklama kararının halen yürürlükte bulunmasına rağmen, 26 Eylülde yapılan bir toplantı sonucu Komünist Partiyi âni olarak yeniden kurma kararı alınması, bilhassa bazı sol çevrelerde türlü kuşkuların doğmasına yol açmıştır. Üzerinde en fazla tartışılan görüş, Sosyal Demokrat Partinin sol kanadının ve Sosyalist Öğrenciler Birliğinin, «D.K.P.'nin(*) hükûmet tarafından neo-nazist gelişmeye karşı alternatif olarak kurdurulan kukla bir parti olduğu» görüşüdür. Ancak, D.K.P.'nin Çekoslovakya'daki karşı-devrimci hareketlere Sovyetler Birliği ve diğer Varşova Paktı üyelerinin müdahalelerini haklı göstermesi, bu kuşkuları bertaraf etmiştir. Kurulmasından bu yana geçen kısa süre içerisinde büyük işletmelerde faaliyete geçen Parti Propaganda Komitelerinin çalışmaları ve ilk üç hafta içerisinde üye adedinin 9000'i aşması, işçi sınıfının Komünist Parti karşısında duyarlılığını yitirmediğini göstermektedir. İllegal dönemde parti alt kademe yöneticilerinin tabanla mevcut ilişkileri muhafaza etmiş bulunmaları, ülke çapında örgütlenmeye yardımcı olmuştur. Bununla beraber Parti, aydın tabakalarla aynı ölçüde ilişki kuramamaktadır. İşçi sınıfının gerçek ideolojisine yabancılaşmış küçük burjuva sosyalistleri ve son yıllardaki öğrenci hareketlerinde yansıması görülen anarşist düşüncenin temsilcileri ile D.K.P. arasında temel görüş ayrılıkları mevcut bulunmaktadır.

Birlik içerisinde yer alan ikinci önemli politik örgüt, KPD'nin kapatılmasıyla büyük kısmı KPD'den gelen sosyalist aydınlar tarafından kurulan Alman Barış Birliğidir (DFU). Kapatılma kararını izleyen günlerde estirilen terör havasının etkisiyle işçi sınıfı içerisinde bir yankı bulamıyan bu örgüt, muhtemelen gelecek kongresinden sonra DKP'ye iltihak edecektir.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız nedenlerle 1969 seçim sonuçları, Batı Almanya'da solun gücü hakkında fikir verecektir. Uzun yıllar anti-komünizm silâhıyla şartlandırılmış kitlelerin tutumu ne olacaktır?

(*) Deutsche Kommunistische Partei (Alman Komünist Partisi) kapatılmış olan partinin rumuzu K.P.D. (Kommunistische Partei Deutschlands = Almanya Komünist Partisi) idi.

hikmet kıvılcımlı

genel olarak sosyal sınıflar

Sosyal sınıflar bölümünde genel olarak Modern toplumun sınıf karakteristiği yanında, özellikle Türkiye'nin sınıf karakteristiklerini araştırıyoruz.

A) SOSYAL SINIFLAR - SINIFLAR DÖVÜŞÜ - SOSYALİZM :

Fransızca «PARTİ» sözcüğü : Türkçe «BÖLÜK», Acemce «PARÇA», Arapça «KISIM» anlamına gelir... Bir toplumda «PARTİLER» var demek, o toplum insanları bir sıra bölüklere, kısımlara, parçalara ayrılmışlar demektir. Toplumların en belirli parti - bölükleri : SOSYAL SINIFLAR'dır.

«SINIF» nedir? Das Kapital'in üçüncü tomunun son sahifesi, sınıfın ne olduğunu araştırırken, yarım kalmış bir cümle ile biter. Belli ki Karl Marx, sınıfın, dilediği gibi güçlü bir tanımlanmasını en gelişkin biçimiyle yapmak isterken, bunu tümliyemeden ölmüştür. Engels de arkadaşının bıraktığı gibi vermeyi uygun bulmuştur. Büyük ustaların böyle bıraktıkları konuyu sonra gelenler didaktik kaçınılmazlıklarla, yani öğretici pratiğe uyarak bütünlemeye çalışmışlardır.

Ancak, sosyal sınıfların var oluşları da, dövüşleri de Tarihcil Maddeciliğin ne bir icadı, ne bir keşfidir. Hegel «HUKUK FELSEFESİNİN ANA ÇİZGİLERİ» eserine yazdığı «GİRİŞ» te pek ısrarla bir noktayı belirtir. Ona göre her TARİF

(tanımlama): yüzeyde kalan bir Bilim çerçevesidir. Olayların tam anlaşılması tanımlamalarla olmaz. Tarihcil gelişimlerinin kaçınılmazlığı (zarureti) ile gerçeklik kazanırlar. Sosyal bir olay demek olan «SINIFLAR» da, tarif edilmekten çok, tarif edilmeden önce: TARİHCİL BİR GELİŞİM KAÇINILMAZLIĞI VE GEREKLİLİĞİ kazanmış gerçekliklerdendir.

Bugün «SOSYAL SINIF» konusu ele alınırken, o büyük diyalektik hakikatı, yani şaşmaz gerçeklik anlayışını göz önünde tutmak gerekir. Sınıf gerçekliği her ülkedeki gelişim gidişi sırasında az çok değişikliklere uğrar. Bu yüzden bir an için yapılmış sosyal sınıf tanımlaması ister istemez az çok yüzeyde kalabilir. Donmuş ve ezbere formüllerle zırhlandırılabilir. Onun için sosyal sınıf ilişkilerini birtakım transandantal kategoriler gibi fosilleştirmemelidir. Her toplumu yaşıyan tarihcil kaçınılmazlığı içindeki bütün gerçekliğiyle izlemelidir.

Bu anlayışla modern topluma bakınca ne görüyoruz?

SOSYAL SINIF: dedik mi, ilkin Modern ekonomi temelini ve onu belirlendiren EGEMEN ÜRETİM yordamını göz önüne getiriyoruz. Her toplumun sosyal sınıfları, herşeyden önce, o toplumun «EGEMEN EKONOMİ» ilişkilerinde DOLAYSIZCA, yani BİRİNCİ KERTEDE görevli bulunan insan kümeleridir.

«EGEMEN EKONOMİ» der demez şunu anlıyoruz: Demek her toplumda başkaca «EGEMEN OLMAYAN EKONOMİ VE ÜRETİM» biçimleri de vardır. Modern burjuva toplumunda egemen üretim biçimi KAPİTALİST ÜRETİM yordamıdır. Kapitalist toplumun sosyal sınıfları, ancak KAPİTALİST ÜRETİM YORDAMI içinde DOLAYISIZCA, yani BİRİNCİ KERTEDE görevli bulunan insanların kümeleşmeleridir. Ve ancak o kümelerin ilişkileri Modern toplum sınıfları bakımından düşünce ve davranış konusu edilebilirler.

Bir üretim yordamı üzerinde DOLAYISIZCA görevli bulunan sosyal sınıflar başlıca iki karakterle birbirlerinden ayırdedilirler:

1 — O sınıfların DURUMLARI başka başkadır.

2 — O sınıfların ÇIKARLARI başka başkadır.

Modern toplumda İŞVEREN sınıflarının durumu: ÜST ve GÜDÜCÜ sınıf olmak; İŞÇİ sınıfının durumu: ALT ve GÜDÜLEN sınıf olmaktır. Gene modern toplumda, İŞVEREN sınıfının çıkarı: elinden geldiği kadar **çok** ARTI-DEĞER koparmak, yani SÖMÜRMEK; İŞÇİ sınıfının çıkarı ise; elinden geldiği kadar **az** ARTI-DEĞER koparttırmak, yani SÖMÜRÜLMEMEK'tir.

Bu tanımlamaya göre Modern toplumun başlıca SOSYAL SINIFLARI: İşveren ve işçi sınıflarıdır. İşveren sınıfı ÜSTTE SÖMÜRÜCÜ, işçi sınıfı ALTTA SÖMÜRÜLEN sınıflar oldukları için, durumları ve çıkarları bakımından iki zıt kutup olmuşlardır. Sonsuz gibi görünen önüne geçilmez bir savaş içinde bulunurlar. Buna SINIFLAR SAVAŞI, yahut SINIFLAR GÜREŞİ, yahut SINIFLAR DÖVÜŞÜ adları verilir.

Sınıflar dövüşü denilen gerçekliği şu veya bu insanın dileği yahut kaprisi yaratmaz. KAPİTALİST düzenin ta kendisi sınıflar savaşını gerektirir.

Mesele böyle konulunca, SINIFLAR SAVAŞINI doğru bulmayanlar, yahut istemiyenler varsa, o gibi kimseler ne dediklerine biraz dikkat etmelidirler. Onlar eğer zerrece sözlerinin eri iseler, sınıflar dövüşünü yanlış veya kötü sayarken, belki farkına varmıyarak, herşeyden önce KAPİTALİZMİ doğru bulmuyorlar ve istemiyorlar demektir.

Onun için sosyal sınıfların varlığını herkesten önce burjuva düşünürleri görmüşler ve yazmışlardır. Tarihin (Medeniyet Tarihinin) bir SINIFLAR SAVAŞI tarihi olduğunu, Marx ve Engels'ten çok önceleri, gerçekçi burjuva düşünürleri anlamışlar ve anlatmışlardır.

Öyle ise sosyal sınıfların varlığını, çelişmelerini bir Sosyalist icadı saymak ve sırf Sosyalistlere mal etmek, en kalpazanca bir ne dediğini bilmemek olur. Bir yanda kapitalizm (özel teşebbüs) savunulurken, öte yanda sınıfları ve sınıflar savaşını inkâr etmek ne demektir? Bu inkârı yapan cahil kişi ise ne dediğini bilmiyordur. Ne dediğini bilenler inkâra, hattâ yasaklamaya kalkıyorlarsa, yaptıkları ikiyüzlüce bir sahtekârlıktır.

Çünkü «ÖZEL TEŞEBBÜS» demek, «KAPİTALİZM» demektir. Kapitalizm demek: üstte sömürücü işveren sınıfı, altta sömürülen işçi sınıfı ile bir üretim yapılıyor demektir. Kapitalizm bu üretim ilişkilerinin temelleri üzerine kurulmuş bir sosyal düzendir. Bu sosyal düzeni kuranlar şu veya bu insanlar, şu veya bu sınıflar değil: tarihcil gelişimdir. En basit gerçekçi insan dürüstlüğü kapitalizmin birbirine zıt İŞVEREN - İŞÇİ sınıflarına dayandığını, bu sınıflar arasındaki çelişkinin ister istemez ardı arası kesilmiyen çatışmalarla dolu olduğunu görmezlikten gelemez.

Sınıflar güreşini örtbas etmeye, yani varken yok saymıya, yahut yasak etmiye kalkışmak nedir? Sınıflar güreşini insan bilincinden uzak tutmaktır. İnsan sınıfları arasındaki güreşi HAYVANLAR arasındaki Orman Kanunları'yla gütmeye girişmektir.

Tersine, Modern toplumda özel teşebbüsçülüğün egemen olduğu kapitalist üretim yordamı yüzünden doğmuş SINIFLAR DÖVÜŞÜ'nü insanların bilincine çıkarmak: insanlar arasındaki bir sürü hayvanca tepişmeleri, İNSANCA yapmak ölçülerini getirir. Buna SOSYALİZM denir.

Sosyalizm, 7000 yıldır süregelen ve 6500 yıl, boyuna doğarak sonra batmış Medeniyetlerin örneğinden ders almıştır. İnsanlar arasındaki HAYVANCA SAVAŞI insana yaraşır BİLİNCE çıkarmıştır. Sınıflar savaşını Medeniyet kazançlarına ve toplum yaşantısına en az zarar verecek biçimlerde İNSANCA DÖVÜŞ'e çevirmiştir. Sosyalizm insan topluluğu içinde en son kalıntılarıyla HAYVANLIĞI kaldırmaktır. O bakımdan Sosyalizm düşmanlığı insanlık düşmanlığıdır. Sosyalizmi bile bile istememek, kapitalizmin bugünkü durumuyla toplumda HAYVANLIĞI sürdürmektir.

B) SOSYAL TABAKALARDAN KÜÇÜK - BURJUVAZİ :

Modern toplumda işveren ve işçi adlı başlıca ve birinci kerteden gelen SOS-

YAL SINIFLAR'dan başka PARTİLER (bölük - kısım - parça) lar yok mudur? Vardır. Hem de pek çoktur. Bu ikinci kertede gelen bölük bölük insan kümeleri iki türlü olurlar; bunlar :

1 — Ya her başlıca birincil sosyal sınıfın kendi İÇİNDE bulunan bölüklerdir.

2 — Yahut bütün başlıca sosyal sınıfların DIŞINDAKİ bölüklerdir.

1 — BİRİNCİL sosyal sınıfların İÇLERİNDE bulunan İKİNCİL insan bölüklerine bizde daha çok ZÜMRE adı veriliyor. İşveren sınıfı içinde : Sanayiciler, Ziraatçılar, Bankacılar, Tüccarlar ve ilh. gibi bölüklere işveren sınıfının başka başka ZÜMRELERİ denir.

Bu zümreler arasındaki hiyerarşi (rütbeler zinciri) çağa göre değişebilir. 19 uncu yüzyıl sonuna değin kapitalizmin birincil işveren zümreleri : sanayici ve ziraatçı girişkinlerdir. Bankacılar, tüccarlar, ve ilh. kapitalist zümreleri İKİNCİL gelirler. 20 nci yüzyılda bu hiyerarşi tersine döndü. Bankacılar birincil zümre oldular. Öteki zümrelerin en kodamanlarını kendilerine uydulaştırdılar.

İşçi sınıfı içinde : tarım işçileri (ırgatlar), kaba işçiler (üretime alışmamış kara işçiler), orta işçiler, usta işçiler, uzman işçiler, ve ilh. gibi bölüklere işçi sınıfının başka başka ZÜMRELERİ denir.

19 uncu yüzyılda işçi sınıfı zümreleri az çok akılcıl bir dengelilikle farklı idiler. 20 nci yüzyıl ile birlikte, işçi sınıfı içinde burjuvazinin desteklediği ve aristokratlaştırdığı işçi küçük - burjuvaları sendika gibi işçi teşkilâtlarını tekellerine geçirdiler. Tıpkı kapitalist sınıfı içindeki bütün zümreleri bir Finans - Kapitalist zümreci nasıl baskı altında tutup sömürüyorsa, öylece aristokrat ve sendika gangsteri işçi açıkgözleri geri kalan bütün işçi zümrelerini baskı altında tutuyor ve sömürüyorlar. Yukarıda kapitalist sınıfında azıtan tekelcilik böylelikle aşağıda işçi sınıfı içinde de almış yürümüş olur.

2 — BİRİNCİL sosyal sınıfların DIŞLARINDA bulunan İKİNCİL insan bölüklerine bizde daha çok TABAKA adı veriliyor. Çünkü bunlar birincil sosyal sınıflardan çok daha heterojen (gayrı mütecanis), altlı üstlü bir hayli durum ve çıkar farkları gösteren basamaklaşmalara uğramışlardır. Onun için bu sosyal kümelere, onları sosyal sınıflardan ayırmak üzere, SOSYAL TABAKALAR denmelidir.

Sosyl tabakaların hepsi de ilkin MODERN ÜRETİM YORDAMI ile DOĞRUDAN DOĞRUYA ilişkili olmıyan kümelerdir. Normal sayılabilecek fakat yalnızca soyut kavram olarak anlaşılan, sırf (İŞVEREN - İŞÇİ) sınıflarından ibaret, tam verimli bir Kapitalizm için sosyal tabakaların EKONOMİK gerekleri ve zaruretleri yoktur.

İyi organize edilmiş, mantık sonuçlu, akılcıl (rasyonel) veya fikircil (ideal) diyebileceğimiz bir Kapitalizm için SOSYAL TABAKALAR kaçınılmaz bir gerçeklik olmıyabilirlerdi. Daha doğrusu kapitalist toplumda bir an için SOSYAL TABAKALAR yok oluverseydiler, kapitalist üretim yordamı durmazdı ve aksamazdı. Tam tersine sosyal tabakalar olmasa, kapitalist toplumun genel ve soyut EKONOMİK düzeni daha verimli ve ilerici olarak büsbütün rahatlıkla işleyebilir ve çok çabuk gelişebilirdi.

Ne var ki her kapitalist toplumun EKONOMİK zaruretleri dışında, TARİH-CİL ve POLİTİK birçok kaçınılmazlıkları daha vardır. Kapitalist üretim yordamı için ikincil sayılabilecek o tarih ve siyaset zaruretleri her ülkede bir sürü sosyal tabakaların basamak basamak açılıp saçılmasını gerektirmiştir.

Onun için birincil sosyal Modern sınıflar dışında kalan SOSYAL TABAKA-LARI bölümlendirmek, her ülkenin özel tarih, ekonomi, politika şartlarına göre ayrılıklar ve güçlükler gösterir. Politika kargaşalıklarının en büyük sebebi, sosyal tabakalarla sosyal sınıfları birbirine karıştırmaktan ve sosyal tabakaları da ayrıca birbiriyle karıştırmaktan ileri gelir.

Sosyal tabakalar deyince ilkin iki grup göz önüne getirilir :

a) GEÇMİŞ TARİHİN YADİGÂRI OLAN SOSYAL TABAKALAR : Geçmiş çağların üretim yordamları kapitalizm şartları içinde sürünüp gittiği için ayakta dururlar. Bunların en ünlüleri büyük KÖYLÜ TABAKALARI ile ESNAF TABA-KALARI'dır. Kapitalizm kendi kanununa uyup gereği gibi gelişseydi, bu iki büyük tabaka yeryüzünden silinebilirdi.

b) MODERN GÜDÜMÜN YADİGÂRI OLAN SOSYAL TABAKALAR : Bunların en göze çarpanları USTABAŞILAR ile AYDINLAR'dır. Bu tabakaların üretimle ilişkileri dolayılı yoldan : İDARE, SİYASET güdümleri için olur.

Kapitalistler siyasî iktidarı ele geçirmeden önce gerçekten girişkin kişilerdi. O girişkinlikleriyle üretimdeki görevlerine elverişli kalsaydılar, adı geçen iki tabaka insana hacet kalmıyabilirdi.

Ancak, ne KAPİTALİZM ideal GELİŞİMİNİ başarabilmiş, ne de KAPİTA-LİSTLER üretimde gözetim ve bilgi GÖREVLERİNİ ciddiye almışlardır.

(a) ve(b) tabakalı insan kümeleri arasında TERSİNE ORANTILI bir gelişim olmuştur. Kapitalizm ilerledikçe TARİHİN YADİGÂRI olan köylüler ve esnaflar boyuna azalmaktadırlar. Buna karşılık işveren sınıfı hazır yeyiciliğe dökülüp gözetim ve bilgi görevini aksattıkça, sosyal sömürü dengesini koruyabilmek için MODERN GÜDÜMÜN YADİGÂRI olan gözeticileri ve aydın adlı Modern kapı - kullarını boyuna artırmıştır ve artırmaktadır.

Egemen sosyal sınıf her gün sayıca biraz daha azaldığını görüyor. Güdüm görevinden ve bilgi yetkisinden her gün daha çok uzak düştüğünü görüyor. Hele 20 nci yüzyılın Finans - Kapitalizm çağında, kapitalist sınıfı büsbütün gereksiz bir asalak olduğunu kavrıyor. Bu kendi kendine YOK oluşu bir VARLIK gibi göstermek ihtiyacını duyuyor.

O zaman kapitalist sınıfı gittikçe daha çok sayıda gelişen teknik incelikleri yalnız Bilim işinde uzmanlaştırdığı elemanlara bırakıyor. Tekniği anlamak tekeline sahip olan bu uzmanlar, «akılcıl» sistem (rasyonalizm), Taylörizm, zincir usûlü ve ilh. ile verimi artırma yoluna işçileri kurban ediyorlar. İşçiler üretim içinde bir küçük çivi kadar önemsiz duruma sokuluyorlar.

Bu üretim ilişkileri ortasında işçi artık makinenin hizmetkârı olmuş otomat bir bostan korkuluğudur. Otomatların daha çok yıpranarak verim sağlamaları için

gözeticileri ve uzmanları sayıca artırmak gerekir. Gözeticilerle uzmanların çıkarları artı-değer sömürüsünü artırmakta toplanır. Durumları işçi sınıfını kılını kıpırdatamaz hale getirmekte toplanır. Düşünce, duygu ve davranışlarında bunaltılmış işçi sınıfına karşı, aristokrat işçi ile uzman aydın kendisini o çıkar ve durum bakımından kapitaliste paralel sayar.

Buraya kadar gerek **Tarihin** geçmişinden, gerekse **güdümün** geleceğinden doğmuş sosyal tabakaları başkalıkları içinde bulduk. Bu sosyal tabakaların bir de ortak yanları vardır. Hepsi de KÜÇÜK MÜLK SAHİBİ tutumundadırlar. **«Küçük kişi mülkiyeti»**: esnafı ve köylüyü verimsiz küçük üretim cenderesinde kısır çabalarla boğuyor; aynı küçük özel mülkiyet, aydını ve gözeticiyi haksız sömürüye bekçi köpeği yaparak insan haysiyetine aykırı vicdan işkencesi ile yozlaştırıyor.

Ne var ki bu zavallı sosyal tabakalar sırf o küçük mülkiyetlerinin kölesi oldukları için, durumlarını bilince çıkarmakta güçlük çekerler. Egemen sınıfların muazzam BÜYÜK ÖZEL MÜLKİYETİ toplum içinde har vurup harman savurur. Üretimin sosyalleşmesiyle taban tabana zıt üstyapı engelleri çıkarır, verimi baltalar, toplumun gelişimini baltalar. Yapma işsizliği ve izafî yoksulluğu (üst sınıfların zenginliği ile her gün biraz daha ağırca zıtlaşan alt sınıfların züğürtlüğü) artırır. Bununla birlikte, küçük mülk sahipleri, zaman zaman o toplumu batıracak hale gelmiş büyük özel mülkiyeti körü körüne savunmak felâketinden bir türlü kurtulamazlar.

Onun için geçmiş Tarihin yadigârı ve Modern güdümün yadigârı olan sosyal tabakaların topuna birden «KÜÇÜK-BURJUVA» tabakaları denilmektedir.

Küçük-burjuva tabakaları, «KÜÇÜK» oldukları için maddece ve manâca ezilip sömürüldüklerine göre, İŞÇİ SINIFI'na yakındırlar. Aynı tabakalar «BURJUVA», yani «ÖZEL MÜLKİYET» denilen ismi var cismi yok tabu ile çarpılmış bulundukları için, İŞVEREN sınıfının zafer arabasına bağlı kalırlar. Bir yandan bağımsız hiçbir düşünce ve davranışa sahip olamazlar. En saçma uyduruklara inanır ve aldanırlar. Öte yandan anarşiye dek «BAĞIMSIZ» görünmek karasevdasından kurtulamazlar. Hiçbir kollektif aksiyonu ölüm dirim ölçüsünde benimsemiyen küçük-burjuvalar, kendisini beğenmiş ukalâlık illeti ile inmeli olurlar.

C) MODERN BÜYÜK TOPRAK ve MÜLK SAHİPLERİ SINIFI:

Bugün yeryüzünde Modern olmayan toplum kalmamıştır. Modern demek KAPİTALİST demektir. Sosyalist olmayan kesimde en akla gelmedik sosyal ilişkileri bulunan MODERN toplum örnekleri: çeşit çeşit KAPİTALİST ülke tipleri vardır. Bunlardan hepsinin en klâsik biçimleri Batı Avrupa'da görülür. Oradaki klâsik sosyal sınıf ilişkilerini basitleştirmek olağandır.

GEÇMİŞ TARİHİN YADİGÂRI olan sosyal bölümler içinde ikisini biliyoruz:

1) Köylüler ve esnaflar: Toplumun Duzah'ı (Cehennemin en kaynar yeri) içine atılmışlardır.

2) Aydın küçük - burjuvalar: Toplumun Arafat'ında (alt tabakalar Cehennemi ile üst sınıflar Cenneti arasında) kalmışlardır.

Geçmiş Tarihin Modern topluma yadigâr bıraktığı yukarıki alt tabakalardan başka, iki de üst sosyal sınıf vardır:

1) Modern üretimle dolayısız değil, DOLAYLI yoldan ilgili olan sosyal kümeye: BÜYÜK TOPRAK ve MÜLK SAHİPLERİ SINIFI denir.

2) Modern üretimle **hiç ilgisi** bulunmayan sosyal kümeye: ANTİKA TEFECİ - BEZİRGÂN SINIFI adı verilir.

Adı geçen dört büyük kalabalık sosyal kümelerin hepsi de geçmiş Tarihten Modern topluma aktarılmış armağanlardır. Bunların hepsi içinde, tıpkı KÜÇÜK-BURJUVA tabakaları içinde olduğu gibi, birtakım basamaklaşmalar vardır.

Küçük - burjuva tabakalarının esnaf ve köylü gibilerine Antika toplum kümeleri, aydın küçük - burjuvalara da Modern toplum kümeleri adını yakıştırmak mümkün oldu. Tıpkı onun gibi Ortaçağ armağanı o iki üst sınıf içinden Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri sınıfına «Modern», Tefeci - Bezirgân sınıfına «Antika» adı verilebilir. Çünkü bunlardan Tefeci - Bezirgân sınıfı gibi, köylü ve esnaf tabakaları da düpedüz ve doğrudan doğruya Antika çağın üretim, toplum, kültür ve ilh. ilişkilerini yaşarlar. Beride aydın küçük - burjuvalarla Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri sınıfı, belirli nedenlerle, gerek en ileri ülkelerde, gerekse en geri ülkelerde: üretim, toplum, kültür ve ilh ilişkileri bakımından sanki «Modern» toplumun birer bölüğü olmuşlardır. Onun için bu sonunculara KAPİTALİST toplumun vazgeçilmez bölümleri gözüyle de bakılabilir.

Burada ilkin birinci Tarih armağanı olan ve Modern üretimde DOLAYLICA ilgili bulunan sosyal tabakaları ele alalım.

Modern Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri sınıfı en klâsik biçimiyle İngiltere'de doğdu. Bunlara «TÜCCARLAŞMIŞ LORDLAR» denildi. Tüccarlaşmış ağa kılığında Modern topluma mal olan Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri sınıfı: işveren sınıfı ile içli dışlı işbirliği yapar. Mülkiyetinde tuttuğu toprağı işveren kapitalist çiftçilere kiralayıp irat alır. Ve iratçılığını gerek köyde, gerek şehirde kapitalizmin geliştiği ölçüde artan RANT (irat) biçiminde sağlar. Bu sınıfa Batı kapitalizm düzeninde en geçer adıyle: «PROPRİETAİRE FONCİERE» (Büyük Arazi ve Emlâk Sahipleri) denir.

Onun için Marx kapitalist toplumda bir değil, iki hâkim sınıf sayar: 1) İşveren sınıfı (burjuvazi), 2) Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri sınıfı.. Böylece modern toplumda Marksizm gelirlerine göre üç sınıf ayırmış olur:

1 — İşveren sınıfı: KÂR alan sınıftır.

2 — Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri sınıfı: RANT (irat) alan sınıftır.

3 — İşçi sınıfı: GÜNDELİK (ücret) alan sınıftır.

Marks'ın Modern sosyal sınıfları böyle üçe bölüşü sebepsiz değildir. Her üç sınıf da Modern üretimin sağladığı milli gelirden kendi payına düşen bölümünü

alarak yaşar. İşveren sınıfı KÂR'la, Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri sınıfı İRAT'la, işçi sınıfı GÜNDELİK'le yaşar. Ve bu üç gelirin ortak kaynağı işçi sınıfına ürettirilen DEĞER'dir.

Antika Medeniyetlerde Tefeci - Bezirgân ilişkileri egemendir. Bu ilişkiler zamanla para - babalarının toprak satınalmasıyle BÜYÜK TOPRAK ve MÜLK SAHİPLERİ SINIFI haline gelmelerini kaçınılmaz kılar. O zaman Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri sınıfı çağlarının tarihcil etkileri ve itkileriyle derebeğileşmiş üst - sınıf durumuna girerler.

Üst derebeği sınıfının karşısında geri kalan bütün toplum yığınları : köylüler, esnaflar, aydınlar, burjuvalar bir tek TİERSETA (Üçüncül tabaka) adını alır. Birinci tabaka dünya derebeğileri, ikinci tabaka din derebeğileri olunca, Tierseta denilen yığın da bütünüyle bir ALT SOSYAL SINIF karakterini taşır. Batıda kapitalist sınıfı bütün Tierseta'yı ardına takarak, büyük Modern SOSYAL İHTİLÂL'i başardı.

Sosyal ihtilâl (toplumcul devrim) bir sonuçtu. Bu devrim başlamadan yüzyıllar öncesi toplumun üretim temelinde derebeğileşmiş üst - sınıfı akıntıya kaptıran bir gelişme başladı. Hele İngiltere'de Barbarlık gelenek ve göreneklerini en az yitirmiş bir toplum vardı. Bu toplum içinde derebeğileşmiş büyük toprak ve mülk beyleri ve ağaları sınıfı, daha akıcı, oynak ve yeni kalıplara kolayca girmeye eğgin bulunuyordu. Onun için İngiliz Şayak Sanayii dünya pazarını açarak Büyük Britanya adalarında o zamana dek görülmemiş hızlı bir gelişim başarınca, İngiliz Lordları da değişmeye başladılar. Kapladıkları EKİN tarlalarını, OTLAKLAR durumuna soktular. Büyük sürüleri bu otlaklarda yetiştirip şayak endüstrisine ham - madde sağlar oldular. O zaman Thomas Morus'un deyimiyle, İngiliz toprakları üzerinde «KOYUNLAR İNSANLARI YEDİ». Yalnız bununla da kalmadı. Küçük çiftçilerin tarlaları Lordların (Türkiye'de Mirî topraklara tapu çıkarıp sahip çıkan Eşraf ve Âyan gibi) binbir oyunuyle büyük ağa otlaklarına katıldı.

Bu ekonomik gelişim İngiltere'de : çarçabuk büyüyen alt İŞVEREN sınıfı ile, Antika çağların yadigârı Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri üst sınıfı arasında bir çeşit çıkar birliği, işbirliği, durum birliği ve tutum birliği yarattı. Bu az çok diyalektik, yani zıtlıkları bir arada toplayan gelişimin en parlak POLİTİKA örneğini : Liberaller ile Muhafazakârlar arasındaki cilveleşme verdi. Sözde demokratik parlâmento kapalı kutusu içinde iktidar bu iki sınıf arasında inip çıkan bir tahtaravalli oyununa döndürüldü.

Yüzlerce yıl süren parlâmento oyunu bugün Liberallerin yerini tutan İŞÇİ PARTİSİ ile Liberallerle kaynaşmış eski Muhafazakâr Partisi arasında sürüp gidiyor.

Burjuvazi ile Derebeğilik arasında ekonomik, sosyal ve politik çelişme, çekişme : eskiden ANTİKA BİR SOSYAL SINIF olan Batı derebeğilerini (İngiltere'de Lordları, Fransa'da Aristokratları) yavaş yavaş yonttu. Kendileri bile farkına varmaksızın, vaktiyle ayak - takımı sayılan «DONSUZ» (sankülot) burjuvaları, bir zaman ihtilâlle devirdikleri derebeğilere yaklaştırdı. O andan itibaren Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri de, Modern toplumun kapitalist sınıfı gibi, egemen bir sos-

yal sınıf durumuna geldi. Örneğin İngiltere'de DEREBEĞİ LORDLAR zamanla yün üretmenliğine ve tüccarlığa gönül vererek BURJUVA LORDLARI oldular.

İşveren sınıfı devrimci kaldığı günlerde, az çok bir çeşit burjuvalaşmış bulunan Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri sınıfı ile çok ilginç ilişkiler sağladı. «BÜYÜK FRANSIZ İHTİLÂLİ» denilen şey Fransa'da resmen başarı kazanırken: sonradan ihaneti görülüp asılacak olan Kıralın ister istemez katlandığı birşey oldu. Görünüşte sosyal devrime Kıral ZORAKİ PATRONLUK etti. Anadolu türküsünde «hem giderim hem ağlarım» diyen gelin gibi, Kırallık, tiksintilerine ve isyanlarına rağmen, ansızın işveren sınıfının yörüngesine oturdu.

Bu akıl almaz çelişkinin nedeni açıktı. Kırallığın temel-direkleri sayılanlar **dünyacıl derebeğiler** idi. Dünyacıl derebeğiler Kıralın topladığı Etajenero'da (genel tabakalar meclisinde) birden burjuvalarla birlik oluverdi. «Elma oyunu» (jödöpom) salonunda, Kıral sözcüsü mebusları dışarı atmak istediği zaman: «BİZİ BURADAN ANCAK SÜNGÜ KUVVETİ ÇIKARIR» çığlığını Danton atmıştı. Danton hem Millet Meclisi içinde Kıralın casusu idi, hem de Kıralı sehpaya götüren kararlara karşı koymamış dünyacıl derebeğiler sınıfındandı. Fransız aristokrasisi neden bu oyunu destekledi? İşveren sınıfı gelişen üretimdeki başarısından güç almış pratik kurnazlardandı. Dünyacıl derebeğilerini kendi safına çekmek için, DİNGİL DEREBEĞİLER'in, yani Kilisenin geniş topraklarını onlara yem gibi göstermişti. Fransız kapitalist ihtilâlinin düşünce doruklarına aristokrat salonlarının ve yuvalarının barınak yapılması bundan ileri gelmişti. Burjuvazi iktidara gelinceye kadar aristokrasiye göz kırpmıştı.

İşveren sınıfı iktidara gelir gelmez karşısında en az kendisi kadar MODERN olan bir sosyal sınıf buldu. Bu sınıf bütün Fransız İhtilâli'nin MOTORU olan ve tüm halk yığınlarının en başında gelen İŞÇİ SINIFI idi. İşçi sınıfı açık bir zıt kutup olarak işveren sınıfının karşısına çıktı. Bu yüzden toplumda işveren iktidarının kökleri sallandı. Bunu sezen işveren sınıfı kendisine halk dışında, halka karşı omuzdaşlar aradı.

Kapitalist devriminden önce burjuvalar memlekette derebeği parçalanışını önlemek için, derebeğilere karşı Kırallığı destekleyip «millî birliği» sağladılar. Zamanla derebeğilerin iktidar güçleri kalmayınca, müstebit Kırallığa karşı aristokratları tarafsızlaştırarak Tierseta ile saldırıya geçtiler. Şimdi Tierseta içinden işçi sınıfı işveren sınıfına karşı çıkınca, kapitalistler yeniden aristokratlara başvurdular. Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri sınıfı ile birleşerek halka karşı KAPİTALİST DÜZENİ'ni korumağa giriştiler.

İşveren ve toprak ağaları arasındaki bu danışıklı döğüş yüzyıllar boyu Batı Medeniyetinin «PARLÂMENTARİZM» havasını yarattı. Gerek ekonomi gerek toplum ilişkilerinde olduğu gibi, POLİTİKA çatısında da kopmuş kopacak bütün kızılca kıyametler şu nedene bağlandı: İşveren sınıfı bir yanda kendi iktidarını işçi sınıfına karşı korumak için Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri sınıfı ile uzlaştı, öte yanda Büyük Toprak ve Mülk Sahiplerine elini verince kolunu da geri alamadığını gördü. Ve bu ürküntüyle yeniden halka başvurarak kanlı sıçramalar ve zigzaglar yaptı.

Bu mekanizma yüzünden Modern kapitalist toplumun tepesinde herşeye egemen olan bir değil iki sosyal sınıf türedi:

1) İşveren sınıfı,

2) Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri sınıfı..

Böylece Antika Tarihin DEREBEĞİ SINIFI, tepesi taklak getirilerek, o çağdan Modern topluma yadigâr kalmış BÜYÜK TOPRAK ve MÜLK SAHİPLERİ SINIFI biçimine girdi. Ekonomik, sosyal ve politik biçim değiştirmelerine uğradı. Ama bir KADİM SOSYAL TABAKA olarak kendi ölümüyle başbaşa bırakılmadı. İşveren sınıfının sömürdüğü artı-değerden Rant çekerek pay aldı.

Modern üretimde hiçbir rolü olmayan (örneğin kapitalist gibi girişkinlik göstermiyen) Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri sınıfı, sırf kapitalizme destek olduğu için ortada kaldı. Ne topluma, ne ekonomiye hiçbir görevle bağlı olmadığı halde, kapitalizmin ayakta durmasını sağlıyarak, işveren sınıfıyle parlâmentolarda yalancı pehlivan güreşleri yaparak kılıcının hakkı olan iradını çekti. Toplumu o iradın üretime yatırılmasıyle sağlanabilecek bir gelişimden yoksul bıraktı. Kapitalizmi gereğinden fazla gerici ve tekniğe engel bir sistem haline getirdi.

20 nci yüzyıl ile birlikte kapitalizm tersine döndü. SERBEST REKABETÇİ sermaye, şirketlerin TEKELCİ sermayesi kılığına girdi. Bu tekelci sermaye kendi ülkesinin pazarında bile artık bütün işveren ZÜMRELERİ ile ortaklaşa sömürü yapmakla yetinemedi. Yalnız işveren sınıfının ve Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri sınıfının içlerinden en kodaman ZÜMRELERİ'ni seçti. Ekonomik, sosyal ve politik tekelciliği son haddine vardırarak o zümreleri birbirine kaynaştırdı. İşveren ve Büyük Toprak ve Mülk Sahibi sınıflar içindeki: EN KODAMAN, EN GERİCİ, EN TUTUCU, EN TEKELCİ, EN KOZMOPOLİT zümreleri Banka kubbeleri altında birbirine kaynaştırarak bugünkü FİNANS-KAPİTAL zümresini yarattı.

Onun için bugünkü kapitalist toplumun bütün sınıf ilişkileri 19 uncu yüzyıldaki yapısını değiştirdi. 19 uncu yüzyılda serbest rekabetle birbirine çatan bir İŞVEREN SINIFI, bir de BÜYÜK TOPRAK ve MÜLK SAHİPLERİ SINIFI vardı. Bugün öyle sınıfları keskince belirli iki egemen sosyal sınıf aramak boşuna olur. Emperyalizm çağında bir tek ülkenin bile EGEMEN SOSYAL SINIF adını almaya elverişli bir sınıfı kalmamıştır. Evren ölçüsünde biricik dünya ekonomisi ve dünya pazarı biçimlenmiştir. Onun gibi ve ona paralel olarak bütün ülkelerin egemen zümrelerini kendi kozmopolit bağları içine almış, hepsini birbirine kaynaştırmış biricik EVREN FİNANS-KAPİTALİ vardır. Bu evren Finans-Kapitali bir SOSYAL SINIF bile olmaktan çıkmıştır. İki sosyal sınıfın (yani, İşveren sınıfı ile Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri Sınıfının) çeşitli ZÜMRELERİ içinden seçilmiş EN KODAMANLARI'nın kurdukları bir, söz yerinde ise, EVREN TARİKATI vardır. Bu Finans-Kapital tarikatı emperyalizmin GİZLİ FAALİYET yapan suçlu ve kanun dışı DİKTASI'dır.

İşçi sınıfının içinde nasıl kaba işçi, orta işçi, uzman işçi ve ilh. zümreleri varsa; işveren sınıfının da tıpkı öyle birçok zümreleri, Büyük Toprak ve Mülk Sa-

hipleri sınıfının da birçok tabakaları vardır. O zümre ve tabakaların topu birden FİNANS-KAPİTAL adlı «saman altından su yürüten» KURŞUNÎ EFENDİ HAZRETLERİ'nin her gün gizli açık sömürüsü ve türlü baskıları altında bulunur. 19 uncu yüzyıldaki anlamıyle ekonomik, sosyal ve politik alanlarda gerçekten egemen sayılabilecek ayrı bir İŞVEREN SINIFI ve gene ayrı bir BÜYÜK TOPRAK ve MÜLK SAHİPLERİ SINIFI kalmamıştır. Her iki sınıfın içinden evren bankacılığı ve şirketleriyle en iyi kaynaşabilmiş, Bektaşi sırrından beter gizlilikte çalışan bir OLİGARŞİ herşeyin üstündedir. Bu Finans - Kapital oligarşisi herzaman kaçak güreşir ve yakayı ele vermemek için, yazılı olmayan zımnî anlaşmalarla iç-içe girmiştir.

Bu şartlar altında Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri dediğimiz insan kümesi, Antika çağ yadigârı olduğu için, bir SOSYAL TABAKA mıdır? Yoksa, modern üretimle dolaylıca ilgilî olarak İRAT aldığına göre, bir SOSYAL SINIF mıdır?

Bu soruya şimdi artık pek yer kalmamıştır. Her ülkenin Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri tabakaları içinden en hin - oğlu - hin olan kodaman toprak beğleri, evren bankacılığının gizli casus ve haydut şebekeleri içine katılmışlardır. Böyle bir uluslararası çetenin, yeryüzünde şu veya bu ülkede ayrı bir sınıf veya tabaka oluşu üzerinde durmaya değmez. Finans - Kapital tüm dünyayı ahtapot kollarıyla sarmıştır. Onun yabancı kumpaslara ve dalaverelere yataklık eden her memleketteki birer avuç omuzdaşları : OLİGARŞİ'dir (azlığın egemen güdücülüğüdür). Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri sınıfından Finans - Kapital oligarşisine katılmayanlara, işveren sınıfı içinde tekelci olmayan kapitalistlere verilen adla «VAHŞİ» denilebilir. Tıpkı «vahşi» kapitalistler gibi, «vahşi» toprak ağaları da, Finans - Kapitalin sömürüp âlet olarak kullandığı ALT - TABAKALAR durumuna düşmekten kolay kolay kurtulamazlar.

D) ANTİKA TEFECİ - BEZİRGÂN TABAKALARI :

İşaret etmiştik. Modern toplumda Büyük Toprak ve Mülk Sahipleri tabakasının, üretime İrat mekanizması ile bağlı bulunuşu yüzünden bir sosyal sınıf durumuna girmesi, ancak işveren sınıfı henüz GİRİŞKİN SERBEST REKABETÇİ bulunduğu çağlarda mümkün olmuştur. Sapına kadar girişkin serbest rekabetçi olarak toplumu Ortaçağ geriliğinden almış, Modern büyük sanayie ve ileri toplum biçimine doğru getirmiş olan İŞVEREN SINIFI, bildiğimiz gibi yalnız «BATI» adlı dünya bölgesinde başarı sağlamıştır. Buradaki «Batı» sözcüğü su katılmamış KAPİTALİZM sözcüğünün tam Coğrafya karşılığıdır.

Batıda kapitalizm prosper (refahlı, genlikli) bir ekonomi ve toplum biçimi geliştirdi. O sayede Antika ve Ortaçağların bütün Tefeci - Bezirgân ilişkilerini kökünden kazıyabildi ve bir daha dirilemiyecek biçimde egemen olmaktan devirdi. Kadîm büyük toprak ve mülk sahibi olan Ağaları, Beyleri, Paşaları (Lordları, Aristokratları, Junkerleri) : bir daha geri dönmemecesine burjuvalaştırabildi. Bu dinamizm bütün dünya ülkelerindeki işveren sınıfları tarafından aynı biçimde ve aynı güçte başarılamadı.

Dünyanın üçte ikisi GERİ ülkelerdir. Ne bakımdan geri? Kapitalizm bakımından... Yoksa, herkesin pek iyi bildiği bir hakikattir. Bu hakikatı hele ileri «BATI» lılar her gün yerin altından sayısız örnekler çıkarıp ispatlamaktadırlar. «DOĞU» yahut «GERİ» adını almış ülkeler: «BATI» veya «İLERİ» olan ülkelerden binlerce yıl önce Medeniyete kavuşmuşlardır. Doğu'nun Batı'dan geri kalışı Antika Medeniyete çok ileri derecede ve çok erkenden girmiş olmasına bağlıdır. O yüzden Barbar «Batı» ulusları, Modern kapitalizme «Doğu» lulardan önce ve kolayca girebilmişlerdir. Eski büyük Medeniyetlerin insanları olan «Doğu» ulusları ise, kendilerini taşlaştıran Tefeci - Bezirgân Medeniyet ilişkileri dolayısıyle, yerlerinde sayıp - dona - kalmışlardır.

O gelişimle Batı'da kapitalizm «atı alıp Üsküdar'ı geçti». «Doğu» adını verdiği, bugün «GERİ KALMIŞ ÜLKELER» damgasını vurduğu yerleri ve ulusları sağmal inek sürüleri gibi sömürdü. Yüzyıllardan beri sürüp gelen kapitalist sömürüsü, bütün dünyanın kapitalist olamıyan eski MEDENİYET'lerini ve eski «KÜLTÜR» lerini acımak nedir, utanmak nedir bilmeksizin talan etti. Bu çapulculuk sayesinde, Batı kapitalizminin anavatanları (metropolları) dışında kalmış bulunan dünya hiçbir zaman doğru dürüst «namuslu» bir kapitalizme kavuşamadı. Gelişemeyip geri kaldı.

Kapitalist metropollar dışında kalmış ülkelerin türedi kapitalistleri, Batı kapitalizminin 19 uncu yüzyılda KOMPRADOR'u, 20 nci yüzyılda doğrudan doğruya ORTAĞI oldu. Geri ülke kapitalistleri yabancı sermayenin ajanı durumunda kalmaktan hiçbir zaman kurtulamadı.

İş o kadarla da bitmedi. Geri ülkelerde yabancı çıkarlara kul köle olmuş kiralık ve satılık bir cılız işveren sınıfı, «kendisi muhtac-ı himmet bir dede» idi. Kendi ülkesine sahip çıkamıyordu. Kendi toplumundaki sosyal sınıflara ve tabakalara karşı gereği gibi bağımsız bir düşünce ve davranış önderi olamıyordu.

Geri ülkenin yerli türedi işveren sınıfı, her zaman katlandığı yabancı ajanlığı yüzünden, yabancı sermayenin istemediği bir işi kendi toprağında gerçekleştiremedi. Yabancı sermaye geri ülkelerde gürbüz (prosper) bir sanayi istiyemezdi: kendisine rakip yetiştiremezdi. Rakip olacak her kapitalist gelişimi türlü yollardan baltalıyacaktı. Üstelik bu işin «baltacılığı» nı yerli geri ülke burjuvalarına yaptırdı. Sonuç olarak geri ülke ile kapitalist ileri ülke arasındaki mesafe her gün biraz daha açıldı. Batı kapitalizminin doğarken Batı'da gösterdiği ekonomik ve sosyal dinamizmi, geri ülkelerin işveren sınıfları gösteremedi. Kendisi «İŞVEREN» değil, yabancı sermayeden «İŞ ALAN» bir çeşit Taşaron durumuna girdi.

Böyle bir durumun gerekleri kendiliğinden ortaya çıktı. 19 uncu yüzyılda beliren geri ülkedeki KOMPRADOR burjuvazi: o ülkede Tarihin yedigârı olan Derebeği artığı Tefeci - Bezirgân sermaye ile, bir millî sermaye gibi zıtlığa düşmedi. Batıda Modern kapitalizm doğar doğmaz Tefeci - Bezirgân sermayeyi yendi. Geri ülkede Modern kapitalizmin bir ajanı olan Komprador burjuvazi, yerli Tefeci - Bezirgân sermaye ile yanyana yaşadı. Birkaç büyük ve kozmopolit şehirde yabancı sermayenin ajanlığını yapan Komprador burjuvazi: bir vücudun bağırsağında geçinen asalak solucanlar gibi, kendi ülkesinin toprağına ve insanına yabancı kal-

dı, yukarıdan baktı. Komprador burjuvazi zeytinyağı gibi üstte yüzdü. Öteki Derebeği artığı Tefeci - Bezirgân sermaye sınıfı su gibi altta kaldı.

Arada birçok politik ve benzeri kargaşalıklar çıktı. Sosyal sınıf ve tabakalar arasında birçok karıştırmalar ve karışıklıklar oldu. Bütün bunlara rağmen, zeytinyağı ile su birbirlerine kaynaşamadı. O yüzden 19 uncu yüzyıl boyu Komprador burjuvazi millî bir güç olamadığı gibi, geri ülkenin Antika ve Ortaçağlardan artakalmış TEFECİ - BEZİRGÂN ve DEREBEĞİLİK tabakalarını ne ortadan kaldırabildi ve ne de kendi yörüngesine oturtup değişikliğe uğratabildi. Örneğin İngiltere'de olduğu gibi, Derebeği artığı Tefeci - Bezirgânlar bir türlü «LORDLAŞTIRILAMADILAR». Komprador burjuvazinin böyle bir sosyal değişikliği yapacak ekonomik gücü olmadığı gibi, sosyal ve politik olanağı da yoktu.

Parlâmentarizm bilindiği gibi KAPİTALİST sınıfı ile BÜYÜK TOPRAK ve MÜLK SAHİPLERİ sınıfı arasında geçen pazarlık düzenidir. Bu düzende iki egemen sınıfın bütün zümreleri bir çeşit BORSACILIK yaparlar. Buna klâsik adıyle BURJUVA DEMOKRASİSİ denir.

Geri ülkelerde hiçbir zaman öyle klâsik bir Parlâmentarizm işliyemedi. Burjuva demokrasisi normal bir parlâmento çerçevesi içinde iyi kötü pazarlıklara girişip uyuşmakla büyük problemlere az çok çözüm yolları bulamadı. O nedenle ülkenin ORANTILI (izafî) da olsa kalkınması hızlanamadı.

Yabancı sermaye Batı kapitalizminin sömürüsünü daha tutarlı kılacak bir ortam yaratmak istiyordu. Bu amaçla geri ülkeye de Batılı usulleri : Parlâmentoculuğu, Hürriyetçiliği, Kanun Devletçiliğini ve Sosyal Adâletçiliği dayattı. Bütün bu tutumlar üstünkörü taklit edilmedi değil. Ne var ki Batı taklitçilikleri geri toplumu büsbütün karmakarışık bir karnavala çevirmekten öteye geçmedi. Her yapılan değişiklik yabancı sermayenin daha iyi balık avlamasına yarıyan bulanık suları artırmakla kaldı. Bütün «ihtilâl» ler, «inkılâp» lar, «reform» lar, «ıslahat» lar, ünlü deyimiyle : «biz bize benzeriz» biçimlerinde yozlaştı. Bir türlü özenilen Batılılara benzenilemedi.

20 nci yüzyılın Emperyalist evren savaşları ve evren krizleri keskinleşip te, proletarya devrimleri başarı kazanınca iş değişti. Batılı Finans - Kapital kendi topraklarında sosyal temellerinin daraldığını gördü. Sömürgelerle geri kalmış ülkeler, proletarya ihtilâllerinin yedek gücü (ihtiyat kuvveti) olan MİLLÎ KURTULUŞ SAVAŞLARI'na girişti. Bir yanda «Cemiyet'i Akvam» (Uluslar Derneği), yahut «Birleşmiş Milletler» havasıyla, Birinci Evren Savaşından sonra Briyan - Kellog Paktları, İkinci Evren Savaşından sonra Marşal, Truman Doktrinleri ortaya çıktı. Bunlar emperyalistler arası nüfuz bölgelerini, evren ölçüsünde dünyayı paylaşma konularını ayarlamaya çalıştı. Öte yandan geri ve sömürge ülkelerde yeni metodlara girişildi. Modası geçmiş, etkenliği sıfıra düşmüş, toplum içinde ur gibi yabancı bir cisim haline gelmiş Komprador burjuva zümresiyle artık iş görülemezdi. Komprador burjuvaziden daha içli - dışlı ve milleti kolay sürükleyebilecek ortaklar arandı ve bulundu.

Geri ülkelerde Batılı anlamıyla vatanı ve milleti uğrunda ölümü göze alacak bir modern İŞVEREN SINIFI yoktu. Zaten öyle bir sınıf olsa, onunla uzlaşamı-

yacağını emperyalizm de biliyordu. Ama başka bir sınıf vardı ve aleste bekliyordu. Bu sınıf her önüne gelen Fâtihin karşısında gerekince din iman, bin mintan değiştirerek kuyruk yalayıcılıkla binlerce yıldan beri ayakta kalmış bulunan Antika TEFECİ - BEZİRGÂN SINIFI idi.

Uluslararası Finans - Kapital «Millî Kurtuluş Hareketleri» nin az çok zoru altında kaldıkça, duruma uydu. 19 uncu yüzyıldan beri kendisine sadık uşaklık yapmış kişiliksiz Komprador burjuvaları elekten geçirdi. Bunların en kodamanlarını, en sınanmışlarını kendi tipinde bir millî Finans - Kapital zümresi durumuna soktu. Bu duruma girer girmez millî Finans - Kapital zümresi de uluslararası Finans - Kapitalin yapısı içine katılmış oldu. Bu gidişin en parlak görünüşü **«yabancı şirketleri millileştirmek»** adı altında gerçekleşti. Bu birinci konaktı.

Geri ülkede uluslararası Finans - Kapitalin ilkin ekonomik alanda bir «CÜZ'Ü TAM» ı (bütünleyici parçası) doğar doğmaz, ikinci operasyona geçebilmek için sıkı ve koygun bir hazırlığa girişildi. Sabırla, saman altından su yürütülerek Millî Kurtuluş Savaşının bütün anti - emperyalist gelenek ve görenekleri yavaş yavaş yontuldu. Geri ülke uluslararası emperyalizmin bir YEDEK PARÇASI yahut UYDUSU olmuştur denilse, bu söz şaşkınlıklar yaratabilir, belki patavatsızlıklara yol açabilirdi. Öyle denilmedi.

Geri ülkeler neden geri idiler? Çünkü Antika ve Ortaçağ düzenini yaşıyorlardı. Batı neden en yüksek güce ulaşmıştı? Ortaçağın yerine Modern adlı yeni bir düzen kurduğu için. Bu hesapça Millî Kurtuluşun amacı ne olabilirdi? Ancak ve yalnız «BATILILAŞMAK»...

Böylece ortaya atılıp herkese kolayca benimsetilebilecek parola en zararsız ve göz kamaştırıcı biçimiyle bulunmuştu. Geri ülkeler emperyalizme uşak, yahut Finans - Kapitale bir millî şube haline gelmiyorlardı : Batılılaşıyorlardı.

Bu uzun süren ikinci konaktı. Bu uzun vâdeli konakta ekonomik ve sosyal ve hele politik hazırlıklar hiç te güç olmadı. Çünkü geri ülkelerin tâ Firavunlar ve Nemrutlar çağından kalma DEVLETÇİLİĞİ vardı. Devletçiliğin bütün su - başları ve köşe - taşları yeni Finans - Kapital zümresine kestirildi. Daha «YABANCI ŞİRKETLER MİLLİLEŞTİRİLİR», yahut «KURTULMUŞ TOPRAKLAR ÜLEŞTİRİLİR» ken, Kadîm Komprador burjuvaların Avrupa'da tahsil görmüş yahut yabancı okul diplomalı parlak çocukları imtiyazlı tekelci durumlara geçirildiler. Fakir memleketi «ZENGİNLEŞTİRME» parolası altında «SERMAYE BİRİKTİRME» nin en korkunç biçimleri mübah görüldü. Geri ülke halklarını soyup soğana çeviren ağır vergilerle çığ gibi büyüyen bütçeler kotarıldı. Bu bütçelerin yüz milyonları hep uluslararası Finans - Kapital ile içli - dışlı şirketler kuran «MİLLÎ» şapkalı vurgunculara tahsis edildi.

Beri yanda bu «yağma Hasanın böreği» ne ağızları sulanarak, binlere yıldır «Allah Allah!» diyen Antika TEFECİ - BEZİRGÂN sınıf yavaş yavaş Finans - Kapitalin ağları içine aracı, ortak, yahut alt ve uşak durumunda çekildi. Bu kaynaşma sayesinde, geri ülkenin, artık yerliliği ve yabancılığı kalmamış Finans - Kapitale yağma sofrası yapıldığı ortadaydı. Memlekette bütün «ileri gelen» kodamanlar bu sofraya oturtuldular. Kadîm Tefeci - Bezirgân sınıfı içinden de en kodamanları ve en sınanmışları seçilip alındılar. Devletçi veya vurguncu yağma balını tutan Te-

feci - Bezirgânlar da parmaklarını yaladılar. Ve bir anda uluslararası Finans - Kapital efendilerinin kendileri için (Kadîm Firavunların ve Nemrutların yerine) yeni efendiler olarak geçtiklerini gördüler. Allah yerine Emperyalizme tapmanın daha çıkarlı durumlar sağladığını her günkü pratikleriyle anladılar.

O zaman «HÜRRİYET», «DEMOKRASİ» havaları estirildi. Emperyalizmin düşmanı olma geleneklerine dayanan MİLLÎ KURTULUŞ liderleri öylesine göklere yükseltildiler ve Tanrılaştırıldılar ki, o yüce katlardan aşağı halka inmeyi uçurumlara yuvarlanmaktan beter sandılar. Öyle bir halkçılığın hayal kırgınlığına uğramaktansa, «Batıcılık» uğruna hazır ellerine geçmiş ve uysallaşmış bulunan Devletçiliği harcıyarak putlaşmaya baktılar. Bu liderlerden kafa tutanlar çıktıysa, onlar da, Endonezya'nın Sukarno'su gibi, allem edilip kallem edilerek tepesi taklak getirildiler.

Kurtuluşa inanmış yüzbinlerce insan bir gece - yarısı baskını ile «KOMÜNİSTLER» damgası altında çoluk çocuk, karı kızan kılıçtan geçirildiler. Daha uysal davranan liderler, uluslararası emperyalizmin açık seçik ajanlarını sivrilttiler. Geri memleketi ekonomi ve kültür ağları içinde tutan şirketler geniş yığınları bunaltıp aldatmakta yerden göğe dek «hür» bırakıldılar. Halktan hiç kimsenin ne olduğunu bilmesine vakit bırakılmadı. Gerçekten fakir halk gönüllüsü olan ülkücülere soluk aldırtılmadı. Devletçiliğin muazzam kahredici kıyma makineleri ÖZEL TEŞEBBÜSÇÜLÜĞÜ «serbestçe» iktidara çıkarttı.

O zaman ne oldu? Geri ülkelerde Antika Tarihin sık sık yazdığı cilvelerden biri oldu. Bu bir çeşit «TERSİNE RÖNESANS» idi. Kapitalizm, Batı'da TEFECİ - BEZİRGÂN sınıfı kökünden kazımadıkça, normal olarak doğmamıştı. Fakat geri ülkelerde, kapitalizmin son çağı olan Emperyalizm döneminde, Tefeci - Bezirgân sınıfı kökünden kazınmak şöyle dursun, bütün dişleri ve tırnaklarıyla kapitalizme ortak olmaya ve kapitalist iktidarı ayakta tutmaya kendini verdi. Bu bir Tarihin tersine akışı mıydı? Evet. Böyle tersine akıntılar ölüm çağına gelmiş düzenlerin büyük anaforları içinde görülebilirdi. Kapitalizmin inkâr edeceği Tefeci - Bezirgân sınıfı, 20 nci yüzyılda sanki kapitalizmi inkâra kalkışmış gibiydi. Ancak bu görünüştü. Dizginler görünmeyen örümcek ağları gibi uluslararası Finans - Kapital mekanizmasının ve en büyük emperyalist iktidarların elinde idi. Modern Finans - Kapital nasıl Tarihin çarklarını geri çevirmekte ve gericilik yapmakta eşsiz ise, tıpkı öyle, Antika Tefeci - Bezirgân sınıfı da insan kazançlarını inkâr etmekte ve gericilik yapmakta Emperyalizmden aşağı kalmıyordu.

Böylelikle tencere yuvarlandı kapağını buldu. Ortaçağlardan hattâ ilk Antika çağlardan kaldığı bilinen Kadîm Tefeci - Bezirgân sınıfı : Modern çağın dünya ihtilâlleri ve sosyalizm döneminde Finans - Kapitale YEDEK UYDU ve İHTİYAT GÜCÜ olarak geri ülkelerde iktidar mevkiini paylaştı. Bu yüzden Tefeci - Bezirgân sınıfı, sanki bir Modern sosyal sınıf imiş gibi geri ülkelerin ekonomisinde, toplum ilişkilerinde, politikasında, kültüründe, ahlâkında ağır basan söz sahibi bir sınıf kesildi.

Bugün geri ülkelerin SOSYAL YAPISI denince, yukarıda saydığımız SINIF İLİŞKİLERİ gözümüz önünden ayrılmamalıdır. Geri ülkelerin ekonomisi de, sosyal üst katı da ancak o sınıf ilişkilerinin belirlendirdiği ve karşılıklı olarak biçim verdiği TEMEL ve ÜST - YAPI düzeni içinde değerlendirilebilir.

mehmet gün

asya üretim tarzı üzerine

Osmanlı İmparatorluğu'nun toplumsal yapısı üzerinde görüşlerimizi, ilerde daha derli - toplu bir şekilde sunmak niyetindeyiz. Şimdilik şunu belirtelim: Erdoğan Başar'ın «Feodal Bir İmparatorluktan Bir Yarı - sömürge Hâline Geçiş Süreci» yazısı, hâlâ Osmanlı İmparatorluğu'nun toplumsal yapısını anlayışımıza temel teşkil etmektedir. Bizce Erdoğan Başar Osmanlı toplum yapısının statik, otodinamik ilerlemeye müsait olmayan karakterini doğru olarak tesbit etmiş, fakat yazısının bu konuya yönelmemiş olmasından ötürü, bunun neden böyle olduğu üzerinde durmamıştır. Kanımızca olayın özü şudur: kendisi toplum yapısında ve özellikle tarımın kuruluşunda oldukça geç bir devreye kadar Asyatik Üretim Tarzı'nın kuvvetli izlerini taşıyan Bizans İmparatorluğu —kanımızca Bizans'ta Asyatik Üretim Tarzı'nın izleri Osmanlı İmparatorluğunda olduğundan da kuvvetlidir!— temel vasıf olarak gerek ticaret, gerek zanaatlar, gerekse tarım yoluyla elde edilen ekonomik fazlanın merkez otoritesinin elinde toplanmasını ve genellikle merkez bürokrasisinin çeşitli harcamalarına yöneltilmesini gösteriyordu. Bu şartlarda Bizans'ın varlığı, ilkönce ticaretini besliyen Doğu Akdeniz'in, sonra da tarımın ekonomik fazlasının yaratıldığı Anadolu'nun kaybıyla sınırlandı. Ama Bizans tarihinin büyük kısmında merkez bürokrasisi gerçekten tepeden inme, devamlı olarak taşra aristokrasisi ile mücadele halinde olan, despotik bir unsurdu. Tarımda küçük köylünün yerleştiği köy komünotelerinin esas unsuru teşkil ettiği devreler —Ostrogorsky'nin Bizans tarımı üzerine incelemesi bu köy komünoteleri ile Asyatik Üretim Tarzı'nın tarımsal yapısı arasındaki büyük benzerlikleri bu üre-

tim tarzı'nın adını bir kere bile anmadan ortaya koymaktadır— merkez bürokrasisinin tarım temeli ile en büyük uygunluk içinde bulunduğu devrelerdir, yâni bütünüyle Asyatik Üretim Tarzından gelen unsurların tam kendi karakteristiklerini ve bütünlüklerini belli ettikleri devreler. Meselâ 10. ve 11. yüzyıllarda Makedonya sülâlesi imparatorlarının tarımda feodal eğilimleri ezdikleri, kolonlaşma sürecini durdurdukları ve merkez bürokrasinin taşra aristokrasisinden malî ve politik bağımsızlığını tekrar sağladıkları devreler böyledir. Ama Basil Bulgaroktonos'un ölümünden sonra tarımda üretici güçlerin ve ilişkilerin köy komünotelerinden daha ileri bir aşamasını temsil eden feodal unsurlar partiyi kazanırlar. Anadolu'nun Selçuklulara düşmesine kadar temel olay olarak tarımda ilişkilerin ağır ağır değişmesini, feodalizmin hâkim unsur haline gelişini görürüz. Ama taşra aristokrasisinin gelişmesi demek merkez bürokrasisi ile taşra aristokrasisi arasında ancak merkezin zararına sonuçlanabilecek bir antagonizmanın doğması demektir. Toplumsal yapının rahat işleyen bütünlüğü bölünür; merkez zayıflar, teşraya boyun kırar hale gelir, ve önceki bütünlüğe, merkezin üstünlüğüne dayanan politik - askerî sistem kendini dışardan gelen tehlikeye karşı koruyamaz, yıkılır gider. Çok benzer süreçlerin Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi boyunca da ön plânda bulunması, sanırız, Hikmet Kıvılcımlı'nın «kapitalizm öncesi tarihin tekerrürü». diye anlattığı olayın bir başka cephesidir. Şu önemli farkla: Osmanlı İmparatorluğu çok karmaşık unsurların ve bu arada Bizans'ın da Bizans'tan sonra gelen bir sentezi olarak, artık tarımda köy komünotelerinin varlığını ve gelişen feodalite önünde yıkılışını göstermemektedir. Bu mesele halledilmiş bir olaydır artık. Tarımda feodal kuruluş temeldir. Ama gerek Bizans'ın tesiri, gerek toprakların fetih yoluyla ele geçirilmesinin sonucu, merkez bürokrasisi de berdevamdır. Bu sistemde uygunluk artık merkez bürokrasisinin köy komünotelerinden gelen ekonomik fazlayı almasıyla değil ve fakat merkez bürokrasisinin taşra aristokrasisinin üzerine bir kapak gibi kapanmasıyla sağlanmaktadır. Bununla şunu anlatmak istiyoruz: Batı Avrupa'nın feodal düzeninde taşra aristokrasisinin herhangi bir merkezden özellikle ekonomik açıdan denetlenmekten özgür bulunması temel olaylardandır. Osmanlı feodalitesinde bu yoktur. Tarımın kuruluşu iki yüzlü bir sikkedir: bir yüzü taşra aristokrasisi der, bir yüzü de merkez bürokrasisinin tarıma sokulan idarî ve malî kolları. Bu sistemde de, merkez bürokrasisi ile taşra aristokrasisi arasındaki bütünlük tarımda yaratılan ekonomik fazlanın devamlı olarak merkeze akmasını sağlamaktadır. Ve tarımın dışında ekonomik fazlanın diğer iki kaynağı —Sayın Erdoğan Başar'ın ekonomik düzenin üç ayağı diye ifade ettiği unsurlardan ikisi— yâni loncalar ve ticarette durum Bizans'taki durumdan hiç bir değişiklik göstermemektedir: burada tarımın kuruluşunda olan şekil değişiklikleri bile gözükmemektedir, ekonomik fazla hiç bir zaman nisbeten bağımsız bir tüccar sınıfının elinde birikmemekte, dolayısıyla hiç bir zaman geniş çapta serbest emtia üretimine sürülememekte, habire merkezin elinde toplanmakta ve çeşitli bürokratik harcamalara gitmektedir.

Ama Batı Avrupa feodalitesinin kapitalizme otodinamik geçişi mümkün kılmasında temel olay, tam da bu nisbeten bağımsız tüccar sınıfın ortaya çıkması, merkez tarafından denetlenmeyen ne Bizans'ta, ne de Osmanlı İmparatorluğu'nda olduğu gibi dereceli şekilde vergilendirilmeyen ticaret ve tarım kesimlerinden ekonomik fazlaları elde etmesi, ve bu fazlaları şehirlerde emtia üretimine yatırarak

lonca sistemini yıkmasıdır. Bu emtia üretimi için gerekli iş gücü nereden gelmiştir? Her şeyden önce Batı Avrupa feodalitesinin Germanik Üretim Tarzından geldiği için nisbeten gevşek olan tarımsal yapısını terkeden köylülerden. Bunların gelişen uzun mesafe ticaretinin zenginleştirdiği şehirlere akışı ve merkez otorite tarafından denetlenemiyerek taşraya iade edilmemeleri kapitalizmin ön şartlarının hazırlanışının büyük olaylarından biridir. İmdi, Osmanlı İmparatorluğu'nda bunu neden büyük çapta göremiyoruz? Çünkü sistemin her üç ayağı merkez tarafından o kadar sıkı kontrol altındadır ki ve merkezin menfaatleriyle meselâ mevcut tarımsal kuruluşun bozulmaması öylesine içiçe geçmiştir ki ne zenginleşen bağımsız bir tüccar sınıfı mevcut olabilir, ne köylünün topraktan kaçması ve bağımsızlığını kazanması, ne de lonca üretiminin dışında serbest emtia üretiminin, pazar için üretimin gelişmesi. Bütün bunlardan ötürü ne Bizans'ın ne de Osmanlı İmparatorluğu'nun en zengin ve muhteşem devirlerinde kapitalizmin doğuşu gibi bir olay görmeyiz. Ve Asyatik Üretim Tarzının bazı spesifik ikinci derecede, yerel karakteristikleri, meselâ geniş sulama tesisleri görülmediği halde, Osmanlı İmparatorluğu'nun toplum yapısı genellikle ilerlemeye imkân vermeyen bir yapıdır.

Tarihî dengesinin anahatlarını vermeye çalıştığımız bu düzenin rahatlığı 16. yüzyıla kadar sürer. Sarsıcı olaylar arasında Batı Avrupa'da gelişen kapitalizmin Ümit Burnu'nu dolaşarak Doğu Akdeniz ticaretini Osmanlı İmparatorluğu'nun elinden almasını, yâni ticaretten gelen ekonomik fazlayı zedelemesini, üstelik kapitülâsyonlar elde ederek daha çürütücü bir yıpratmayı başlatmasını ve nihayet Avrupa'da ilerlemesi durdurulan orduların sisteme daha fazla ekonomik fazla kaynağı olmaktan çıkmalarını sayabiliriz. Daha kapitalizmin kuruluş devirlerinden itibaren başlayan, kapitalizmin kapitalizm öncesi ekonomilere sızması süreci alabildiğine sinsice ve içten içe yıpratıcı olarak ilerleyen ve fakat bir noktaya gelince âniden yıkıcı darbeyi indiren bir süreçtir. Osmanlı İmparatorluğu'nda da böyle olmuştur. Ekonomik fazlanın üretiminin ve dağıtımının bütünlüğünün ilkönce ticarette kapitalizmin gelişmesi ve sızması tarafından bozulması çürüyüşün (stagnation) başlangıcıdır. Beri yandan zaten çok güç bir denge olan ve taşra aristokrasisinin devamlı yenilenmesine ve hoşnut tutulmasına dayanan bürokrasi - aristokrasi dengesi bozulmaya başlamıştır. Taşra aristokrasisinin yavaş yavaş merkez bürokrasisinin denetiminden çıkmasını ve bu bürokrasiyle kâh mücadele edişini, kâh rüşvet yoluyla dejenere edişini burada incelemiyeceğiz; tarımdaki büyük değişiklikler bugün nisbeten iyi bilinen, fakat çok geniş ayrı bir konudur. Önemli nokta şudur : taşra aristokrasisi - merkez bürokrasisi bütünlüğünün bozulması ve ekonomik fazlanın artık merkeze akmaz hale gelmesi Osmanlı İmparatorluğu'nda emtia üretiminin gelişmesine yol açmamıştır. Çünkü ticaretteki gelişmelerin sonucu buradaki ekonomik fazla merkeze akacağına artık Avrupa tüccarına, Avrupa kapitalizmine akmaktadır; yerli tüccarın merkeze bağlılığının yerine çok daha tehlikeli bir bağlılık, yerli tüccarın Avrupa tüccarına bağlılığı geçmektedir. Ticaretten başlıyan sızma zamanla tarımın zaten sarsılmış ekonomik fazlasına da yürür. Böylece Osmanlı toplum yapısının iç bütünlüğünün bozulması ve taşra aristokrasisinin merkez bürokrasisine üstün çıkması olayı bütün toplumsal yapının olduğu gibi Avrupa kapitalizminin boyunduruğu altına girişiyle paralel olarak ilerler ve bu iki süreç her aşamada karşılıklı etki - tepki ilişkileri içinde görülürler.

Nihayet 1838 gelir çatar; dünya kapitalist sisteminin yayılıp iç kutuplaşmasını geliştirmesinde yeni bir aşamadır bu. Kapitalizm öncesi toplum yapımızın ekonomik fazlasının üretim tarafından çekilip alınmasını, tüketim tarafından da çekilip alınması izler; serbest bir kapitalizm yaratılmasının bütün olanaklarının yokedilmesini sermaye ihracının ve borçlanmanın iç ve dış şartlarının yaratılması izler ve gerisi bildiğimiz hikâyedir hepimizin. İmdi, üzerinde durulacak noktalar şunlardır :

a) Sayın Hikmet Kıvılcımlı'nın da yazılarında işaret ettiği gibi kapitalizm öncesi tarihin tekerrürünü bozan, olayları yepyeni bir yöne sürükleyen unsur, kapitalizmin doğuşu ve bütün gelişme aşamalarında kapitalizm öncesini sömürmesidir. Bu açıdan ve içinde bulunduğumuz durumda kim tarafından sömürüldüğümüze ve kim tarafından ezildiğimize bakarak, suçun emperyalizmin omuzlarından alınması diye bir şey bahis konusu olamaz.

b) Kapitalizm öncesi yapımızın kapitalizme geçişe imkân vermeyişiyle dışardan sızan kapitalizme yenik ve sömürge düşüşümüz birbirinden soyutlanamıyacak, ayrı ayrı ele alınamıyacak olaylardır. Meselâ «kapitalizm sızmasaydı ne olurdu, kendimiz kapitalizme geçebilir miydik» sorusunu soramayız; kapitalizmin sızması —daha 16. yüzyılda başlayan sızması— sistemin iç değişiklikleriyle o kadar iç içe geçmiştir ki bu anlamsız bir varsayımdır.

c) Yalnız tarımda Asyatik Üretim Tarzı'nın izlerini arayan çalışmalar olaylar dizisini bütünüyle görmeye yükselememektedirler; bu araştırmalar bizce vazgeçilmezdir fakat esas olan daima kapitalizm öncesi kuruluşlarda otodinamik gelişme imkânı olanlar - olmayanlar ayırımıdır, bir; kapitalizm öncesi yapılarla kapitalizmin dünya sahnesine çıkışından sonra geçirilen aşamaların bütünlüğüdür, iki.

d) Bu durumda dünya tarihinde her yerde kapitalizmden önceki aşamaya feodalizm demek bu terimi anlamsızlaştırmaktır. Yukarda Bizâns feodalitesi veya Osmanlı feodalitesi terimlerini yalnız ve yalnız tarımın kuruluşu, tarımsal üretim ilişkilerinin tarım kesimi içinde kalan ve ekonomik yapının bütün ilişkilerini kapsamayan kesimleri, anlamında kullandık. Kapitalizme otodinamik geçişi mümkün kılan Batı Avrupa feodalitesi dediğimiz zaman ise yalnız tarımda yer alan üretim ilişkileri değil, aynı zamanda şehirlerin karakteri, merkez - tarım - lonca üretimi ilişkileri ve nihayet ticaretin rolü ve serbest iş gücünün ortaya çıkma olanakları açısından bir bütün teşkil eden bir sistem kastediyoruz. Bu sisteme feodalite dersek, bu sistem ile Osmanlı İmparatorluğu'nun toplumsal yapısı arasındaki temel benzeşme tarımın hiyerarşik örgütlenmesi açısındandır. Ve yukarda sayılan bütün diğer ilişki gurupları açısından arada büyük farklar mevcutken ve sistemin tutuculuğunu veya dinamizmini bu ilişkilerin bütünlüğü belirlerken, iki sisteme de soyut bir şekilde feodalizm demek yanılgıya yol açar. Meselâ Osmanlı İmparatorluğu'na «Asyatik Feodalite», merkez unsurlarının veya gelişmiş bir merkezin yerine geçen, otonom görünüşlü kast sistemlerinin daha da ağır bastığı Hindistan ve Çin gibi yerlere «Asyatik despotizm» demek daha doğru olabilir. Bunları sadece gerçek bir öze oturtulmuş sağlam bir sınıflandırma ve isimlendirme sistemi bulmak için daha ne kadar araştırmaya ihtiyaç olduğunu göstermek için söylüyoruz.

e) Nihayet artık esas meselenin ekonomik fazla kategorisinin nasıl yaratıldığı ve bölüşüldüğü, üretime mi yoksa üretken olmayan harcamalara mı gittiği olduğunun anlaşılması gerekmektedir. Temel nokta ekonomik fazla kategorisinin iç çelişkilerinin belli bir noktada serbest emtia üretimini yaratıp yaratmadığıdır. Bu pazar için üretimin ortaya çıkmasına merkez bürokrasisinin maaş harcamaları da engel olabilir, taşra aristokrasisinin zevk masrafları da, merkez tarafından yaptırılan büyük sulama sistemleri de. Ama bu sulama sistemlerinin varlığı veya yokluğu, bahis konusu kuruluşun Asyatik Üretim Tarzı mı, yoksa feodal mı olduğu meselesini hiç bir zaman kendiliğinden halledemez.

İlerde başka bir çalışmada Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Asyatik Üretim Tarzı unsurlarının diğer üretim tarzlarıyla meydana getirdikleri statik sentezler konusuna tekrar döneceğiz.

rosa lüxemburg

Alman sosyalist liderlerinden Rosa Luxemburg tarafından, daha 1915 Nîsan'ında yazılan bu yazı, Osmanlı İmparatorluğunun kaçınılmaz kaderini önceden görmesi bakımından çok ilginçtir.

osmanlı devleti ve alman emperyalizmi

Alman emperyalizminin en önemli faaliyet alanı Türkiye oldu. Alman emperyalizmini Türkiye'ye «Deutschebank» sürükledi. Bankanın Asya'da çevirdiği muazzam işler, Almanya'nın Doğu politikasının mihrakını teşkil ediyordu. Geçen yüzyılın ikinci yarısı başlangıcında, İzmir demiryollarını inşa ve İzmit'e kadar Anadolu demiryolunun ilk hattını temin ederek, Anadolu Asyası ile başta İngiliz sermayesi meşgul oldu. Alman sermayesi rekâbet alanına 1888'de girdi. İngilizler tarafından inşa edilmiş olan hattın işletmesini, Kayseri, Konya ve Bursa'ya doğru yol şebekeleriyle İzmit'ten Ankara'ya yeni bir hat inşasını Abdülhamit'ten kopardı. 1899'da «Deutschebank» ticaret acentelerinden başka Haydarpaşa'da bir liman inşa ve işletmesini, bu limandaki gümrük ve ticaret tekelini de kendi üzerine almayı başardı. Türk hükümeti 1901'de Bağdat büyük hattının inşası ve 1907'de Karaviran gölünün kurutulması, Konya Ovası'nın sulanması imtiyazını Alman Bankasına (Deutschebank) verdi.

Bu büyük ve barışçı bir medeniyet eseri, ama madalyonun öteki yüzü, Küçük Asya köylüsünün «barış yoluyla» mahvedilmesidir. Pek tabiîdir ki, bu büyük teşebbüsler, dallı budaklı bir genel borçlandırma sistemiyle «Deutschebank» tarafından finanse edilmektedir. Türkiye devleti, Avusturya, Fransız ve İngiliz sermayesinin ebedî borçlusu olduğu gibi, Siemens ,Gwinner ve Helffenich efendilerin de

ebedî borçlusu haline geldi. Bu borçlu, yalnız istikrazların faizlerini ödemek için devlet kasalarından hep büyük meblâğlar çekmiye mecbur olduğu kadar, bu suretle vücuda getirilmiş olan demiryollarının gayrisafi kazançları için de, teminat vermeye mecburdu.

Burada en modern tesisat ve ulaşım araçları, tamamiyle geri bir durumda olan tabiat ekonomisine, ilkel bir toprak ekonomisine aşılanmaktaydı.

Zaruri olan alış - veriş ve demiryollarının kârları, yüzyıllardan beri, Doğunun kör istibdadıyla ezilmiş, ancak köylünün tüketimi için birkaç başak veren bu ekonominin çorak toprağından gelemezdi.

Eğer memleketin kültürel ve iktisadî durumu göz önüne getirilirse, emtia ticareti ve yolcu nakliyatının gelişme imkânları zayıftır.

Kanunen verilmesi zaruri kapitalist kârların eksik kalan kısmı, imtiyazlı şirketlere «kilometre başına teminat» adı altında, Türk Devleti tarafından her sene tamamlanıyordu. Avusturya ve Fransız sermayesiyle vücuda getirilen Avrupa Türkiye'sindeki demiryolları bu yolla yapıldı; sonradan «Deutschebank» tarafından Asya Türkiyesi'nde de aynısı uygulandı.

Türk hükümeti, bu ilâve tesisat tesliminin teminatı olarak, Düyun-u Umumiye İdare Meclisi denilen Avrupa sermayesinin temsilciliğine Türk Devlet gelirlerinin başlıca kaynağı olan bir takım vilâyet aşarını verdi.

1898'den 1910'a kadar Türk Hükümeti, meselâ, Ankara demiryolu, Eskişehir - Konya hattı için, yuvarlak hesap, 90 milyon franklık tutarı bu suretle ödedi. Avrupa'lı alacaklılarına karşı Türk Devleti, her seferinde asırlık vergileri terkediyordu : Buğday, koyun, ipek v.s. gibi.

Aşar, doğrudan doğruya alınmaz; ihtilâlden evvelki Fransa'nın meşhur **fermiers généraux**'larına benzeyen mültezimler tarafından toplanır. Devlet bu mültezimlere açık arttırma yoluyla, yani en fazla arttırana, peşin ödeme ile her vilâyet vergilerinin tahmini hasılatını satar. Bir vilâyetin aşarı, bir madrabaz yahut bir alacaklılar grubu tarafından elde edilince, bunlar her kazanın aşarını diğer spekülâtörlere satarlar; bu sefer bu madrabazlar da yeniden hisselerini daha küçük aracılara bırakırlar.

Herkes yapmış olduğu masrafı çıkarmak ve mümkün olan en büyük kazancı toplamak istediğinden, aşar, köylüye yaklaştıkca, bir çığ gibi büyümektedir. Mültezim hesaplarında yanıldı mı, zararını köylüden çıkarmağa bakar. Köylü, borçtan mahvolmuş bir halde, sabırsızlıkla mahsulünü satabileceği ânı bekler. Eğer köylü buğdayını biçtiyse, aşar mülteziminin payını alması için keyfi gelinceye kadar, uzun haftalar beklemek zorundadır.

Aynı zamanda hububat taciri olan mültezim, ürünü çürümek tehlikesiyle karşı karşıya bulunan köylünün ürününü düşük fiyata koparmak için, içinde bulunduğu bu durumdan istifade eder ve gayrimemnunların şikâyetlerine karşı memurların, özellikle mahallî idareci olan muhtarın yardımını sağlamayı becerir. Bir vergiler mültezimi bulunmadığı vakit, aşar, ürün veya eşya olarak, hükümet ta-

rafından toplanır, ambarlara taşınır, borç tahsisatı olarak kapitalistlere aktarılır. İşte, sermayenin uygarlaştırma faaliyeti yoluyla «Türkiye'nin iktisadî kalkınmasının» iç mekanizması.

Bu mekanizma ile iki sonuca ulaşılıyor. Küçük Asya'nın toprak ekonomisi, Avrupa sermayesinin, herşeyden önce Alman sanayisi ve banka sermayesinin yatırılması ve kâr etmesi için çok elverişli soygun alanı oluyor. Bu suretle, Almanya'nın Türkiye'deki «nüfuz alanları», gelişiyor. Türkiye'nin siyasî «himaye» altına alınması için yeni vesile ve fırsatlar veriyor. Aynı zamanda, köylünün ekonomik yönden sömürülmesinde zorunlu bir alet olan Türk Hükümeti, Alman dış politikasının tabiî ve itaatli bir aracı haline geliyor. Daha evvelden Türkiye'nin devlet giderleri, maliyesi, gümrük ve vergi siyaseti, esasen Avrupa'nın denetimi altında bulunuyordu. Alman nüfuzu özellikle askerî teşkilâta hâkim oldu.

Bundan böyle, Alman emperyalizminin menfaatinin, Türk devletinin vakitsiz bir ihtilâlden korunması ve Türkiye devlet iktidarının kuvvetlendirilmesi yönünde olduğu açıktır.

Türkiye'nin yıkılmasının çabuklaştırılması, ülkenin İngiltere, Rusya, İtalya ve Yunanistan arasında paylaşılmasına yol açacak, bu suretle Almanya'nın bu türlü kendine has özellikleri olan yegâne üssü ortadan kalkmış olacaktır. Bu durum, aynı zamanda, İngiltere ve Rusya'nın, Akdeniz devletleri olarak son derece gelişmesine yol açacaktı.

Bu yüzden, evvelce İngilizler tarafından Mısır'ın ve Fransızlar tarafından Fas'ın kemirildiği gibi, Alman kapitali tarafından (Deutschebank, Krupp) iliklerine kadar kemirilmiş olarak Almanya'nın eline olgun bir meyve halinde düşünceye kadar, Türkiye'nin «bütünlüğünü» ve kullanışlı bir cihaz olan Türk Devleti'nin varlığını sürdürmek Alman emperyalizmi için önemlidir. Alman emperyalizminin dikkatleri üzerinde toplayan sözcüsü Paul Rohrbach .açıkca şöyle demektedir: «Her taraftan haris komşularla çevrilmiş Türkiye, tercihan, Doğuda toprak menfaatleri olmayan bir devlete dayanmak gereğindedir. Bu devlet Almanya'dır. Bize gelince, Türkiye'nin ortadan kalkmasıyla büyük zarar göreceğiz. Eğer Rusya ve İngiltere, Türkiye'nin başlıca mirasçıları olurlarsa, bu her iki devletin gücünün de bu yolla önemli derecede gelişeceği apaçıktır. Türkiye bize de önemli bir parçanın düşeceği şekilde paylaşılsa bile, bizim için sınırsız güçlükler söz konusudur; zira, İngiltere, Rusya ve bir bakıma da Fransa ve İtalya, gerek denizden ve karadan, gerekse her iki yönden kendi paylarına düşen toprağı savunma ve işgal imkânına sahip olacaklardır.

Bize gelince, Doğu ile doğrudan doğruya hiç bir bağa sahip değiliz. Bir Alman Anadolu'su, yahut bir Alman Mezapotamyası, ancak İngiltere ve Fransa, bugünkü siyasî düşünce ve amaçlarından vazgeçmek zorunda kalırsa, yani eğer cihan harbi, Alman menfaatleri yönünde sonuçlandığı takdirde gerçekleşebilecektir.» (Harp ve Alman Politikası).

8 Kasım 1898'de, Şam'da Büyük Selâhattin Eyyûbî'nin gölgesinde, Peygamberin sancağı şerifini ve islâm dünyasını himayesi altına almaya şaşaalı bir şekilde yemin etmiş olan Almanya, kanlı kaatil Sultan Hamit'in rejimini bütün bir çey-

rek asır kuvvetlendirmeye çalıştı; ve Jöntürk rejimi altında kısa bir kararsızlık döneminden sonra, bu yoldaki çalışmalarına devam etti.

«Deutschebank» ın çalışmaları yanında, başta Von der Goltz Paşa olduğu halde, Alman öğretmenleri, Türk Ordusunun talim, terbiye ve teşkilâtlanmasında görev almışlardı. Ordunun modernleştirilmesi için tabiatıyla Türk köylüsünün sırtına bunaltıcı yükler bindirildi. Bu, Krupp ve «Deutschebank» a yeniden parlak iş ufuklarının açılması demekti. Bunun yanında Türk ordusu, Prusya militarizminin emri altında, Akdeniz ve Anadolu'da Alman politikasının dayanak noktası oldu.

Almanya'nın teşebbüsüyle Türkiye'nin «diriltilmesi» nin bir cesedi canlandırmayı denemekten başka bir şey olmadığını Türk İnkılâbının mukadderatı mükemmel şekilde ispat eder. (*)

İnkılâbın ilk safhasında, ideolojik unsurun hâkim olduğu ve bu ideolojik unsur, yüksek maksat ve hayallerle ve ilkbahar vaatleriyle doluyken ve Türkiye'deki yenilikleri özünde taşıdığı bir dönemde, Jöntürk hareketi, siyasî dost olarak modern liberal devlet ideali İngiltere'ye yöneliyordu; oysaki uzun seneler boyunca eski sultanın mukaddes rejiminin resmî hamisi olan Almanya, Jön Türklere, hasım gibi geliyordu.

1908 inkılâbı, zahirî olarak Alman Doğu politikasının iflâsıydı ve genellikle şöyle tahlîl edildi: Abdülhamit'in hal'i Alman nüfuzunun düşmesidir. İktidar mevkiine gelmiş olan Jöntürkler iktisadî, sosyal ve millî herhangi bir köklü reforma girişmek konusunda yetersizliklerini ortaya koydukları oranda ve gericiliğe meylettikleri oranda, zorunlu olarak ve derhal devletin esaslı dayanakları olan Abdülhamit'in dededen kalma tahakküm metotlarına, yani ezilmiş milletleri birbirine düşürmeye ve köylüyü şarkvarî metodlarla hudutsuz olarak ezmek yoluna döndüler. Bunun içindir ki, bu şiddet rejiminin sun'i olarak muhafazası, «genç Türkiye'nin başlıca endişesi oldu ve dış siyaset alanında da derhal Abdülhamit geleneklerine —Almanya ile ittifaka— dönüldü.»

Türk Devletini parçalayan Arap, Rum, Kürt, Ermeni ve son zamanlarda da Arnavutluk ve Mekâdonya gibi millî meselelerin çokluğu, İmparatorluğun muhtelif parçalarındaki ekonomik ve sosyal meselelerin farklılığı; civardaki genç Balkan devletlerinin kuvvetli ve canlı kapitalizminin yükselişi yanında, özellikle Türkiye'de, uzun seneler yabancı diplomasi ve yabancı sermayenin çökertici etkisi ve bütün bunların yanında, Türk Devletini canlandırma teşebbüsünün sonuçsuz kalması ve bu harabe yığınını ayakta tutmağa çalışmanın gerici bir teşebbüse müncer olması, uzun zamandan beri herkesçe ve özellikle Alman Sosyal-Demokrasisi için tamamiyle bilinen konulardı. Daha önce 1896 senesindeki büyük Girit İsyanı vesilesiyle, parti basınında Doğu meselesi ve Avrupa gericiliğinin bir kalıntısı olarak «Türkiye'nin bütünlüğünün» kesin olarak, reddi ve Marx'ın Kırım Harbi sırasında savunduğu görüşün yeniden incelenmesini gerektiren derin bir münakaşa açılmıştı. Jöntürk rejiminin gerici niteliğini ve dahilî sosyal verimsizliğini ilk

(*) 1908 hareketi kastediliyor — ç. n.

önce sosyal-demokrat basın farketti. Mahvolmuş olan Türk Devletini yaşayabilir bir hale sokmak için, enerjik askerî öğretmenlerin ve süratli seferberlik maksadıyla stratejik demiryollarının gerektiği görüşü tamamiyle Prusyavarî bir fikir oldu. 1912 yazından itibaren Genç Türk rejimi gerici nitelik kazandı. Yenileşme hareketi, hükümet darbesi, Kanun-u Esasinin kaldırılması, yani Abdülhamit idaresine döndü.

Almanya'nın yetiştirdiği Türk militarizmi, daha ilk Balkan Harbinde perişan oldu ve iflâs etti. Ve Almanya'nın himayesi altında, Türkiye'nin sürüklendiği bugünkü savaş, sonucu ne olursa olsun, Türk İmparatorluğunun kesin olarak yıkılmasına yol açacaktır.

Alman emperyalizminin almış olduğu vaziyet ve onun şahsında «Deutschebank» ın çıkarı, Alman İmparatorluğunu Doğu'da başta İngiltere olmak üzere diğer devletlerle çatışmaya soktu. İngiltere, hasmı olan Almanya'ya işlerini terk etmeye mecbur kalmadı; bundan başka, Mezopotamya'daki büyük sermayelerinin kârını da bıraktı. Bunlar, tarafların rızasına dayanan bir hesap neticesinde halloldu. Stratejik demiryollarının inşası ve Alman nüfuzu altında Türk militarizminin kuvvetlenmesi, İngiltere'nin dünya politikasında en hassas noktalarından biri üzerinde gerçekleşti. Bir taraftan Orta Asya'nın, İran'ın, Hind'in, diğer taraftan Mısır'ın yol ağzında.

Rohrbach, «Bağdat Yolu» isimli kitabında şöyle yazıyordu: «İngiltere, Avrupa'dan, kara üzerinde saldırırsa uğrayabileceği ve vurulabileceği tek yer vardır: Mısır.

Mısır'a inecek darbe ile, İngiltere, yalnız Süveyş Kanalı üzerindeki hakimiyetini, Hindistan ve Asya ile bağını kaybetmekle kalmayacak, belki de Doğu ve Kuzey Afrika'daki topraklarını da kaybedecektir. Mısır'ın Türkiye gibi bir islâm devleti tarafından zaptı, Hindistan'ın 60 milyon İslâm-İngiliz tebası üzerinde tehlikeli etkilerde bulunacak, ayrıca Afganistan ve İran'a da tesir icra edebilecektir.

Fakat Türkiye'nin Mısır'ı düşünebilmesi için, Küçük Asya'da ve Suriye'de tamamlanmış bir demiryolu şebekesine sahip olması; Anadolu demiryolunun uzatılması sayesinde, Mezopotamya üzerine gelecek bir İngiliz saldırısını def edebilmesi; ordusunu büyütüp ıslâh etmesi ve genel ekonomik durumu ile maliyesini ilerletmesi şarttır.»

Cihan Harbinin başlangıcında çıkan «Harp ve Alman Politikası» adlı kitabında da diyor ki:

«Bağdat hattı, başlangıçtan beri, İstanbul'u ve Türk İmparatorluğunun stratejik noktalarının Suriye ve Dicle, Fırat üzerinde bulunan vilâyetler ile derhal ilişkisini kurma işini yükümlendi. Tabiî, önceden düşünülmüştü ki, Arabistan ve Suriye'den, kısmen planlanmış olan demiryollarına, kısmen inşa halinde yahut inşası bitmiş olan demiryollarına bağlanan hat, bir Türk-Cermen ittifakı halinde, Türk birliklerini nakletmek imkânını sağlayacaktır. Uygulanması daha basit olan diğer birçok planlarda da Bağdat demiryolu Almanya için siyasî bir hayat sigortası niteliğindedir.»

Alman emperyalizminin yarı resmî sözcüsü bu suretle Alman emperyalizminin şarktaki plan ve maksatlarını açıkça ifade ediyordu.

şahin alpay

devrimci teorik eğitim

Devrimci teori olmadan devrimci hareket olamaz.

LENİN

Bu yazıyı 27 Mayıs'la açılan sınırlı demokratik özgürlükler döneminde, Türkiye'deki sol hareketin belki de en büyük kazancı olan, devrimci teoriyi, belirli sınırlar içinde de olsa, Türk aydınına getiren devrimci kitaplardan nasıl yararlanılabileceği meselesine ışık tutmak, devrimci teoriyi öğrenme çabalarına yardımcı olmak amacıyla hazırladık.

Ancak emperyalizmin siyasî, iktisadî ve ideolojik boyunduruğu altında olan ülkemizde, bilimin geriliği, bilime değer tanınmaması ve bilimin toplumu ileri götürmedeki büyük rolünün gereği gibi kavranılmamış oluşu, işçi sınıfının bilime dayanan ideolojisine sosyalizm kılığına bürünmüş küçük burjuva reformizminin gösterdiği düşmanlık gibi karşı karşıya bulunduğumuz olgular, bize, ideoloji, ideolojik mücadele, işçi sınıfı ideolojisi, işçi sınıfı ideolojisi ve sosyalist aydınlar konuları üzerinde durmaksızın bu yazının amacına ulaşamayacağını düşündürüyor. Bu nedenle, kısa bir girişle, önce bu konular üzerinde duracağız.

Devrimci Kitap, Devrimci Bir Silâhtır

Sosyalizme ulaşmak için, sosyalizmin kapitalizmden, geride kalmış bütün toplum biçimlerinden daha üstün bir düzen olduğunu bilmek yetmez. Sosyalizm için hangi toplumsal kuvvetlerin harekete geçirilmesi gerektiği ve sosyalizm için mücadelede hangi toplumsal kuvvetlerle karşı karşıya gelinebileceği iyice bilinmelidir. Yani işçi sınıfı hareketini bu bilgi ile donatan bilimsel teori bilinmelidir.

Nasıl tabiat olaylarını izah edebilmek için, bu olayları yöneten tabiat kanunlarının keşfedilmesi gerekiyorsa; aynı şekilde, maddî dünyanın bir parçası olan toplum olaylarını izah edebilmek için de, toplumların gelişmesini yöneten kanunların keşfedilmesi gerekir. İşte, tabiat bilimciler nasıl bilimin metodlarını tabiata uygulayarak, tabiata hâkim olan kanunları keşfetmişlerse, bilimsel sosyalizmin kurucuları olan Marx ve Engels de bilimin metodlarını topluma uygulayarak, toplumun gelişme kanunlarını keşfetmişlerdir.

İnsanların tabiat kuvvetlerini kendi yararlarına kullanabilmeleri, tabiatı denetimleri altına almalarıyla mümkündür. Tabiat kanunları yokedilemez, ama bilim sayesinde kavranabilir ve bu kanunlardan yararlanılabilir. Tarih, toplum için de aynı şey doğrudur. Toplumların gelişme kanunları ortadan kaldırılamaz, ama insanlar bu kanunları keşfedebilir ve ortak eylemleriyle bu kanunlardan toplumu kendi lehlerine olarak değiştirmek için yararlanabilirler. Marx ve Engels'in toplumların gelişme kanununu keşfetmeleri, insanlara toplumu ve tabiatı kendi yararlarına değiştirmenin yolunu göstermiştir. Marx'ın söylediği gibi, Marx ve Engels'e kadar felsefe dünyayı açıklamaya yönelmişti. Onlarla birlikte felsefe dünyayı değiştirmeye yöneldi. Marx ve Engels toplum olaylarının bilimsel izahını yaptıkları gibi, toplumun nasıl değiştirilebileceğini de gösterdiler. Toplumu değiştirme mücadelesine, en devrimci sınıfın saflarında kendileri de katıldılar.

Sosyalistler için teori ve pratik; toplumu kavrayışla toplumu değiştirmek için eylem birlikte yürür. Çünkü bilimsiz mücadele olamayacağı gibi, mücadelesiz bilim de olmaz. Sosyalist için ne yalnızca sosyalizmin bütün klâsiklerini ezbere bilmek yeterlidir; ne de yalnızca siyasî bakımdan faal olmak yeterlidir. Toplumu değiştirmek için mücadele bilimin aydınlattığı yoldan yürümedikçe başarıya ulaşamaz. Aynı şekilde, toplumu değiştirmek için sadece toplumu izah etmek yetmez.

Marx ve Engels'in kurdukları bilimsel teori, onlardan sonra gelen sosyalist düşünür ve eylem adamları tarafından, devrimci temel üzerinde geliştirilmiş ve zenginleştirilmiştir. Bugün bilimsel sosyalizm, Marksist teoriyi, emperyalizm şartlarına uygulayan Lenin'in katkıları olmaksızın düşünülemez. Aynı şekilde, sosyalizmin kuruluşu meselelerini Stalin'in katkılarını bilmeksizin; yarı-sömürge ve yarı-feodal bir ülkede millî demokratik devrim ve sosyalist devrim meselelerini Mao Tse-tung'un katkılarını bilmeksizin, bilimsel sosyalizmi kavramak mümkün değildir.

Bilimsel sosyalist teorinin temelini ve bu teorinin mücadele içinde zenginleşmesini, ancak bu teorinin kurucularının ve bu teoriyi geliştirenlerin yazdıkları kitaplarda bulabiliriz. Bu kitaplar olmaksızın, bilimsel sosyalizm diye bir teoriden,

işçi sınıfının gittikçe zenginleşen ve toplumlara yayılan ideolojisinden söz etmek mümkün değildir. Devrimci teoriyi ihtiva eden kitaplar **asla eskimezler!** Bu kitaplarda toplumların gelişme kanunlarını, toplumu değiştirmek için verilen mücadeleleri ve bu mücadelelerde elde edilen tecrübelerin devrimci teoriye yaptıkları katkıları buluruz. Bu kitaplar yazıldıkları dönemin şartlarını tesbit etmekle kalmamışlar, toplumların ilerleyiş yönünü de göstermişler, geleceğe ışık tutmuşlardır. Bilimsel sosyalist teorinin ortaya atılışından bu yana olan bütün gelişmeler, bu teorinin bilimselliğini sadece doğrulamıştır.

Devrimci mücadeleye katılmaksızın sosyalist olunmaz; ama devrimci teoriyi bilmeksizin sosyalist hiç olunmaz. Okumaksızın, bilimsel teoriyi bilmeksizin, bu teoriyi pratiğe uygulamaksızın kimse kendine sosyalist diyemez. Kişiyi sosyalist yapan, işçi sınıfı kökenli olmak değil, işçi sınıfı ideolojisini, yani bilimsel sosyalizmi benimsemiş olmaktır.

Bilimsel sosyalizmi, **ancak kitaplardan öğrenebiliriz.** Onun için, kitapları **okuyacağız!** Sosyalist kılığına bürünmüş sosyalizm düşmanlarının devrimci teoriye saldırılarının nedenini de ancak böylelikle kavrayabiliriz.

Devrimci kitap, devrimci bir silâhtır. Bunun için bugün Çin'de milyonlarca insan emperyalizmin bütün silâhlarına karşı en güçlü silâh olarak bilimsel sosyalizmin kitabını gösteriyor. Bunun için işçi sınıfı hareketinin her türlü düşmanları öncelikle işçi sınıfının devrimci teorisinin öğrenilmesine karşı çıkıyor. Bunun için kitapları yasaklıyorlar; bunun için okumayı, öğrenmeyi her yoldan engellemeye çalışıyorlar. Hitler'in iktidara gelir gelmez bütün Almanya'da devrimci kitapları meydanlarda yaktırması boşuna değildir. Alman finans oligarşisi işçi sınıfı hareketini öldürmenin başlıca yollarından birinin, işçi sınıfı düşüncesini topluma yayan araçları (yani, kitapları) yoketmek olduğunu iyi bildiği için bunu yapmıştır.

İdeoloji Nedir?

Türkiye'de genellikle, bir takım dogmatik, insanlık düşmanı fikirler yığını anlamına kullanılmakta olan **ideoloji** sözcüğü, önce bilimsel bir izah kazanmalıdır. Bilimsel olarak ideoloji, şudur : Her belirli toplum biçiminde, belirli üretim ilişkileri **temeli** üzerinde, bu temeli korumaya, sağlamlaştırmaya ve geliştirmeye yönelen kurumlar ve fikirler **üstyapısı** yükselir. Toplumsal üstyapının iki unsurundan biri olan fikirlerin tümüne birden, o topluma hâkim olan ideoloji denir. Bu ideoloji, topluma hâkim olan bu fikirler bütünü, belirli ekonomik sistemi kurmak için mücadele eden ve o belirli ekonomik sistemden çıkarı olan sınıf tarafından, mücadele sırasında yaratılır. Belirli toplum düzeninin kurulmasından sonra, o düzenin korunmasına ve yerleşmesine hizmet eder. Hiç bir sosyo - ekonomik yapı, kendine uygun siyasî ve hukukî kurumlara sahip olmaksızın yaşayamayacağı gibi, kendine uygun bir ideolojiye sahip olmaksızın da ayakta duramaz.

Her belirli toplum biçimini kurmak için mücadele eden ve o toplum biçimini kurup, yerleştiren ve bu sisteme hâkim olan belirli bir sınıf vardır. Bu sınıf, hâ-

kim sınıftır. Hâkim olduğu toplum sistemini koruyacak ve geliştirecek kurumları ve fikirleri (ideolojiyi), bu sınıf yaratır. Her belirli toplum biçimine hâkim olan fikirler, o dönemin hâkim sınıfının ideolojisidir. Çünkü üretim araçlarına sahip olan hâkim sınıf, üretim araçlarına sahip olmayanların düşünüş şekillerini de denetimi altında tutar. Hâkim sınıfın toplum üzerindeki maddî egemenliğini sürdürebilmesinin en önde gelen şartlarından biri, ideolojik hâkimiyettir. Bu, tarihteki her hâkim sınıf için (**sosyalizm döneminde işçi sınıfı için de**) doğrudur. Nasıl, burjuva ideolojisinin hâkimiyetini sürdüremediği bir kapitalist düzen, sosyalist devrimin eşiğinde demekse; işçi sınıfı ideolojisini topluma hâkim kılamamış olan bir sosyalist düzen de karşı - devrimin eşiğinde demektir. Sosyalizmin yakın tarihi bunun en açık kanıtlarını vermiştir.

Demek ki, sınıflar arasında mücadele, siyasî, iktisadî ve **ideolojik** üç alanda devam eder. Ve denebilir ki, ideolojik mücadele, sınıf mücadelesinin ilk ortaya çıkış biçimi ve en uzun süre devam eden biçimidir.

İşçi sınıfının ideolojisi, bilimsel sosyalizm, de işçi sınıfının burjuvaziye karşı mücadelesi içinde ve bilimin her dalında olan gelişmelere paralel olarak gelişip, olgunlaştı. Bilimsel sosyalizm, bilim metodlarının topluma uygulanmasıyla, toplumun gelişme kanunlarını keşfetti. Engels, Marx'ın mezarı başında yaptığı ünlü konuşmasında şöyle demişti: «Darwin nasıl organik tabiatın gelişme kanununu keşfetmişse, Marx da insanlık tarihinin gelişme kanununu keşfetti.» Toplumun gelişme kanununun bilinmesi, içinde yaşanılan topluma hâkim olan güçlerin, bu toplumun nasıl değişebileceği ve nasıl değişmesi gerektiğinin bilinmesini mümkün kıldı. Toplumların gelişme kanununun keşfi, bu ilerlemeyi gerçekleştirmede eyleme yönelik hedeflerin ve bir eylem politikasının da ortaya konmasını sağladı.

Devrimci Teorinin Sosyalist Hareket Bakımından Önemi

1. Devrimci teori işçi sınıfına, toplum içindeki yerini ve hedefine varmak için gerekli strateji ve taktikleri tayin etmesinde yol gösterir.

2. İşçi sınıfı, sosyalizm için mücadelesinde aşılması gereken aşamaları; düşmanını yenmek için mücadelenin hangi aşamasında hangi güçlerle, hangi sınıflarla güçbirliği yapabileceğini, yapması gerektiğini devrimci teorinin rehberliğiyle tesbit edebilir. İşçi sınıfının politik çizgisi, ancak devrimci teorinin pratiğe uygulanması ile tayin edilebilir.

3. İşçi sınıfı devrimci teoriyi kullanmaksızın, toplumu değiştiremez. Kapitalizm, bilimsel bir teoriyi uygulayan kimseler tarafından değil, kapitalizmin gelişmesine yol açan şartlar altında, burjuva sınıfının kâr sağlayacak her türlü imkândan yararlanması ile, yani burjuvazinin kendinden - gelme eylemiyle yaratıldı. Ama sosyalizm, işçi sınıfının kendinden - gelme eylemiyle, yani daha yüksek ücretler ve daha iyi çalışma şartları için mücadelesiyle kurulamaz. İşçi sınıfı sosyalizmi kurmak için önce iktidara gelmek zorundadır. İktidara gelmek için ve sosyalist toplumu kurabilmek için de toplumsal süreç ve kuvvetlerin bilimsel tahliline dayanan devrimci teori ile donatılmış olmak zorundadır.

İşçi sınıfının kendinden - gelme eylemi, yani daha yüksek ücretler ve daha iyi çalışma şartları için mücadelesi, işçi sınıfının ortak çıkarlara sahip olduğunun ve bu ortak çıkarlarını gerçekleştirmek için ortak bir eylem yürütmesi gerektiğinin bilincine varmasını sağlar. Ama, işçi sınıfının **sınıf bilincine varması,** ancak sosyalizmi kurma tarihî görevini kavraması ve bunun sorumluluğunu yüklenmesi ile olur. İşçi sınıfı, bu bakımdan, sınıf bilincine kendi kendine varamaz. Sosyalist bilinci işçi sınıfına, daha önce bilinçlenmiş sosyalist öncü kadrolar götürür.

Bir sınıf, sınıf olma niteliğini subjektif ve objektif iki unsurun bir arada bulunmasıyla kazanır. Sınıf olmanın objektif unsuru, o sınıfın üretim süreci içinde aldığı yer, üretim araçlarının mülkiyeti bakımından durumudur. Örneğin, iş gücünden başka satacak hiç bir şeyi olmayan ve ücret karşılığında kapitalist tarafından çalıştırılan ve artı - değer yoluyla sömürülen proletarya, bu haliyle sınıf olmanın **objektif** unsuruna sahiptir; bu haliyle, **kendi kendine sınıf**'tır. Proletarya, kendi ideolojisini, yani bilimsel sosyalizmi benimsemekle ancak **kendi için sınıf** haline gelir ve ancak bu niteliği kazanmakla toplumun çarklarını ileriye doğru çevirecek güce ulaşabilir. İşçi sınıfı ideolojisine sahip olmayan proletarya, devrimci rolünü oynayamaz ve burjuvazinin siyasî, iktisadî ve ideolojik hâkimiyeti altında kalır ve sadece burjuvaziye kuyruk olur.

Sosyalist aydınlar meselesini açık koymak gerekir. Belirli bir toplum biçiminde, hâkim sınıfın ideolojisinin doğup, bütün topluma yayılmasında her zaman bu hâkim sınıfa mensup fertler rol oynamaz. Hiç şüphesiz, her sınıfın toplumsal değişmede aktif bir rol oynayan ideolojik temsilcileri (ideologları) ve bir aydınlar (entellektüeller) kadrosu vardır. Ama, tekrar edelim, hâkim sınıfın ideologlarının köken itibarıyla mutlaka o sınıftan olması gerekmez ve tarihte böyle olmamıştır. Her hangi bir sınıfın aydınlar kadrosu ile temsil ettiği sınıf arasındaki ilişki konusunda Marx'ın şu örneğini verelim : Küçük burjuvazinin ideologlarının hepsi mutlaka küçük burjuva kökenli değildir. Ancak bu kimseler, küçük burjuvazinin iktisadî hayatta aşamadığı sınırları, düşünsel alanda aşamamış kimselerdir. Küçük burjuvazinin iktisadî hayatta bulduğu çözümleri, küçük burjuva ideologları da düşünsel planda bulmuşlardır. Onları küçük burjuvazinin ideoloğu yapan, bu sınırlılıktır.

Feodal sınıfın pek çok ideoloğu aydın köylülerden; burjuvazinin pek çok ideoloğu küçük burjuvaziden ve hattâ işçi sınıfından gelmiştir. Sömüren sınıf, ideologlarını sömürülen sınıftan çıkardığı oranda, sömürülen sınıf üzerindeki ideolojik egemenliğini sürdürme imkânını daha da kuvvetle bulmuştur.

Tarihte bu sürecin tersine işlediği de görülmüştür. Toplum üzerindeki siyasî, iktisadî ve ideolojik egemenliği çökmekte olan bir sınıfa mensup aydınların en yetenekli ve entellektüel bakımdan en güçlü olanlarından bazıları iktidara doğru yükselmekte olan devrimci sınıfın yanında yer almışlardır. Örneğin, burjuvazinin pek çok ideoloğu feodal sınıftan (aristokrasiden); işçi sınıfının pek çok büyük lideri burjuvaziden ve küçük burjuvaziden gelmiştir. Elbette ki, bu, kesin bir kural değildir. İşçi sınıfı kendi saflarından da büyük liderler çıkarmıştır.

İşçi sınıfının ideolojisini benimseyen burjuva veya küçük burjuva kökenli aydın, bu ideolojiyi benimseyerek ve bu ideolojinin gereği olarak sınıf mücadelesine işçi sınıfının safında katılan sosyalist aydın, şüphesiz **işçi sınıfındandır.** Burjuva kökenli sosyalist aydının, sosyalist olduğuna şüphe yoktur; öte yandan, sınıf bilincine varamamış bir işçi sosyalist değildir ve sosyalist olmadığı için de sınıf mücadelesinde pekalâ işçi sınıfı hareketinin düşmanlarının safında yer alabilir. Ve işçi sınıfı hareketi onu düşman olarak alır ve onunla mücadele eder.

İşçi sınıfı hareketini sadece sosyalist aydınların temsil ettiği, işçi sınıfının sınıf bilincine varmamış olduğu dönemler, toplumlar da vardır. Ama işçi sınıfı hareketinin başarıya ulaşması, ancak işçi sınıfının kendisinin sınıf bilincine varmasıyla, işçi sınıfı hareketinin bir yığın hareketi haline gelmesiyle mümkün olur.

Bütün bu nedenlerle, işçi sınıfı hareketi, işçi sınıfına ideolojik öncülük yapacak, bilimsel teoriyle donatılmış, **ister işçi ister burjuva kökenli** bir sosyalist aydınlar **kadrosu** olmaksızın düşünülemez. İşçi sınıfı hareketinin gelişmesi ve başarısı, işçi yığınlarıyla organik bağları bulunan, işçi sınıfı ile ideolojik bir dayanışma içinde bulunan ve işçi sınıfı eylemine katılan bir öncü aydınlar kadrosunun varlığına bağlıdır. İşçi sınıfı örgütü, sınıf bilincine varmış işçilerle, sosyalist aydınların örgütüdür; sosyalist teoriyle eylemi birlikte yürüten örgüttür. Bu nitelikte olmayan bir örgüt, asla işçi sınıfının örgütü olamaz ve olamamıştır.

DEVRİMCİ TEORİK EĞİTİMİ NASIL YAPABİLİRİZ?

Bir bilim haline geldiğine göre, sosyalizmin bir bilim gibi ele alınması, yani öğrenilmesi gerekir.

ENGELS

Bilimsel sosyalizmin klâsiklerinin ancak bazıları türkçeye kazandırılmıştır. Ancak gerek türkçede mevcut klâsik kitaplar, gerekse yardımcı kitaplar, teorik bir eğitim programı yapılmasını mümkün kılacak seviyededir. Ne yazık ki, böyle bir eğitim programı bakımından son derece önemli bazı klâsikler türkçeye kazandırıldıkları halde, toplattırılmıştır. Bunlardan aşağıda sunacağımız programda yararlanmak mümkün olmamıştır.

Bilimsel sosyalizmin klâsiklerinin ve yardımcı kitapların türkçeye çevrilmesinin ve yayınlanmasının her ay artarak, zenginleşerek bu programı kısa zamanda eksik ve yetersiz hale getirmesi en yürekten dileğimizdir.

Şimdiye kadar yayınlanmış olan kitapların, içinde yaşadığımız düzenin gereği olarak ve bu düzenin verdiği imkânlara bağlı olarak, programsız ve düzensiz bir şekilde çıkmış olması, yani yayın hayatımızda görülen anarşi bize kaçınılmaz görünmektedir. Ama çevirilerin gerek dil ve gerekse anlam bakımından gösterdikleri yetersizlikleri amansız bir biçimde eleştirmek zorundayız. Çünkü temel metinlerde bilerek veya bilmeyerek yapılacak hatalar, zararlı olabilecek bo-

yutlara varabilir. Ancak bu çeviriler bakımından yapılabilecek bütün eleştiriler, şu kesin gerçeği asla değiştirmez: bu yayınlar sol hareketimize belki de en büyük, en olumlu katkıyı yapmıştır.

Aşağıda önereceğimiz okuma programının, sadece türkçede çevirileri bulunan klâsik ve yardımcı kitaplara göre hazırlandığını bir daha belirtelim. Çünkü başlı başına bu husus, programı bir hayli zayıf düşürmektedir. Yabancı dil bilenlerin bu konuda yararlanabilecekleri iyi rehberler mevcuttur. Örneğin, James Klugmann ve Jack Cohen'in ingilizce konuşanlar için hazırlamış oldukları rehber bunlardan biridir. Aşağıdaki programın hazırlanmasında bu rehberden sınırlı olarak (sadece türkçede mevcut klâsiklerin okunma sıraları bakımından) biz de yararlandık.

Bütün yetersizliklerine, eksikliklerine, hızla eskime ihtimaline ve bizim hazırlığımızda düşünülen bütün muhtemel hatâlara rağmen, böyle bir okuma programının bulunması, hiç bulunmamasından çok daha iyidir.

Programa geçmeden önce iki önemli noktaya daha değinelim.

Sosyalistler, sadece bilimsel sosyalizme ait kitapları değil, bilimin gelişmesine hizmet etmiş olan ve hizmet eden bütün kitapları okurlar, okumalıdırlar. Bunun için bir sosyalistin okumaları asla sadece bilimsel sosyalizme ait kitaplarla sınırlı değildir.

Türk sosyalistleri, bütün millî sınıf ve güçlerle birlikte emperyalizme ve feodalizme karşı, tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye için mücadeleyi, Türk toplumunun yapısını ve tarihini, özellikle birinci kurtuluş savaşının tarihini ve derslerini bilmeksizin zafere ulaştıramazlar. Bunun için toplumumuz ve tarihimizle ilgili kitapları da mutlaka okumak zorundayız. Bu kitaplarla ilgili bir okuma programı da, ileride AYDINLIK'ta tavsiye edilecektir.

TEMEL TEORİK EĞİTİM PROGRAMI

Karl Marx ve Friedrich Engels bilimsel sosyalizmin kurucularıdır. Onların fikirleri, başta Lenin, Stalin ve Mao Tse-tung gelmek üzere, dünyanın her yanındaki devrimci düşünürler tarafından geliştirilmiş ve zenginleştirilmiştir.

Marx ve Engels, toplumların sınıfsız ilkel komünist toplumdan, sınıflı toplumlara (köleci toplum, sonra feodal toplum, sonra kapitalist topluma) doğru nasıl ve neden geliştiğini, kapitalist toplumdan sosyalist topluma ve oradan tekrar sınıfsız, komünist topluma nasıl geçileceğini gösterdiler. Marx ve Engels, özellikle kapitalizmi ve kapitalist toplumu incelediler. Kapitalizmin doğuşunu; taşıdığı çelişmeleri; başlangıçta, feodalizmin toplumun gelişmesine koyduğu köstekleri temizlemede gösterdiği devrimci niteliğini; sonradan, toplumun gelişmesine engel, gerici niteliğe nasıl büründüğünü ve kapitalizm içindeki sınıf mücadelelerini izah ettiler. İşçi sınıfının kapitalizmde nasıl sömürüldüğünü; kapitalizmin buhranlarını; sosyalizmin kapitalizmin belirli bir aşamasında nasıl imkân dahiline girdiğini

ve sosyalizmin sadece işçi sınıfı ve müttefikleri tarafından kazanılabileceğini gösterdiler. Devletin ebedî bir şey olmadığını, sınıflı toplumlara özgü bir organizma olduğunu; sosyalizmde devletin azınlığının değil, toplumun büyük çoğunluğunun hizmetinde, bambaşka bir devlet olacağını ve sınıfsız topluma geçilene kadar yaşayacağını izah ettiler.

Lenin, Marx ve Engels'in teorisini bütün alanlarda geliştirdi. Kapitalizmin, serbest rekabet kapitalizminden, tekelci kapitalizme (emperyalist aşamaya) geçişini izah etti ve emperyalizmin sömürge halkları ve emperyalist ülkeler proletaryası üzerindeki etkilerini gösterdi. Millî kurtuluş mücadelelerinin aşamalarını; sosyalist devletle millî kurtuluş hareketleri arasındaki ittifakı açıkladı. Kapitalizmden sosyalizme geçiş meselelerini derinliğine tahlil etti.

Bilimsel sosyalizmin temelini, Marx, Engels ve Lenin'in düşünceleri meydana getirir.

Bilimsel sosyalizmin temel alanları nelerdir?

Lenin'in işaret ettiği gibi, «Marx, 19. yüzyılda insanlığın en ileri üç ülkesinde oluşmuş, üç belli başlı düşünce akımını sürdürmüş ve bütünleşmiştir: Klâsik Alman felsefesi, klâsik İngiliz ekonomi politiği ve Fransız ütopik sosyalizmi.» Bilimsel sosyalizm, bu üç akımın eleştirilmesi ve bir dünya görüşü içinde bütünlenmesidir. Bunun için, bilimsel sosyalizmin üç temel alanı: Bilimsel sosyalist felsefe, bilimsel sosyalist ekonomi politik ve sosyalizmdir. Biz, okuma programını bu üç temel alanı, **Felsefe, Ekonomi Politik, Sınıf Mücadeleleri ve Sosyalizm** başlıkları altında ayrı ayrı ele alacak şekilde düzenledik. Bir de, **Tarih** başlıklı dördüncü bir bölüm ekledik. Felsefe ve Ekonomi Politik bölümlerini Temel Okuma, Derinliğine Okuma ve Yardımcı Okuma kısımlarına böldük. Bütünlüğü bozan, ama zorunlu olan bu ayırmanın sakıncalarını gidermek için, programı uygulayacakların öncelikle Giriş kitaplarını ve Felsefe ve Ekonomi Politik bölümlerinde Temel Okuma olarak verilen kitapları okumaları yerinde olacaktır.

I. BİLİMSEL SOSYALİZME GİRİŞ:

Bilimsel sosyalist teoriyi ayrıntılarıyla ve derinliğine incelemeye geçmeden önce, bilimsel sosyalist dünya görüşü hakkında genel bir bilgi edinilmesini sağlayacak kitapların okunması yararlı olur. Giriş için, sırasıyla aşağıdaki kitaplar okunmalıdır.

1) SOSYALİZMİN ALFABESİ — Leo Huberman.

2) MARKSİZMİN TEMEL KİTABI — Emile Burns.

3) KARL MARX, HAYATI ve ESERLERİ (2 kitap) — Henri Lefebvre.

4) ÜTOPİK ve BİLİMSEL SOSYALİZM — F. Engels: Bilimsel sosyalizmin ana klâsiklerinden biri olan bu kitap, Engels'in **Anti-Dühring** adlı eserinin üç bölümünden meydana gelmiştir. Ütopik sosyalizmden, bilimsel sosyalizme geçişi

ele alır. Türkçe'de, **Anti-Dühring**'den ayrı olarak, Sosyal Yayınların, **Sosyalist Düşüncenin Gelişmesi** adıyla yayınladığı Engels derlemesinin 56 ilâ 99. sayfaları arasında bulunmaktadır.

II. FELSEFE :

A. Temel Okuma :

1) DİYALEKTİK ve TARİHÎ MATERYALİZM — J. V. Stalin: Marksist felsefe alanında hem bir klâsik hem de konuya giriş için okunacak en iyi kitaptır.

2) FELSEFENİN BAŞLANGIÇ İLKELERİ — G. Politzer: Paris İşçi Üniversitesinde verilen dersleri kapsamaktadır.

3) TEORİ ve PRATİK — Mao Tse-tung: Sol Yayınlarının Mao Tse-tung'un beş ünlü makalesini derleyen bu kitabındaki 1., 2. ve 5. makaleler (sırasıyla, «Pratik Üzerine», «Çelişme Üzerine» ve «İdealist Tarih Anlayışının İflâsı») marksist felsefenin özünü verir.

4) SOSYALİSTLER İÇİN FELSEFE — Maurice Cornforth: Ünlü İngiliz marksisti Cornforth, bu küçük kitapçıkta, idealizmin ve materyalizmin esaslarını ortaya koymakta ve sosyalizm için mücadelede felsefenin rolü üzerinde durmaktadır.

5) L. FEUERBACH ve KLÂSİK ALMAN FELSEFESİNİN SONU — F. Engels: Engels'in bu kitabı materyalizmle idealizmi tanımlar ve bu iki karşıt felsefe arasındaki çatışmayı tahlil eder. Bu eserin türkçede biri nisbeten eski (1962), biri yeni (1968) iki baskısı bulunmaktadır. Eski çeviri Sosyal Yayınların aynı adı taşıyan kitabıdır. Yeni Çeviri, Sol Yayınların **Felsefe İncelemeleri** adını taşıyan ve Marx ve Engels'in felsefe üzerine yazılarını kapsayan kitabının başında yer almaktadır.

B. Derinliğine Okuma :

Felsefe alanında derinliğine çalışmak için tavsiye edilen aşağıdaki listede öncelikle klâsiklerin okunması öğütlenmiştir. Çünkü, temel okuma olarak verilen kitaplar tam olarak kavranıldığı takdirde, bu klâsiklerin anlaşılması için gerekli temel bilgi edinilmiş olacaktır.

6) ALMAN İDEOLOJİSİ (I. Bölüm) — K. Marx - F. Engels.

7) AİLENİN, ÖZEL MÜLKİYETİN ve DEVLETİN KÖKENİ — F. Engels: Engels bu kitabında, tarihî materyalizm teorisini ilkel topluma uygulamakta ve sınıflı toplumun doğuşuyla devletin ortaya çıkışı konusunu aydınlatmaktadır.

8) ANTİ-DÜHRİNG (I. Bölüm) — F. Engels: Dühring adlı bir Almanın marksizme yaptığı saldırılara cevap olarak yazılan bu kitap, bilimsel sosyalizmin üç temel alanını da ele alır. Kitabın birinci bölümü, marksist felsefe üzerinedir.

9) FELSEFE İNCELEMELERİ — K. Marx - F. Engels : Sol Yayınları tarafından yayınlanmış bu kitapta, Engels'in «L. Feuerbach ve Klâsik Alman Felsefesinin Sonu» adlı klâsiği yanısıra, Marx ve Engels'in felsefe üzerine diğer bazı önemli yazıları yer almaktadır.

10) MATERYALİZM ve AMPİRİOKRİTİSİZM — V. I. Lenin : Lenin bu kitabını, 1905 devriminin yenilgiye uğramasından sonra marksist felsefeye yapılan revizyonist saldırılara karşı yazmıştır. Diyalektik ve tarihî materyalizmin temel fikirlerini ihtiva eden bu kitap, dikkatli bir okumayı gerektirir. Özellikle 6. bölümü, mutlaka okunmalıdır. (Kitabın bu bölümünün türkçe çevirisi henüz çıkmamıştır.)

11) MARKSİZM ve DİL — J. V. Stalin.

12) MARKSİST FELSEFENİN TEMEL MESELELERİ — Plehanov : Marksizmin Rusya'da yerleşmesinde önemli rol oynayanlardan biri olan Plehanov, marksist düşünce alanında önemli eserler bırakmıştır. Bu kitap, tarihî materyalizmin sistematik bir izahını içermektedir.

13) DİN ÜZERİNE — Karl Marx : Bu kitapçık, Marx'ın din üzerine yazılarının birkaçını içermektedir.

14) YAHUDİ MESELESİ — Karl Marx.

C. Yardımcı Okuma :

— DİYALEKTİK MATERYALİZM — Kuusinen.

— TARİHÎ MATERYALİZM — Kuusinen.

— İLKEL TOPLUM, KÖLECİ TOPLUM, FEODAL TOPLUM — Zubritski ve diğerleri.

— SOSYALİZMİN IŞIĞINDA BİLİM ve DİN — Cachin.

— FELSEFE VE SİYASET — Lucien Seve.

— MARX VE BİLİM — J. D. Bernal.

— SOSYALİZM VE BİREY — John Lewis.

— İLKÇAĞ MATERYALİZMİ — G. Cogniot.

— SANATIN GEREKLİLİĞİ — Ernst Fischer.

III. EKONOMİ POLİTİK :

A. Temel Okuma :

1) ÜCRET, FİYAT ve KÂR — Karl Marx.

2) ÜCRETLİ EMEK ve SERMAYE — Karl Marx : Marx'ın bu iki kitabı ve Engels'in ikincisine yazmış olduğu önsöz, artı - değer teorisinin esasını verir.

3) EMPERYALİZM — V. I. Lenin: Marksist ekonomi politiğin bu temel klâsiği, tekelci kapitalizmin iktisadî ve siyasî özelliklerinin tahlilini kapsar.

4) KAPİTALİST EKONOMİNİN TENKİDİ — Jean Baby: Bu son derece yararlı yardımcı kitapta, marksist ekonomi politiğin esasları yer alır. Mutlaka okunmalıdır.

5) EKONOMİ POLİTİK — P. Nikitin.
6) KAPİTALİZM, DÜN BUGÜN — Maurice Dobb.

B. Derinliğine Okuma:

7) KAPİTALİZM-ÖNCESİ EKONOMİ ŞEKİLLERİ — Karl Marx: Bu kitapta ilkel komünist toplumdan sınıflı topluma geçiş ve toplumların kapitalizme doğru ilerleyişi ele alınmaktadır. Eric Hobsbawm'ın yazdığı bir önsözü kapsamaktadır.

8) ANTİ-DÜHRİNG (II. Bölüm) — F. Engels: **Anti-Dühring**'in II. bölümü, marksist ekonomi politiğin metodunu, marksist değer ve artı-değer teorisini açıklar.

9) KAPİTAL (I. Cilt) — Karl Marx: **Komünist Manifesto** ile birlikte bilimsel sosyalizmin iki temel kitabından biri olan **Kapital**, teorik eğitimin her hangi bir safhasında mutlaka okunması gereken, marksist ekonomi politik ve felsefenin en zengin kaynağıdır. Türkçede **Kapital**'in sadece I. cildi mevcuttur. Ancak, II. ve III. ciltlerin çok teknik konuları kapsaması, zaten bu ciltlerin ele alınışını daha sonraki bir safhaya bırakmaktadır.

Kapital'i okumanın çeşitli yolları vardır. Bunların biri, hiç şüphesiz, her üç cildi de ardı ardına okumaktır. Ancak, marksologlar **Kapital**'in okunmasını ve kavranılmasını kolaylaştıran başka yollar öğütlüyorlar.

Öğütlenen bu yollardan biri, Kapital'in birinci cildinin öncelikle şu bölümlerinin okunması:

VIII.	Bölüm — İş Günü	2. Kitap, s. 145-256.
XI.	Bölüm — Kooperasyon	3. Kitap, s. 99-305.
XII.	Bölüm — İş Bölümü ve Manüfaktür	3. Kitap, s. 47- 98.
XIII.	Bölüm — Makinalar ve Büyük Endüstri	3. Kitap, s. 23- 46.
XXIV.	Bölüm — İlk Birikim	5. Kitap, s. 153-228.

Öğütlenen diğer bir yol da, birinci cildin öncelikle şu bölümlerinin okunmasını öngörmektedir:

— Meta Üretimi	1. Kitap, s. 23- 94.
— Artı-değer	2. Kitap, s. 11-143.
— Üretkenlik	3. Kitap, s. 9- 98.
— Makinalaşma ve Ücretler	3. Kitap, s. 101-135.
	4. Kitap, s. 9- 93.
— Birikim ve İşçi Kitlesi	4. Kitap, s. 107-186.
	5. Kitap, s. 9- 66 ve 155-244.

(Yukarıda verilen bütün sayfa numaraları, Sol Yayınları tarafından yayınlanan Mehmet Selik çevirisine aittir.)

10) FELSEFENİN SEFALETİ — Karl Marx.

11) SÖMÜRGECİLİK ÜZERİNE — Karl Marx: Bu küçük kitapçık, Marx'ın sömürgecilik üzerine yazılarının birkaçını ihtiva etmektedir.

12) TÜRKİYE ÜZERİNE — Karl Marx: Gerçek Yayınevi'nin bu adla yayınlamış olduğu kitap, Marx'ın New York Tribune adlı gazeteye yazdığı «Şark Meselesi» ile ilgili yazılarını kapsamaktadır.

13) SOSYALİST EKONOMİNİN MESELELERİ — J. V. Stalin.

C. Yardımcı Okuma:

— EKONOMİ POLİTİK (1. Kitap - Genel İlkeler) — O. Lange.

— SOSYALİZMİN EKONOMİ TEORİSİ — O. Lange.

— KAPİTALİST SÖMÜRME — A. Barjonet.

— DÜNYA KAPİTALİZMİNİN BUGÜNKÜ BUHRANI — Arzumanyan.

IV. SINIF MÜCADELELERİ ve SOSYALİZM:

Bilimsel sosyalizmin bu üçüncü temel alanı ile ilgili okumaları, sınıf mücadelesinin tarihî akışı içinde işçi sınıfı hareketinin geçirdiği çeşitli dönemleri yansıtan eserler olarak sıralıyacağız.

Burjuva Demokratik Devrimi Üzerine:

— ALMANYA'DA KÖYLÜ SAVAŞI — F. Engels.

— FRANSA'DA SINIF MÜCADELELERİ (1848-1850) — Karl Marx.

— LOUİS BONAPARTE'IN HÜKÜMET DARBESİ — Karl Marx.

Rusya'da Burjuva Demokratik Devrim Dönemi:

— İKİ TAKTİK — V. I. Lenin.

— NE YAPMALI — V. I. Lenin.

Millî Mesele Üzerine:

— MARKSİZM ve MİLLÎ MESELE — J. V. Stalin.

— ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYİN HAKKI — V. I. Lenin.

Millî Demokratik Devrim Üzerine:

— TEORİ ve PRATİK «Çin Toplumundaki Sınıfların Tahlili» — Mao Tse-tung.

— EMPERYALİZMLE MÜCADELE — Mao Tse-tung.

— MİLLÎ KURTULUŞ SAVAŞIMIZ — Ho Şi Minh.

— HALK SAVAŞI, HALK ORDUSU — Vo Nguyen Giap.

— YAŞASIN HALK SAVAŞININ ZAFERİ — Lin Piao.

— YA VATAN, YA ÖLÜM — Fidel Castro.

Sosyalist Toplumdaki Çelişmeler Üzerine:

— TEORİ ve PRATİK «Halk Arasındaki Çelişmelerin Doğru Olarak Ele Alınması» — Mao Tse-tung.

İdeolojik Mücadele:

— KÜLTÜR, SANAT ve EDEBİYAT — Mao Tse-tung.

— SANAT VE EDEBİYAT — V. I. Lenin.

V. TARİH:

1) SOSYALİZMİN VE SOSYAL MÜCADELELERİN TARİHİ — Max Beer.
2) 1917 RUS DEVRİMİ — X. Coquin.
3) SOVYETLER BİRLİĞİNDE SOSYALİZMİN KURULUŞU — Fadeyev ve diğerleri.
4) 1917'DEN BU YANA SOVYET EKONOMİSİNİN GELİŞİMİ — M. Dobb.
5) ÇİN'DE SOSYALİZMİN KURULUŞU — C. Bettelheim - J. Charriere.
6) KÜBA İKTİSADININ PLANLAŞTIRILMASI — C. Bettelheim.
7) ÇİN-RUS ÇATIŞMASININ İÇ YÜZÜ — Jean Baby.
8) PEKİN MOSKOVA ÇATIŞMASI.

Kavramlar için genel rehber: **Sosyalizm Sözlüğü** — Erdoğan Başar.

Yukarıda çizmiş olduğumuz programın kapsadığı tüm kitapların okunması ile ancak bilimsel sosyalist teorinin tam bir kavranışına ulaşmak mümkün olabilir. Ancak, bilimsel sosyalizmi ve meselelerini genel olarak tanımak için yararlı olacak, on kitaplık bir liste tavsiye edilebilir. Bir daha belirtelim ki, bu on kitabın okunması ile yetinmek asla yeterli değildir. Sosyalist **okuyan ve daima okuyan** kişidir. Ne Türkiye'de ne de dünyanın her hangi bir yerinde **okumayan kişi kendisine sosyalist diyemez.**

ON KİTAPLIK LİSTE:

1) DİYALEKTİK ve TARİHÎ MATERYALİZM — J. V. Stalin.
2) ÜCRET, FİYAT ve KÂR — Karl Marx.

3) ÜTOPİK ve BİLİMSEL SOSYALİZM — F. Engels.

4) EMPERYALİZM — V. I. Lenin.

5) KAPİTALİST EKONOMİNİN TENKİDİ — J. Baby.

6) İKİ TAKTİK — V. I .Lenin.

7) NE YAPMALI — V. I. Lenin.

8) TEORİ ve PRATİK — Mao Tse - tung.

9) YAŞASIN HALK SAVAŞININ ZAFERİ — Lin Piao.

10) ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYİN HAKKI — V. I. Lenin.

BİBLİYOGRAFYA :

F. ENGELS, **L. Feuerbach ve Klâsik Alman Felsefesinin Sonu,** Çev.: N. Burhan, İstanbul, Sosyal Yayınları, 1962.

J. BABY, **Kapitalist Ekonominin Tenkidi,** Çev.: Adil Onural, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1963.

F. ENGELS, **Sosyalist Düşüncenin Gelişmesi,** Çev.: S. Hilâv, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1964.

PLEHANOV, **Marksist Felsefenin Temel Meseleleri,** Çev.: S. Hilâv, **et.al.,** İstanbul, Sosyal Yayınları, 1964.

M. CORNFORTH, **Sosyalistler İçin Felsefe,** Çev.: E. Başar - S. H. Çelenk, Ankara, Sol Yayınları, 1965.

KUUSİNEN, **Diyalektik Materyalizm,** Çev.: K. Sahir Sel, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1965.

KUUSİNEN, **Tarihî Materyalizm,** Çev.: K. Sahir Sel, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1965.

CACHIN, **Sosyalizmin Işığında Bilim ve Din,** Çev.: Asım Bezirci, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1965.

J. D. BERNAL, **Marks ve Bilim,** Çev.: Osman Arman, Ankara, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 1965.

KARL MARX, **Ücret, Fiyat ve Kâr,** Çev.: E. Başar, Ankara, Sol Yayınları, 1965.

V. I. LENİN, **Emperyalizm,** Çev.: E. Başar, Ankara, Sol Yayınları, 1965.

M. DOBB, **Kapitalizm, Dün Bugün,** Çev.: Mehmet Selik, Ankara, Sosyal Adalet Yayınları, 1965.

O. LANGE, **Ekonomi Politik,** Çev.: M. Şeref, İstanbul, Ataç Yayınevi, 1965.

E. BAŞAR, **Sosyalizm Sözlüğü,** Ankara, Toplum Yayınevi, 1965.

C. BETTELHEİM, **Küba İktisadının Planlaştırılması,** Çev.: Şerif Hulûsi, İstanbul, Ataç Yayınevi, 1965.

M. BEER, **Sosyalizmin ve Sosyal Mücadelelerin Tarihi,** Çev.: Galip Üstün, **et.al.,** İstanbul, 1965.

L. HUBERMAN, **Sosyalizmin Alfabesi,** Çev.: Mehmet Selik, Ankara, Sol Yayınları, 1966.

G. POLİTZER, **Felsefenin Başlangıç İlkeleri,** Çev.: Cem Eroğul, Ankara, Sol Yayınları, 1966.

MAO TSE - TUNG, **Teori ve Pratik,** Çev.: N. Solukçu, Ankara, Sol Yayınları, 1966.

F. ENGELS, **Anti - Dühring (2. Kitap),** Çev.: M. Reşat Baraner, Ankara, Sol Yayınları, 1966 - 1967.

KARL MARX, **Din Üzerine,** Çev.: Murat Belge, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1966.

J. LEWIS, **Sosyalizm ve Birey,** Çev.: S. Y. Cerit, Ankara, Sol Yayınları, 1966.

KARL MARX, **Ücretli Emek ve Sermaye,** Çev.: Orhan Suda, Ankara, Sol Yayınları, 1966.

KARL MARX, **Kapital** (I. Cilt), (5 Kitap), Çev.: Mehmet Selik, Ankara, Sol Yayınları, 1966 - 1967.

KARL MARX, **Felsefenin Sefaleti,** Çev.: E. Başar, Ankara, Sol Yayınları, 1966.

KARL MARX, **Sömürgecilik Üzerine,** Çev.: S. Hilâv, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1966.

ARZUMANYAN, **Dünya Kapitalizminin Bugünkü Buhranı,** Çev.: Orhan Suda, Ankara, Sol Yayınları, 1966.

C. BETTELHEIM - J. CHARRIERE, **Çin'de Sosyalizmin Kuruluşu,** Çev.: Kenan Somer, İstanbul, İzlem Yayınevi, 1966.

MAO TSE - TUNG, **Kültür, Sanat ve Edebiyat,** Çev.: Şerif Hulûsi, İstanbul, Ataç Yayınevi, 1966.

X. COQUIN, **1917 Rus Devrimi,** Çev.: Atilla Tokatlı, İstanbul, İzlem Yayınevi, 1966.

FADEYEV et. al., **Sovyetler Birliğinde Sosyalizmin Kuruluşu,** Çev.: Şerif Hulûsi, İstanbul, Payel Yayınevi, 1966.

KARL MARX, **Türkiye Üzerine,** Çev.: S. Hilâv - A. Tokatlı, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1966.

J. V. STALİN, **Diyalektik ve Tarihî Materyalizm,** Çev.: Zeynep Seyhan, Ankara, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 1967.

F. ENGELS, **Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni,** Çev.: Kenan Somer, Ankara, Sol Yayınları, 1967.

J. V. STALİN, **Marksizm ve Dil,** Çev.: Adil Onural, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1967.

KARL MARX, **Kapitalizm - öncesi Ekonomi Şekilleri,** Çev.: Mihri Belli, Ankara, Sol Yayınları, 1967.

J. V. STALİN, **Sosyalist Ekonominin Meseleleri,** Çev.: M. Kabagil, Ankara, Sol Yayınları, 1967.

O. LANGE, **Sosyalizmin Ekonomi Teorisi,** Çev.: İ. Oğuzhan, İstanbul, Ataç Yayınevi, 1967.

A. BARJONET, **Ekonomi Politik,** Çev.: Başar, Ankara, Anadolu Yayınları, 1967.

F. ENGELS, **Almanya'da Köylü Savaşı,** Çev.: Şerif Hulûsi, İstanbul, Payel Yayınları, 1967.

KARL MARX, **Fransa'da Sınıf Mücadeleleri** (1848 - 1850), Çev.: M. E., Ankara, Sol Yayınları, 1967.

KARL MARX, **Louis Bonaparte'ın Hükümet Darbesi,** Çev.: Ahmet Acar, İstanbul, İzlem Yayınevi, 1967.

V. I. LENİN, **İki Taktik,** Çev.: M. E., Ankara, Sol Yayınları, 1967.

J. V. STALİN, **Marksizm ve Millî Mesele,** Çev.: M. Kabagil, Ankara, Sol Yayınları, 1967.

MAO TSE - TUNG, **Emperyalizmle Mücadele,** Çev.: Güneş Tözeren, Ankara, Sol Yayınları, 1967.

J. BABY, **Çin - Rus Çatışmasının İç Yüzü,** Çev.: Orhan Eti, İstanbul, Gün Yayınları, 1967.

Pekin Moskova Çatışması, Hazırlayan : Süleyman Ege, Ankara, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 1967.

E. BURNS, **Marksizmin Temel Kitabı,** Çev.: S. Ekmekçi, İstanbul, Ant Yayınları, 1968.

H. LEFEBVRE, **Karl Marx, Hayatı ve Eserleri** (2 Kitap), Çev.: M. Reşat Baraner, Ankara, Anadolu Yayınları, 1968.

K. MARX, - F. ENGELS, **Alman İdeolojisi** (1. Kitap), Çev.: S. Hilâv, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1968.

K. MARX - F. ENGELS, **Felsefe İncelemeleri,** Çev.: Cem Eroğul, Ankara, Sol Yayınları, 1968.

V. I. LENİN, **Materyalizm ve Ampiriokritisizm** (1. Kitap), Çev.: K. Sahir Sel, İstanbul, Sosyal Yayınları, 1968.

KARL MARX, **Yahudi Meselesi,** Çev.: Niyazi Berkes, Ankara, Sol Yayınları, 1968.

L. SEVE, **Felsefe ve Siyaset,** Çev.: Müntakim Öçmen, Ankara, Anadolu Yayınları, 1968.

E. FISCHER, **Sanatın Gerekliliği,** Çev.: Cevat Çapan, İstanbul, De Yayınevi, 1968.

G. COGNIOT, **İlkçağ Materyalizmi,** Çev.: Sevim Belli, Ankara, Anadolu Yayınları, 1968.

P. NİKİTİN, **Ekonomi Politik,** Çev.: Hamdi Konur, Ankara, Sol Yayınları, 1968.

M. DOBB, **1917'den Bu Yana Sovyet Ekonomisinin Gelişimi,** Çev.: Metin Aktan, İstanbul, Özdemir Basımevi, 1968.

V. I. LENİN, **Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı,** Çev.: M. Ardos, Ankara, Sol Yayınları, 1968.

HO Şİ MİNH, **Millî Kurtuluş Savaşımız,** Çev.: Murat Devrim, Ankara, Toplum Yayınevi, 1968.

VO NGUYEN GİAP, **Halk Savaşı, Halk Ordusu,** Çev.: M. Ardos, Ankara, Sol Yayınları, 1968.

LİN PİAO, **Yaşasın Halk Savaşının Zaferi,** Çev.: Süleyman Ege, Ankara, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 1968.

FIDEL CASTRO, **Ya Vatan, Ya Ölüm,** Çev.: Ahmet Angın, İstanbul, Habora Yayınevi, 1968.

V. I. LENİN, **Sanat ve Edebiyat,** Çev.: Şerif Hulûsi, İstanbul, Payel Yayınevi, 1968.

Y. ZUBRİTSKİ, et. al., **İlkel Toplum, Köleci Toplum, Feodal Toplum,** Çev.: Sevim Belli, Ankara, Sol Yayınları, 1968.

V. I. LENİN, **Ne Yapmalı,** Çev.: M. Kabagil, Ankara, Sol Yayınları, 1968.

mustafa suphi

türklüğün istikametleri

1921 yılı Ocak ayının 28. gününü 29'una bağlayan gece, Karadeniz'de Sürmene açıklarında, gerici yobazlar tarafından, 14 arkadaşıyla birlikte vahşice öldürülen Mustafa Suphi, inançları uğrunda canını veren ilk Türk solcusu olmuştur.

Mustafa Suphi, Birinci Dünya Savaşından önce iyi bir Türk milliyetçisi olmasının yanısıra demokratik düşünceleri de savunduğu için, İttihat ve Terakki istibdadı onu Sinop'a sürmüştü. Suphi'nin bu dönemde henüz sosyalist olmadığı bellidir. Onun solculuğu, bir kaç arkadaşıyla birlikte Sinop'tan kaçarak siyasî mülteci olarak sığındığı Çarlık, Rusya'sındaki savaş yıllarında başlamıştı. Rusya'da Sosyalist Devrim yapıldıktan sonra, oradaki Türkler arasında geniş çapta solcu eyleme girişen Mustafa Suphi, Anadolu Millî Mücadelesine yardım etmeye çalışmış, bu sırada Türkiye'ye çağrılınca hemen gelmekten kaçınmamış, fakat burada aşağılık bir takım oyunlara kurban edilmiştir. Suphi, öldürüldüğünde 38 yaşındaydı. (1)

(1) Bu konuda daha geniş bilgi için bak. Mete Tunçay, **Türkiye'de Sol Akımlar: 1908-1925** (Ankara: Başnur M., 1967), 2'nci bas., Bilgi Yayınevi, Özel Dizi: 2, s. 100-23.

Mustafa Suphi 1914 yılında henüz Sinop'ta sürgünken, İstanbul'da bir Ulusal Yıllık yayımlanmıştı. Bu Yıllıkta, zamanın belli başlı Türk edebiyatçı ve düşünürleri arasında Mustafa Suphi'ye de yer verilmişti. (**Nevsâl-i Millî**, Dersaadet - 1330, s. 192-210: Suphi'nin bir fotoğrafı, kendi el yazısıyla bir cümle, hakkında bir tanıtma yazısı ve «Türklüğün İstikametleri» başlıklı makalesi.) Bu kaynakta çıkan yazıları aynen yeni harflere çevirmekle, hem o devirdeki ilerici bir Osmanlı aydınının geleceği nasıl gördüğü hakkında bir fikir edinilebileceğini, hem de Türk Solunun tarihinde önemli bir yeri olan Mustafa Suphi'nin daha sosyalist olmadığı günlerde ne kadar açık kafalı bir düşünür olduğunun anlaşılabileceğini umuyoruz.

Son yıllarda, bir takım sağcılar Mustafa Suphi'nin Arnavut asıllı olduğunu söyleyerek onu güya küçük düşürmeye çalışmaktadırlar. Bu iddia doğru olsaydı bile, ırkçılığa hiç değer vermeyen ve yalnızca Müslüman olmaya bakan Osmanlı anlayışı açısından da, sosyalist enternasyonalizm bakımından da her hangi bir önem taşımayacağı şüphesizdir; ama kaldı ki, uydurmadır. İlk olarak, Reha Oğuz Türkkan 1943 yılında yayımlanan **Kızıl Faaliyet** adlı kitabında (s. 2) Suphi'nin Arnavut olduğunu iddia etmiş; kaynak olarak da, I. Raguza'nın **Staline** (Paris: 1938) adlı kitabında Zinoviev'in Stalin'e böyle dediğinin yazılı olduğunu belirtmiştir. Oysa, Raguza'nın kitabında hiç böyle bir söz yoktur. Bak. George S. Harris, **The Origins of Communism in Turkey** (Stanford: Stanford Univ., 1967), Hoover Institution Publications, s. 164/n. 1 (Bl. III).

Reha Oğuz'dan başka sağcılar ise, Suphi'nin Arnavut olduğunu belgelemek için böyle sahte bir kaynak bile gösterememişlerdir.

MUSTAFA SUPHİ BEY

M. S. bey 1299'da Giresun'da tevellüt etmiştir. Pederleri Konya Vali-i sâbıkı Ali Rıza beyefendidir. Valideleri Samsun eşrafından belediye reisi Halil Hilmi efendinin kerimesi Memnune hanımdır. Ailece asıl memleketleri Samsun'dur.

Tahsil-i iptidaisi Kudüs ve Şam-ı Şerifde, tahsil-i idadisi Erzurum'da, tahsil-i âlisi Mekteb-i Hukuk-u Şahane ve Paris Ulûm-u Siyasiye mektebindedir. Avrupa'ya devr-i sâbıkta azimet ve inkılâptan birçok sene sonra avdet eylemiştir. Ulûm-u siyasiyeden şahadetname ahz için tertibi meşrut (tez) olarak, «Memalik-i Osmaniye'de İtibar-ı Ziraî Teşkilâtının Hâl ve İstikbali» mevzuunu tetkik ve telif ederek tezi jüri heyetince mazhar-ı kabul olmuştur. Mezkûr tez bin dokuz yüz on bir senesinde Fransa'nın Cenup İtibar-ı Ziraî Kongresince nazar-ı mütalâaya alınmış ve muahhiren Roma Beynelmilel Ziraat Enstitüsü celsesinde kıraat ve ri-

sale-i mevkuteye derc edilmek suretiyle mazhar-ı takdir ve mükâfat olmuştur. (²)

M. S. bey Avrupa'daki seyahatleri esnasında Tanin **gazetesinin muhabirliğini ifa ettiği gibi, Dersaadete avdetinden sonra da** Tanin, Servet-i Fünun ve Hak **gazetelerine muavenet-i tahririyede bulunmuştur. Son seneler zarfında ise Ticaret Mekteb-i Âlisinde Malûmat-ı Hukukiye, Darülmuallimin-i Âli ve Mekteb-i Sultanî İktisat muallimliklerinde bulunmuştur. «İlm-i İçtimaî Nedir?» ve «Vazife-i Temdin» namlarıyla bir tercüme ve bir telif iki eseri intişar etmiştir. Bin üç yüz yirmi sekiz senesi zarfında Türklerin inkişâfat-ı milliyeye hizmet etmek emeliyle, bazı mebusan, muallimin ve muharririnden ve zevat-ı malûme ile müştereken mevki-i neşre vaz' olunan «İfham» gazetesinin müdüriyetini deruhte eylemiştir. Mahmut Şevket Paşa merhumun vak'a-i katli üzerine mir-i mumaileyh, refiki Kütahya mebus-u sâbıkı Ferit (Tek) beyle ve sair kimselerle suret-i malûmede vezaif-i resmiye ve hususiyesinden tecrit ve Sinop'a teb'id olunmuştur.**

TÜRKLÜĞÜN İSTİKAMETLERİ

Türklükten Ne Anlıyoruz? Nereden Nereye Gidiyoruz?

Osmanlı tarihinin garip rüzgârlarıyla deprenerek, nihayet şu bir kaç sene içinde, ufuklarda, boralar, fırtınalarla uçan, savrulan sanki yerinden kopacak zannolunan bu yaprağında manzur «Türklük» şuurunun ehemmiyetini inkâr edecek kimse kaldı mı?

Türklük.. Türklük.. Fakat, bir Türk bundan ne anlıyor? Ruhunun derinliklerinde gizlenen bir his, bir benlik: Rum ve Acemden hariç, Osmanlılıktan başka,

---

(2) «L'Organisation du crédit agricole en Turque» başlığını taşıyan bu araştırma, Milletlerarası Tarım Enstitüsünün 1910'da Roma'da toplanan kongresine Osmanlı delegesi Dr. (Şehremini - Operatör) Cemil Bey tarafından tebliğ olarak sunulmuş ve Enstitünün yayın organında basılmıştır: **Bulletin du bureau des institutions economiques et sociales**, (Rome: 1910), c. 1, No: 2, s. 59 - 75.

Bu çalışmanın Türkçe bir özeti bir yıl kadar önce, **Türk Solu**'nda yayımlanmıştır: «Türkiye'de Tarım Kredisinin Düzenlenmesi», sayı 3 (1 Aralık 1967), s. 4 - 5. Yalnız, Fransızca bültende yapılan bazı sunma yanlışları, bu yazıda da aynen tekrarlanmıştır: Suphi Hukuk Doktoru değil, İstanbul Hukuk Mektebi mezunudur —«S.B.F. eski öğrencilerinden» oluşu, Paris L'Ecole libre des Sciences politiques'i bitirmiş olmasındandır— Mehmet küçük adına da başka hiç bir yerde rastlanmamıştır.

müslümanlıktan evvel bir benlik; öyle bir benlik ki, onu, dünyaya düştüğü andan itibaren döktüğü kanların iziyle.. İlk kan damlasına, ilk gün gördüğü toprağa, ilk türkü söylediği ocağa kadar, sürükleyip götürüyor...

Ancak, Türklük, Türk olmayana düşmanlık, Osmanlılığa yabancılık, Müslümanlığa uzaklık mı? Yoksa, Türklük (Turan) mı?.. Yanlış telâkkilere imkân vermemek için, derhal söylemeli ki, Türklüğün istikbâli : müteaddi değil lâzım, menfi değil müsbet çarelerle ve azamî değil asgarî muhitlerde çalışmakla hazırlanabilecektir.

Bugün Türklük, maateessüf, Yahudilikten sonra en ziyade izmihlâle uğramış bir millettir. Türkler, Yahudiler gibi değil, hattâ birlik yaşıyan birçok kavimler gibi de değil, Asya'da câbecâ... hem kesafet ve azametle mevcuttur. Fakat, denebilir ki, bunların Türklükleri ırkîdir, millî değil; sözleri, sanki, başka başka dilden, dilekleri başka başka yürekten, hele sancakları türlü örnektendir. Ya, Osmanlılıkta Türklük o azametli fütuhat içinde ne elim bozgunlara uğramıştır?... O halde ki, Türklük şimdiki Osmanlı muhitinde mâna-ı tammıyla müteşahhas değildir.

Onun için, bugünkü Türklük : Türkün şahsiyet-i cibilliyesini hissetmesiyle başlayarak, faaliyet-i hayatiye ve muhitiyesini o his-i mübeccel ile alâkadar bir mahiyete ifrağa çalışmasıdır ki, bu hal, Türk milliyetinin yeni bir devr-i inkişafa girmesi demektir.

Binaenaleyh : hissiyat ve edebiyat ile, sadece ruhî ve hayalî değil, (bir milletin teşkili) gibi, hayatın her türlü levazımıyla alâkadar, maddî ve hakiki bir iş karşısında bulunuyoruz. Fakat, bu işte tutacağımız yol... nereden gelip nereye gidiyoruz? Değil böyle mühim ve mûdil mesail-i hayatiye ve içtimaiyede, hattâ en âdi işlerde, istikaametleri tayin olunmadan vücuda gelmiş bir eser gösterebilir misiniz? Araba tekerleği yapmakla geçinen bir demircinin bile bir an için, dairenin merkezini, kuturların tûl ve eb'adını nazardan kaçırdığını farzediniz, neticede, vücuda gelen tekerleklerin ihtimal-i ağlep kat'ı nakıs şeklinde olduklarını esef ve hayretle görecek ve bu tekerlekler üstünde arabanın ne baş döndürücü, ne yürek bulandırıcı dalgalarla ilerliyeceğini tasavvur edebileceksiniz...

O halde iyice düşünmeliyiz : Bir kere, suret-i umumiyede, her hangi bir işin istikametleri, o işe müteallik teferruatın, tabir-i ilmîsi ile, hâdisat-ı talîye ve fer'iyenin başlandığı (Hâdisat-ı âliye) de taayyün eder. Bir filosof, bir demirci kadar fikriyat ve ameliyatı böyle malûm ve muayyen istikametler hizasında muameleye mecburdur.

Nüfus - Vahdet - Servet

Pek âlâ! Bir milletin hayatındaki istikametleri gösteren hâdisat-ı âliye?... Bunları, yeni bir kâinata ağuş açan Türklerin bir an için gözden kaçırmamaları lâzım :

Bah!... Bari bilmediğimiz bir şey söyleyeydiniz. İktisadî, içtimaî ne kadar kitap, risale, makale, v.s., hepsinde, mesele geçmez ki bu üç maddeye temas etmesin. Zaten biz de başka bir şey iddia ediyor muyuz? Şu kadar ki, Türk dünyasın-

da en büyük varlık esaslarının aynı zamanda işaretlerinin, bu üç unsur olduğunu bilerek, ve fakat mesail-i câriyenin hâdlsat-ı ruz-u merrenin bu anasırdan herbiri ile cihet-i münasebetini de tayin edebilerek ona göre harekete kendimizi mecbur tutmalıyız. Türklük, Türklük.. diye dünyada vücudumuzun yegâne sebep ve hikmeti olan şu cedvel-i hayatîyi de, tıpkı Müslümanlık, tıpkı Osmanlılık ve nihayet tıpkı inkılâpçılık gibi cahil ve sun'î, aynı zamanda nümâyişkâr, aynı zamanda kindâr hisler ve fikirlerle körletmeyerek bütün milletdaşlarımızı bu hayat cedveli etrafında samimiyetle, muhabbetle, aşk ile toplamayı bilmeliyiz. Buna muvaffak olursak ne mutlu bize, ne mutlu milletimize..

En ebed nişan maabid-i aşkı ilim ve irfanın ikad ettiğini unutmayalım. En muzlim ve günâhkâr husumetleri cehaletin tesis ve bünyad ettiği gibi.

*
**

Maamafih, bir milletin varlığındaki bu anasırı esasiye ile teferruatını izaha, şu yazıları yazdığım zaman beni ihata etmekte olan şeriat ve vesaitin müsaadesi var mı? Esef ve elemle, hayır diyeceğim. Yalnız şu üç unsuru, temas ettikle mesail ile zümre, zümre tadat ve biraz izah edebilirsem, hâtıram ve bazı mazbutatım, bunu temin ederse kendimi yine bahtiyâr addeyleyeceğim.

Milletin Nüfusu :

Azlık - Çokluk, terbiye-i dinî, ahlâk-ı medenî, sefahat, emraz... feminizm :

Biliyorsunuz, nüfus, bizzat varlık, milletin varlığıdır. Maamafih nüfusun azlığı veya çokluğu, sureti mutlakada iyi veya fenadır diyebilir misiniz? Milletimizin efradı çalışkan ve müstahsil olduğu halde nüfusun çoğalması sefaletin artmasını intaç etmezse şükreylemelidir. Çalışkan bir millet için bile tezayüd-ü nüfusta bir mesele göze çarpar : «kuvva-i istihsaliyenin sâa-i istihsal ile tenasübü». Müstemlekeler olmasa Almanların asit karbonikten, İngilizlerin ise iplik yumaklarından inkıta-ı teneffüse uğramaları muhakkaktır. Demek nüfus-u beşerle, üstünde yaşadıkları toprakların mesaha-i sathiyesini ve her ferdin kıymet-i istihsaliyesi ile muhitin sâa-ı iktisadiyesini ölçmek, biçmek, lâzım. Fakat bunlar, uzun ve ince işler. Nüfusun azlığında, çokluğunda bizim için dikkat olunacak tecelliyat; Almanya - Fransa, Almanya - İngiltere arasındaki sonra, Islâv - Cermen âlemlerindeki nüfus muharebatı, iktisat kadar müdafaa-i milliye nokta-i nazarından şayan-ı tetkik ve imtihandır. Bu esraralût muharebata karşı Çin'in nüfusunu gösteren rakkam müthiş (450) milyon. Müthiş olduğu kadar mânidardır. Hele bunu müteakip, Çinliler gibi koca Rus kazaklarını da amâline râm eden Japon milletinin 45 milyon nüfustan ibaret olduğunu gördüğünüz zaman? Diğer taraftan, yine 45, 50 milyonluk İngilizler 210 milyonluk nüfusu ve dünyanın en büyük zenginliklerini haiz olan Hindistan'a nasıl hâkim oluyorlar?

Türklük şüphesiz, Asya-i süğrada, nüfusunun çoğalmasına muhtaçtır. Ancak kanı temiz, vücudu zinde, dimağı cevval efrad-ı nüfusa da ihtiyacı muhakkaktır. Şimdiki âtalet ve meskenette, nüfus-u millî beş misli de artsa, bu hâl sefaletimizin vâsî mikyasta intişarından başka neye yarar? Fakat, nedir, yalnız bizde değil, umum nüfus-u islâmiyedeki bu mezellet ve sefalet nedir? İslâmiyet mâni-i terakki ve felâh mı? Tarih-i medeniyet-i İslâmiye türlü nazarlarla tetkik olununca, biraz

düşünülünce, bizi mahkûm ve müzmahil eden İslâmiyet mi, İslâmiyetteki cehaletimiz mi, bi-hakkel insaf takdir edilebilir. Her ne hal ise meseleyi sadedimize irca edelim. İstikrar-ı nüfusta : Din ve ahlâk daima hâkimdir. Onun için, Türklerin de sair akvam-ı İslâmiye kadar (irşadat-ı hakikiye-i Ahmediye) ye isâli, fî yevm-i hazâ, heyet-i içtimaiyelerindeki atalet ve meskenete hükümran mevrusat ve mevzuat-ı fikriyenin kökünden temizleyerek bir (terbiye-i dinî) ve (ahlâk-ı medenî) nin tesisi mâ'nâ-ı tam ve müfidi ile terakki-yi nüfusta üssül'esastır.

Bütün âlemde, nüfus-ı beşer mütezait ise de son senelerde nisbet-i tezayüd azalmakta ve mâna-ı nisbîde bu tenakus nazar-ı dikkatten kaçmıyacak esbab-ı mühimmeye atf ve isnad edilmektedir. Bir kere, terakkiyat-ı medenîyenin tesiri; müterakki milletler ırkiyet itibarıyla zayıflıyorlar. «Pek incelmiş ırklar sunî çiçekler gibi hâsse-i tevlidi kaybediyorlar. «Pek incelmiş ırklar sunî çiçekler gibi hâsse-i tevlidi kaybediyorlar.» Filvakî, sefahat, emraz, akamet, hizmet-i askeriye, tehir-i izdivaç, şerait-i sây-ü-âmel, esbab-ı taayyüş, hep terakkiyat-ı medeniye ile alâkadar ve zaaf-ı ırkî mucib-i mesail-i mühimmedendir. Maamafih, aile teşkilâtında hiss-i şefkat ve faziletin ya gayr-ı müesses yahut mühmel olması, çocuk muhabbetinin zeval ve netice itibarıyla yeni nesillerin ziyaını icap ediyor. Bu mesele ile feminizm bizde de şayan-ı dikkat manzaralar arzediyor. Esasen gayr-i müdrik ve sırf âlamat feminizmin kadınlar kadar çocukların mevkiini ihlâl edeceği bedihidir. Müzebzip, müfrit fikirler kocalara karşı bir nevi tahakküm hissi vererek kadınlarda çocuk korkusu uyandırır ve bu hâl tenasüle mâni olur. Ulûm-ı içtimaiye mütehassıslarından birinin pek güzel söylediği gibi, «Kadınlar analık meşagilinden kurtulmak davasına düşüp de çocukların şerait-i terbiyesi taayyün edemeyen devirlerde ya tevellüdatın tenakusu veyahut mütellidatın ziyaı bir emri tabiî değil midir?»

Nihayet nüfus mesailinde köylerle şehirlerin münasebatını, merakiz-i ziraiye ve sınaiye arasındaki tahavvülat-ı nüfus ve ayrıca muhaceret ve istimarı tetkike vasıta ve imkân olursa ne meraklı ve ne faideli levhalar ve sıtatistikler karşısında bulunulmuş olur.

*
**

Milletin Vahdeti :

Ananat, hissiyat, edebiyat, lisan :

Milletin kıvamı vahdetinde ise de, keyfiyet-i vahdet mütehalif; ananat, hissiyat, ve edebiyat muhtelif suretlerde tecelli ediyor. Bazı milletlerde bunlardan bir kısmı, bazılarında diğer kısmı mütebarizdir. Bizim Osmanlı Türklerinde, bütün bunlar, milliyetten ziyade beynelmileliyet-i İslâmiye ve beynelmileliyet-i Osmaniye hesabına işlenilmiştir. Ananat, hissiyet ve edebiyatımız, Rumdan, Acemden, Araptan, şüphesiz verdiğinden çok fazla almıştır. Asya-ı sugrada Türk tarihi, tarih-i ananatı kısmen topraklara göçmüş ve kısmen asırların hücumlarına karşı yeşil yosunlar ve kara paslarla örtülen mezar taşlarında, çeşme, tekke ve cami kitabelerinde mahfuz duruyor. Hissiyat ve edebiyat-ı milliye ise altın renkli dağlarda, zîkıymet madenlerin hayat-ı âsardidesinden haber veren parlak damarlar ve bazı taşlar gibi esrarengizdir.

Filvaki, Namık Kemal'in lisanıyla da söylemek için: «Edebiyatın rabıta-i milliyeye ait hizmetinden o kadar mahrumuz ki, lisan-ı Arap münteşir olduğu yerlerde, Yunanî gibi zamanının kâffe-i müteessir-i ilmîyesiyle kuvvet bulmuş bir lisanı fesahatle mahvetmiş iken, Türkçemiz henüz elifbası olmayan Arnavut ve Lâz lisanlarını bile unutturamamıştır. Münasebat-ı edebiyyenin fıkdanı cihetiyle meselâ, bir Buharalı Türkçe söylediği halde buradaki Türler içinde bir Fransız kadar dilinden anlıyacak aşina bulunmaz.» Şu kadar var ki, Namık Kemal merhum, şu hâli faaliyet-i edebiyye ve siyasiyyenin fıkdanına vererek edebiyatımızın Türk ruhuna yabancılığını düşünmek istememiştir. O, hattâ tekmile-i sadette kemalinden memul eyleyecek derecede satıhbinâne lisanımızın bilkuvve şâmil olduğu muhassenata göre en birinci lisan demeğe şayan olduğundan bahsediyor, «çünkü, diyor, zemin-i ifadesi menakıb-ı tabiîyyat için tertip olunmuş bir nümunehane gibi üç iklim-i cesimin mahsul-i tabiatını câmi bulunduğundan... Arap bâdiyelerinin esmar-ı efkârıyla Rum ve İran çemenzârlarının ezhar-ı asârını cem' ederek güldeste-i beyanına beğendiği gibi ziynet veriyor...» Halbuki, zaten şu sebeplerle değil midir ki, edebiyatımız Türkler arasında da pek mahdut bir zümreye adeta lefviyûna inhisar etmiş, bu diyarda asırlardan beri Türk ruhu terennüm edilmemiştir. Arap bâdiyelerinden, İran çemenzârlarından topladığımız ezkârı, diyelim, içimizden doğan samimi arzularla teneffüs edememiş ve öyle kendi köklerindeki topraklarıyla sinemizde, daima ayrı ve yabancı, besleyerek mahsul-i hakikî-i tabiatımızın serpilip inkişaf etmesine mâni olmuşuz... Acı hakikatları biraz daha söyletip de düşünecek olursanız, ya harflerimiz diyeceksiniz, lisanımızın harfleri mi? Bunların ıslahı mı? tadili mi? Niçin dilinizi, ağzımızın içinde sağa, sola çevirip sonra yutkunuyorsunuz? Yoksa, bunların tebdili mi lâzım?... İşte böyle birçok meseleler dalgalarla üzerimize hücum ediyor. Hiç, tarihi, ananatı, hissiyatı, edebiyatı ve lisanı birbirlerinden ayırmak mümkün mü? Bunlar, Türklüğün tılsımlı hazinelerini teşkil ederler. Bu hazinelerin esrarengiz kapılarını birden açmalı ki, Türklerin kâinatı açılmış ve günleri doğmuş olsun.

Mesele-i Sunuf:

Hayat-ı içtimaiye efradı arasında ananat, hissiyat ve edebiyatça iştirak ve müşahebet nasıl sebeb-i vahdet ise, evsaf ve istidatça iftirak ve tehalüf de öylece sebeb-i kuvvet ve mevcudiyettir. Bu tehalüf saikası iledir ki, vezaif-i içtimaiyece tehalüf-ü hüdus ve binnetice, heyet-i içtimaiyede sunuf-ı muhtelife zuhur ve teessüs etmiştir. Bir milletin efradı suret-i umumiyede ulemadan veya memurin ve asakirden veyahut, bunlarsız, sadece erbab-ı ziraat ve zenaatten mürekkep olmayacağı gibi yalnız erbab-ı servetten veya erbab-ı fakr ü zaruretten, yalnız havâs veya avâmdan da müteşekkil olamaz. Medeniyet-i beşeriye tarihinde câbecâ tetkik ve temaşa edilebileceği veçhile, teşkilat-ı milliyenin kuvveti bilhassa iki müntehayı yek diğerine vasıl ve takrip eden sunuf-ı mutavassıtanın vücudunda mütecellidir. Yunan-ı Kadîmin izmihlâli, azim mâlikânelere ve binlerce esirlere sahip zenginlerle, küçük tarlalarında güç hâl yaşayan fakirlerden mürekkep iki ordunun karşı karşıya çıkmalarıyla vâki olmuyor mu? Tusidis (Thukydides) ve Yulip (?) bu hadiseleri kaydetmiştir. Sonra, Yunan-ı Kadîme bir sahh-ı muazzam bahşeden Roma'nın, o cihangir milletin de ufûlü, yine müdiranının bütün şuubat-ı mesaiyi

istilâ ve istimlâk ile ve kısmen halkı sefahâte ve tembelliğe teşvik ile serbest ve faziletkâr ehl-i vatanın âdi esir ve ecir ordusu halinde karşılarına çıkmalarından başka surette izah edilebilir mi?

Bizde de Osmanlılığın inhitatı sunuf-ı müessese-i milliyenin zeval ve izmihlali ile başlıyor. Avam ile havas arasında bir hatve-i ittisal olan tımar ve zeamet erbab ve tevabî'i ki futûhatta bilfiil yararlılıkları görülmüş ve dirlik olarak kendilerine bazı kur'a ve mezarî bahş edilmiş olan vakt-ı salâhta mesai-i ümraniye ve züraiyenin kâfili vakt-i harbde ise ordu-i Osmaniyenin önüne geçilemiyen seyf-i saili-âsil vatanperver ocakzâdelerden mürekkep idi. Koçi beyin tâ (1041) tarihinde işaret eylediği veçhile, şebeke-i milliyenin mesnedi olan bu sınıfın zevale yüz tutmasıyla kuvva-i devlet duçar-ı zaaf ve keder olmuş, ve «memalik-i İslâmiye'de olan sancaklar ve eyaletler mevcud-ül ism ve mağdum-ül cism bir kâlıb-ı biruha dönmüştür.» İşte böylece, takriben bin sene-i hicriyesinden beri memleket dahilinde şuriş ve ihtilâlin önü alınamadı. Çünkü sunuf-ı mutavassıta ortadan kalkmış, yüksek tabaka bir fiil hortumu kuvvet ve şiddetiyle tabakat-ı sâfileyi çekip emmeğe başlayarak, Yunan-ı Kadîm ve Roma'da görülen âsar-ı izmihlâl aynen bizde de vücudunu ihsas etmiştir. Üç yüz bu kadar seneyi bulan bu devr-i inhitat neticesinde ise, o muazzam Osmanlılık namına pek az şey kalmış ve teşkilât-ı kadime-i milliyenin merkez-i sikletini teşkil eden makam-ı saltanatın hâvas-ı zâtiye ve hilâfet-i İslâmiyenin buna müttekim kudsiyet-i izafiyesiyle devlet mazallah kat'i bir inhilâlden temin-i masuniyet eylemiştir. Fakat hangi devlet ve hükümet vardır ki, nüfuz ve iktidarını havza-i hâkimiyetindeki bir kuvve-i içtimaiyeden almış olmasın. Devre-i Islahat nâmını alan son asır içinde «uhuvvet, adalet, müsavat» tarz-ı tarrazıyla Osmanlı devletinde işte böyle bir kuvve-i milliyenin ihdasına çalışılmış ise de —Fransız milleti gibi bir Osmanlı milleti hâlk ve icadı için— eski fırsatlar, maalesef çok evvel kaçırılmış olduğu gibi, mücedditlerce yeni esasların da iyice anlaşılamamasından ne veçhile ve ne mahiyette bir kuvve-i milliye için çalışılması lâzım geleceği takdir edilememiştir.

Şöyle bir nazar-ı sathî-i tarihî ile ne azim meseleler karşısında bulunulduğu tezahür ediyor: Teşkilât-ı kadîme-i milliyenin son asırda tamamen zevali ile, heyet-i içtimaiyemiz, sunuf-ı zabıta-ı dahiliyesinden mahrum olarak mâna-ı hakikiyesinin bir devr-i izmihlâle dahil olmuş, saltanat-ı seniye ise, sine-i milletteki cüzur-ı hayatîyesini kaybederek mücerred ve muallâkta kalmıştır. Biz, işte böyle bir devre-i fetretin evlâdıyız. Eski Osmanlılardan sarf-ı nazar, şimdiki milletin teşkilâtında hikemmiyat-ı içtimaiyeye lâkayd ve laübâli olmayacağımızı ümit ederim. Ümit edelim ki, başka bürokrasi bir sunuf-ı memurin ve asakir, fakat, mâna-ı mevcudiyetlerini anlayaraktan —bulunduğu halde bilcümle sunuf-ı cedide içtimaiye, secâyâ-ı milliyelerini gözeterek devlete ki o secâyâ icabınca bir hükümet-i pederâne temsil eder— merbutiyetlerini bilsinler. Devlet ise bürokrasi ile hâl-i tenemmuda olan bu sunufun mevkiini takdir ve o rabıtayı temin etmeyi akdem-i vezaif bilsin. Suret-i umumiyede, milletin vahdetinde, hattâ teşekkülünde hükûmetin vaziyeti esasen, ananat, hissiyat ve edebiyatı ne derece birlik olursa olsun, hükümet denilen bir uzuvda kesb-i maddiyat etmeyen her hangi bir heyet-i içtimaiye teşekkülünde henüz iptidaî ve nakıstır. Maamafih, vahdet-i milliye sadece mesaî-i içtimaiye ile husul bulmuş ve bulacak şeylerden midir? Yoksa, bunda tatbikat-ı

siyasiyenin hissesi var mıdır, biliyor musunuz? Bu gün 50 milyon nüfusa malik ve bir ondan ziyade müstemlekât ahalisine hâkim olan (Fransız Vahdet-i Milliyesi) ne 1789 İnkılâb-ı Kebiri, ne Napoleon'un cihangirliği, ne de 1870 intibahı ile vücut bulmuştur. Selt (Kelt), Lâtin, Franklardan mürekkep —ne bir ırk, ne bir lisan, ne bir din— bir halita olan bu muazzam milletin, bu lisan ve edebiyat ile vahdet-i milliye ve siyasiyesi en muazzam ve mutlak padişahlıkların havze-i takdîratında tekevvün eyledi. Bugünkü Rusya ve Almanya'da, daha yakın, kendimizde cihet-i camia böyle bir (padişahlık) tır. Demokrasinin esas meşruiyeti, en büyük filosofların şahadetiyle de sabit olduğu veçhile, teokratik esaslar kadar mafevk - üttabiadır. Binaenaleyh, Meşrutiyette efrad-ı bilüzum ve hele, kanunu esasiyi icabat-ı fıtriye-i milliye fevkinde is'at büsbütün muzırdır. Umur-ı idarede dahi ahvâl-i muhiteye bakmaksızın bazan bir ve bazan diğer kısım nazariyat ile hareket eser-i cinnet ve ihanet değilse, gayr-i kabil-i afv bir cehalettir. Bir zamanlar, o kadar sıkı tutup son devirlerde ibzal olunan adem-i merkeziyet Anadolumuz için azim fetretlere sebebiyet olabilir... Arabın İmparatorluktan istediği adem-i merkeziyet —Arap milliyetperveri hakikaten münevver ve mütefekkir ise— Araplık için merkeziyetten başka birşey olamaz. Nasıl ki, Türk'ün Anadolu'ya isteyeceği adem-i merkeziyet Türklük için merkeziyettir, hele, Türk nüfusu için ikide birde Kürdistan ve Ermenistan veya Arabistan'a seferden masuniyet ve istirahattır.

Hükümetlerin faaliyet-i siyasiyeleri nokta-i nazarından: Yalnız haricî siyasete ehemmiyet verilerek dahilî siyaseti ihmâl ve bunu, hele iptidaî memleketlerde halkın cehil ve taassubuyla oynamaktan ibaret zannetmek pek ziyade hatarengizdir. Devletin hudut ve istiklâlini harice karşı müdafaaya kasr-ı faaliyet ile dahilde her türlü münazaata ve sunuf-ı muhtelife arasında tevlid-i husumet ve nefrete sebebiyet vermek, vahdet-i milliyeyi izaç ve duçar-ı zaaf eden ahvaldendir. Velev ki kuvvetli ve müstakil ve âdil bir hükûmet azim ve içtihadıyla olsun. «Milleti en ziyade mesud etmek için dahilen yiyip bitirmek» o millet için elbette bir hizmet değildir.

Ve bir de vahdet-i milliye terbiye-i milliye ile tekemmül eder. Bu terbiyeyi kimlerin tedvir ve tanzim edeceği mühim bir meseledir. Aile mi, hükûmet mi, sarıklılar mı, sarıksızlar mı? Terbiyeyi, aileye kadar hükûmetten, sarıklılar kadar sarıksızlardan esirgeyemezsiniz. İş nerede? Mürebbilerden bir veya diğer kısmının çarkından çıkmış iki seyyah Türk farzediniz. Bunlara eski ve yeni dünyadan tesadüf eden bir Hindli her ikisinin de heyet-i umumiyesine meşvâr, hârekât ve tefekküratta şayan-ı dikkat müşabehetler görür de bu keyfiyeti vahdet-i milliyeleriyle izah ederse, maksat hâsıldır. Mürebbiler kendi aralarında, istedikleri kadar münazaa etsinler. Bu neticeyi vahdet getirebilir mi? İşte milletlerine en büyük hizmetleri...

Nihayet (vaziyet-i arazi) nin millî vahdetlere tesiri ne sihirkârdır!... Muhtelif ırk ve lisan ve dine mensup —Alman, Fransız, Norman, İtalyan— bir halitadan, Sen Gotar tepelerinde tevellüt eden bir İsviçre milleti, Hügo'nun verdiği gibi dağların, vadilerin, suların ve göllerin tesiratına nasıl bir teslimiyet-i mütevekkilâne ile tabi oldu. Ya, Türk memleketleri: Trabzon'un havali-i şarkiyesinden İskende-

run körfezine kadar çekilen bir hatt-ı mefruzun solda kalan kıta-i ıraktan Asya-i sugra veya Anadolu namını alır, o dağlarıyla, o vadileriyle, o nehirleriyle. Bizmay sün ne feyyaz bir aile, bir millet ocağıdır. Hele nüfusumuz İsviçre gibi de değil, aynı din, aynı lisan ve hemen aynı ırk ile buralarda mütekâsif ve hâkimdir.

Ancak, Asya-i sugranın bu dağlar, bu vadilerle alâkadar merkez-i vahdet-i saltanatı neresidir? İstanbul mu? İstanbul bütün Türk, Osmanlı ve İslâm kalplerinin birleştiği bir kutb-u ulvîdir. Fakat, vaziyet-i hâzırasıyla ne strarjya (strateji), ne coğrafya, ne etnoğrafya nokta-i nazarlarından, ne Osmanlılığın, ne de Türklüğün merkezi olabilir. Madem ki, bir Türk vahdetinin pîş-i teşkilâtındayız, o dağlar, o vadiler, o nehirlerle ve bunların arasından, altından ve üstünden geçen yollar ve demiryollarla alâkadar bir merkez-i vahdete, Asya-i suğra için ihtiyaç, hem âcildir. Fakat burası ne Kayseri'dir, ne Konya'dır. Yepyeni bir belde, Anadolu için : ilim, ümran, medeniyet, kuvvet ve celâdet, neşir ve tevzi edecek bir merkez-i tâbdardır. Ya, İstanbul? Tekrar edelim, bütün kalplerin pay-i taht-ı iclâl-i ihtişamıdır, Padişahlarımızın da kâşane-i zivekâr-ı debdebedârı, belki bir sayfiyedir. Hülâsa Türklerin ruhları, Asya-ı suğranın vaziyet-i arazisi ve vahdeti, böyle yeni bir payitahta arz-ı ihtiyaç ediyor. Ama, İstanbul sayfiye olmazsa bu yeni payitaht bir (şetviyye) olsun.

Karadeniz'den Akdeniz'e kadar sevahilimizde mavi bir oya gibi ince noktalar ve düğümlerle işlenmiş Rum müstemlekeleri var. Dahilde de, şuraya buraya serpilmiş cüz'i miktarda anasır-ı saire eksik değildir. Fakat millî ve medenî tealimizle bir kısım mühmende, lisan-ı maderzât, Türkçesiz olan bu unsurların Türk vahdetine karşı gayr-i mahsus bir hale gelecekleri şüphesizdir.

*
**

Milletin Serveti :

Ziraat, sanaat, ticaret : Servet şahıslarda olduğu gibi, milletlerde de (aynî iktidar) dır. Ruy-ı arzı setr-ü tezyin eden bütün bu inâm-ı tabiat, bütün bu servetler insan için değil mi? İnsan balçık toprakların nevzad-ı müstesnası, yine bu toprakların feyzâ feyz zenginliklerini inkâr ederse nimet-i nâ-şinastır. Mer'ası varken çobanlığı, tarlası varken çiftçiliği terk eden zümre-î beşer hata-i azîm işlemiş olur. Filvâki «Ziraat mütenasil ırkların penahı, hazine-i tesisatıdır.» Muhterem bir muallimin bu sözü ciltler dolusu teşrihata müsait bir zübde-i hakikattir. Anadolu'nun hâl ve istikbâli ziraatle alâkadar değil mi? Ya, buradaki Türklerin toprağa iptilâsı en büyük nişane-i medeniyetleri addolunmuyor mu? Irkların ve milletlerin medeniyetini (istikrar-ı içtimaî nokta-i nazarından tetkik eden mühre-i içtimaiyûnun bizi Ruslardan medenî göstermeleri gene o iptilâdandır). Şimdi, bu Türk'ten manifaturacı veya fabrikatör mü yapmak istiyorsunuz? Herhalde ziraiyatın terakki devrelerinde sanayi ve ticaretin de terakkisini görüyoruz. Ziraat pek müterakki olan İtalya cumhuriyetlerinin sanayice de ticaretçe de geri olmadıklarını tarih söylüyor. Ancak bu sanayi ziraiyat ile : sapanla, pulluklа, buğdayla ve nihayet pancarla vesair nakliye ile alâkadardır. Ziraat memleketlerinde ticaret de öyle olmalı değil mi? Mahsulât-ı millîyenin ihtiyaca göre dahil ve hariçte tedavü-

lüne niçin yabancı eller delâlet etsin. Bizde hal şu mesrudata muvafıktır. Türk'ü secâyâ-ı ırkîye ve ihtiyacat-ı muhitiyesi hilâfında rastgelen sanat ve ticarete sevk etmek onun tabii ve millî yolunu kaybettirmektir. Anadolu'da yaşayan bazı anasır arasındaki aheng-i hayat da, ancak her unsurun bazı şuubat-ı mesaideki istidadının inkişafıyla tekevvün edecek tekâfül ve imtizaç sayesinde husul pezyir olur ama, mani olmak kabil midir? Bu ahengin hüsn-i tertibini idrak etmeyen nice mücadelât günden güne meydan almaktadır.

Hülâsa, asırlar gelip geçtikçe, bir memleket sadece çiftçi iken olabilir ki, mühim bir merkez-i sanayi olur. Fakat, her istihalede bir meş'iyet, bir tedriciyet-i ezeliye vardır. Tatbikat-ı siyasiye ve içtimaiyede işte bu meş'iyet ve tedriciyeti takip ve teshilden başka şey yapmak caiz değildir. Büyük Petro Rusya sanayii namına tesisat-ı mühimme vücuda getirdi. Fakat, bugün Rusya'nın medar-ı iftiharı ziraî terakkiyâtı sebeb-i kuvveti de ziraî servetidir. Rus merakiz-i sınaîyesindeki faaliyet ise garbın o bildiğimiz faaliyet-i gevlânesinden başka mahiyette bir faaliyet, belki bir faaliyet-i siyasiye değil midir. Hem öyle bir faaliyet-i siyasiye ki, kozmopolitoz ecnebîdir, Rus ruhundan uzaktır.

Anadolumuzda bir mesele-i ziraiye Fransa veya İrlanda'daki mahiyetinde bir mesele-i ziraiye var mıdır? Memalik-i Osmaniyede arazi vâsi bir inkısama uğramıştır. O derecede ki tarlası olmayan köylü yoktur. Bu, şayan-ı takdir olduğu kadar, şayan-ı muhafaza bir haldir. Asr-ı hâzırı sarsan buhranların esasatından en mühimi bu (her ferdin bir parça yere sahibiyeti) olduğuna göre, ahval-i gayrimenkule kanunlarının (tecdid) namı altında mahiyeti müşevveş tahribata maruz bırakılması caiz değildir. Bir de çiftçi, böylece toprağa malik olmakla beraber sermaye namına kollarından başka da herşeyden mahrumdur. Ne irfânı, ne âlet ve edevatı, ne hayvanı zabt edilecek bir haldedir. Nakdi ise hiç yoktur. Onun için, Türk köylüsü etrafını görmediği karanlık bir hayatın hususiyle ihtikâr kelepçeleri içindeki izdirablarından bizârdır, şevksiz ve ümitsizdir. Şu haliyle Osmanlı Ziraat Bankasının itibar-ı ziraî ve arazi arasındaki farkları kat'i surette ayırmağa bir türlü muvaffak olamaması epeyce mühim olan sermayesinde bir parça yeri olduğu için, bilâ murakabe herkese, bir yere, bakkala, mahkeme veya idare azasına kaptırması esef amiz işlerdendir. İşte bizde mesele-i ziraiye : ihtikâr meselesi. Çaresi ise : itibar-ı fedaî kooperasyonlarıdır.

Tedavül-ü umumî kanunu : Ziraat, ticaret, sanayi bir milletin zenginlik yollarını gösteriyor. Fakat daha umumî tatbikat-ı siyasiye ile daha ziyade alâkadar bir kanun var, tedavül-ü umumî kanunu. Bir taçirin dükkânındaki malı devrettikçe kazancı nasıl artıyorsa bir milletin serveti de tedavül-ü umumideki sürat ve suhuletle mütenasiben artar. Tedavül-ü umumide âmil ve nâzım olarak gümrük ve meskûkât usüllerini tetkik etmelidir.

Gümrük siyaseti : Serbesti-i mübadele mi, yoksa usul-i himaye mi, taraftarısınız? Burada birine veya diğerine taraftar olmak için o nâmütenâhi delâil-i tarihiye ve iktisadiyeye, tıpkı kürsü-i tedrisde bir muallim-i iktisat gibi zikredecek değiliz. Yalnız, ey millet, kendini kuvvetli hissedebiliyor musun? Rakiplerini ezebilecek misin, serbesti taraftarı ol diyeceğim, bir an tereddüt etmeyerek gümrük kapılarını aç. Tedavül bir kat daha kuvvet ve sürat bulsun, servetin artsın. Fa-

kat zayıf mısın; su kabarıyor mu ve boğulmaktan korkuyor musun? Derhal sedlerini çek, bunda da tereddüd etme sakin; Nilin cedvelleri gibi tarlanın seviyesine suyun yüksekliğine göre sedlerini idare et vesselâm. Ama, bizdeki kapitülâsyonlar, istediğimiz gibi gümrüklere hâkimiyetimize mâniymiş!? Fakat biz, de o kadar sitayişle bahsededurduğumuz Japonlar gibi bu tarihten itibaren çalışamaz mıyız? Onlar gibi yirmi sene zarfında evvelâ kendimize hâkim olarak, o azm-i ulvî ile çalışarak nihayet nefsimiz gibi memleketimizin de hudutlarına hâkim olamaz mıyız?...

Mamafih gümrükler hariç ile münasebatı tanzim ve bilhassa sanayi-i dahiliyeyi vikâye etmek için değil mi? Biz hangi sanayimizi vikâye edeceğiz? Yegâne işimiz olan çiftçiliğimiz bile meydanda? Buğdaylarımız harice sevkolunacak kıyafette midir? Bedbaht başımız, iktisadiyatımız öyle âlemî gibi değil, millî de değil, belki beytî mahiyettedir, dersem mübalâğa olmaz. Onun için âlemden sarf-ı nazar, şimdilik kendi içimize bakalım. Tedavül-ü dahilîde usul-ü meskûkâtın ve meskûkât nâzırı olan bankaların dahli çoktur.

Meskûkât : Bir kere Türk dünyasında yuvarlanan sikkeler altından mı, gümüşten mi? yoksa her ikisinden de mi olsun? İktisadın tevazünü meselesini yalnız bir işaretle geçelim. Meskûkât istihsalâtı temsil ve o nama tedavül eder. Onun için menafi-i milliye-i iktisadiyeye göre, meskûkatta kabul edilen vahdet ve senaiyetlerin tetkikinden ziyade bir meskûkatın, elden ele, şehirden şehire dolaşırken vakfelere, sedmelere uğramaması lüzumunu takdir etmek, vahid-i kıyasî ile eczanın altın ile gümüşün nisbet ve münasebetini hiç bir vakit gözden kaybetmemek gerektir. Bir de, altın ve gümüş meskûkatın İstanbul, İzmir, Beyrut'taki râyiç farkları ayrıca mühim ticaretlere meydan verecek haldedir. Tedavül-ü dahilî itibarıyla bu hâl daha ziyade devam edemeyecek fenalıklardandır. Ama düzgün bir usul-i meskûkât tesisi hazinenin fedakârlığına bakarmış. Siz bunu yapınız, ben hazineye ilk seneden itibaren her türlü tahminin fevkinde fazla varidatlar temin edeyim.

Bankalar : meskûkatın tanzimi ile beraber bankalar bu meskûkatı meskûkatla beraber temsil edecekleri müstahsilât-ı milliyeyi rah-i tedavüle koyacak müesseselerdir. Yüz liralık bir sermayenin bir ayda, bankalar vasıtasıyla, müteselsil bono ve iskontolarla sekiz on defa devr ettiğini düşününüz : yüz lira ile bir ayda yedi sekiz yüz, bir senede yedi sekiz bin liralık bir iş görüldüğünü anlamış olursunuz. Bu, mafevkettahayyül bir şey, bir rüya değil, ne talihli?... dediğimiz vatandaş asırlardan bir çok tanıdıklarımızın, üç beş yüz lira bir sermaye ile, beş on senede otuz kırk bin liralık adam olup meydana çıkmaları herhalde nefh-î mesih ile saha arâ-i imkân olmuyor... Ya, bu âzim faaliyetlerin iskontoları bankalara ne âzim kârlar getiriyor? Düşünürsek, şuraya buraya bıraktığımız kendi paralarımızla yabancıların nasıl faaliyetlerle servetler vücuda getirdiklerini tahayyül edebiliriz zannederim.

Bankaların eşgâl-i muhtelifiyesi var : fakat bizim gibi fakir milletler için, millî bankaları burada aksam ve envaını zikredemiyeceğimiz, o büyük sermayesi müessesesat-ı maliyeden ziyade, küçük aidatlarla, damla damla vücut bulacak sermayelerde, ahali müessesesatında aramak doğru olur. Köyler kadar şehirler için

ahali bankaları —köylü (ve) esnaf bankaları namıyla en («iki» olmalı) büyük şubeye ayrılırlar— bilir misiniz? adam başına haftada hattâ (50) para toplanarak tesis edilebilir. Millet işlerini ihata için, Almanya ve İtalya'da **Rayfayzeni, Şumah de Leyci, Locaniyi,** ilim ve irfan, azim ve faaliyet, aşk ve fazilet namına bu eâzımın hayatlarını takip etmeli, hele onbeş yirmi sene nihayetinde Almanya'da senevî (5) milyar marklık devir yapan müessesatı, böyle birer mark aidatla vücuda gelmiş müessesat-ı muazzamayı tanıyıp bu hayatı yaşamalıdır.

*
**

İşte buraya kadar —nüfus, vahdet, servet— sütunlarında (bir milletin varlığı) ile alâkadar mesaili, tahlil diyemem, fakat ihzar ve enzar-ı tetebbua vaz'eyledim. Aynı mesail ile, bugün Türk kâinatında pervaz eden fikirleri, şu bir kaç sahifeye kayd ve bend eylemiş oluyorum. Naçiz olmakla beraber, bu sahifeleri okuyanların Türklüğü kurtaracak istikametleri bulacaklarına ve bu istikametlerde biraz takibat ve tetkikat ile, hattâ şimdiye kadar âzade-ser iseler, kuvvetli bir meslek ve bir içtihat sahibi olacaklarına kâniim. Onun için bu yazıları, fikriyûndan geçirenler kadar, belki de onlardan ziyade, okumağa vakti olmayan ve fakat millet ve memleketlerinin mukadderatına karşı, daima görmek ve anlamak isteyen, öylece, daima teheyyücler ve tereddütler içinde... o muazzez simalara ithaf ediyorum.